

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

na lata 2009-2015

Spis treści

Wstęp	4
1. Charakterystyka obecnej sytuacji na terenie Miasta	9
1.1. Obszary problemowe:	12
1.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne	12
1.1.2 Gospodarka	33
1.1.3 Sfera społeczna	41
1.1.4 Tabela z podstawowymi danymi statystycznymi dotyczącymi ww. sektorów ...	55
1.1.5 Analiza SWOT	63
2. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno – gospodarczego terenu, który ma zostać poddany rewitalizacji	73
2.1. Strategia Rozwoju Kraju	73
2.2. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (Narodowa Strategia Spójności)	73
2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju	74
2.4. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie na lata 2004-2020	75
2.5. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020	76
2.6. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego	77
2.7. Strategia Rozwoju Gospodarczego Miasta:	78
2.8. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Sanoka	79
2.9. Dokumenty dotyczące polityk w różnych sektorach społeczno - gospodarczych.	81
2.10. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	81
3. Streszczenie nietechniczne oceny oddziaływania programu na środowisko	82
4. Założenia programu rewitalizacji	83
4.1. Okres programowania	83
4.2. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru (wyznaczenie granic) i uzasadnienie	83
4.3. Podział na projekty i zadania inwestycyjne	110
4.4. Kryteria wyboru pilotażu i kolejność realizacji	111
4.5. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć	112
4.6. Plan działań przestrzennych w okresie 2007-2013	123
4.7. Plan działań gospodarczych w okresie 2007-2013	130
4.8. Plan działań społecznych w okresie 2007-2013	131

5. Plan finansowy realizacji rewitalizacji na lata 2007-2013.....	134
6. System wdrażania – wybór prawnej formy zarządzającego programem	136
6.1. Główne instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu.....	136
6.2. Wybór prawnej formy zarządzającego programem.....	137
7. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	140
7.1. System monitoringu programu rewitalizacji	140
7.2. Sposoby oceny programu rewitalizacji	141
7.3. Komunikacja społeczna i inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi	143
7.4. Public Relations programu rewitalizacji.....	144
Spis tabel	146

Wstęp

Szanowni Państwo,

jednym z podstawowych zadań samorządu terytorialnego jest zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkańców. Realizacja tego zadania jest niezmiernie trudna jako, że lista potrzeb jest zawsze długa, a wielkość środków finansowych na ich realizację jest też zwykle ograniczona. Jest bowiem powszechnie wiadomo, że aspiracje i oczekiwania ludności systematycznie rosną, a wzrostowi oczekiwań społecznych nie zawsze towarzyszą dostępne środki finansowe Miasta umożliwiające ich zaspokojenie.

W takiej sytuacji społeczność lokalna staje przed bardzo trudnym wyborem od czego zacząć, w jakiej kolejności realizować działania pozwalające zaspokoić najpilniejsze potrzeby społeczne, a więc te na które jest największe zapotrzebowanie. W tym momencie bardzo przydatne stają się programy o dłuższej perspektywie czasowej, które nakreślają najważniejsze kierunki rozwoju i cele zgodne z oczekiwaniami i aspiracjami mieszkańców.

Takim programem jest Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka na lata 2009-2013 (LPR). Rewitalizacja polega na równoczesnych działaniach obejmujących modernizację infrastruktury, zabudowy, poprawę jakości usług społecznych, tworzenie lepszych warunków dla rozwoju biznesu oraz działaniach na rzecz integracji społecznej i aktywizacji społeczności zamieszkujących te obszary, pracujących w tych miejscach, czy w innych sposób nimi związany.

Wychodząc z tego założenia podjęliśmy wysiłek opracowania tego dokumentu rozpoczynając prace od konsultacji społecznych w formie warsztatów diagnostyczno-projektowych w których uczestniczyło łącznie 66 osób. Celem konsultacji było uzyskanie jak największej ilości wniosków, uwag, opinii od radnych, instytucji, jednostek miejskich, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz mieszkańców, potrzebnych dla przygotowania projektu Programu.

Obszary objęte rewitalizacją były udostępnione do wglądu na stronie internetowej Urzędu Miasta. Zainteresowane organizacje, instytucje i podmioty gospodarcze zgłaszały swoje projekty, które zostały zamieszczone w tym dokumencie.

Sporządzenie Lokalnego Programu Rewitalizacji umożliwi realizację zadań inwestycyjnych przy wsparciu środkami unijnymi w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka powstał dzięki czynnemu zaangażowaniu, wiedzy i doświadczeniu radnych, przedstawicieli różnych środowisk, instytucji, organizacji, firm oraz pracowników Urzędu Miasta.

Głęboko wierzę, że rozpoczęty podczas tworzenia tego dokumentu dialog społeczny będzie kontynuowany i przyczyni się do tworzenia pragmatycznych programów i projektów możliwych do zrealizowania.

Wszystkim Państwu, za wkład pracy oraz zaangażowanie w pracach nad Lokalnym Programem Rewitalizacji, składam wyrazy głębokiego szacunku i szczerego uznania.

Burmistrz Miasta Sanoka

Wojciech Bleharczyk

Dokument Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka na lata 2009-2015 opracowany został na podstawie wyników prac Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji przez zespół roboczy w składzie:

Przedstawiciele Miasta Sanoka:

Wojciech Bleharczyk – Burmistrz Miasta Sanoka

Stanisław Czernek – Zastępca Burmistrza ds. Gospodarki Komunalnej i Architektury, Koordynator prac nad Programem

Dorota Wójcicka-Majda – Wydział Promocji, Rozwoju i Kultury

Konrad Białas – Wydział Promocji, Rozwoju i Kultury

Konsultanci RES Management S.C.:

Paweł Mentelski	– konsultant i moderator
Tomasz Bartnicki	– główny moderator i konsultant
Maciej Jednakiewicz	– konsultant i moderator
Justyna Kostecka	– asystent.

Zespół Zadaniowy ds. Rewitalizacji tworzyli również radni, mieszkańcy Miasta, pracownicy Urzędu Miasta Sanoka oraz przedstawiciele podmiotów gospodarczych i organizacji działających na terenie Miasta.

Lista uczestników prac nad programem została zamieszczona na następnej stronie.

Tabela 1. Lista mieszkańców, którzy uczestniczyli w konsultacjach społecznych

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja-instytucja
Podzespół do spraw Społecznych		
1.	Bałda Waldemar	Urząd Miasta Sanoka
2.	Banach Wiesław	Muzeum Historyczne w Sanoku
3.	Ciupka Bogusław	Muzeum Budownictwa Ludowego
4.	Jamka Agata	Urząd Miasta
5.	Kępa Maria	Sanocka Spółdzielnia Mieszkaniowa Osiedlowy Dom Kultury Puchatek
6.	Ks. Buk Piotr	Parafia NSPJ
7.	Ks. Skiba Andrzej	Parafia Przemienienia Pańskiego, Sanok
8.	Mazur Piotr	Starostwo Powiatowe w Sanoku
9.	Mitadis Agnieszka	Starostwo Powiatowe w Sanoku
10.	Mól Roman	MOSiR Sanok
11.	o. Wójtowicz Jacek	Klasztor Franciszkanów
12.	Penar Irena	Urząd Miasta
13.	Pruchnicki Wojciech	Rada Miasta
14.	Puchała Leszek	Miejska Biblioteka Publiczna w Sanoku
15.	Rajchel Ewelina	Starostwo Powiatowe w Sanoku
16.	Rychlicki Andrzej	MOPS Sanok
17.	Sabat Arkadiusz	PWSZ Sanok
18.	Siedlecki Lesław	PWSZ Sanok
19.	Sokołowski Jerzy	Straż Miejska
20.	Szałankiewicz - Skoczyńska Maria	Rada Miasta
21.	Waldemar Szybiak	Sanocki Dom Kultury
22.	Wójtowicz Katarzyna	Komenda Powiatowa Policji w Sanoku
Podzespół do spraw technicznych		
1.	Borowski Zygmunt	Urząd Miasta Sanoka
2.	Gomułka Jacek	Urząd Miasta Sanoka

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

3.	Krzysik Andrzej	SPGK Sp. z o.o.
4.	Lewandowski Piotr	Rada Miasta
5.	Pruchnicki Wojciech	Rada Miasta
6.	Puchyr Małgorzata	Urząd Miasta Sanoka
7.	Szałankiewicz- Skoczyńska Maria	Rada Miasta
8.	Wójcicka-Majda Dorota	Urząd Miasta Sanoka
9.	Wróbel Beata	Rada Miasta
Podzespół do spraw gospodarczych		
1.	Bochnia Piotr	Wspólnota Mieszkaniowa Mickiewicza 28
2.	Chorążak Kazimierz	-
3.	Fibuch Leokadia	Emerytka
4.	Haudek Ryszard	Emeryt
5.	Jasik Leokadia	Rencistka
6.	Konieczny Franciszek	Emeryt
7.	Kopacz Marta	UM Sanok
8.	Kotlarz Bogdan	Policja
9.	Kozioł Genowefa	Rencistka
10.	Kubiak Stefan	Emeryt
11.	Kukla Adam	SSM Sanok
12.	Kulczycki Jerzy	S.M AUTOSAN
13.	Lisowski Piotr	PGNiG Sanok Wspólnota Mieszkaniowa Mickiewicza
14.	Lorenc Anna	Mieszkanka Sanoka
15.	Maślany Wiesław	„WIMA”
16.	Mazur Julian	ul. Sienkiewicza
17.	Oklejewicz-Kleban Beata	UM Sanok
18.	Oryszczak Józef	Emeryt
19.	Ostrowski Andrzej	S.S.M Sanok
20.	Pelesiński Zygmunt	Wspólnota Mieszkaniowa

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

21.	Poľdiak Bogusław	RIG Sanok
22.	Rybczak Bogusława	Osoba pracująca
23.	Sawicki Robert	Wspólnota Mieszkaniowa Daszyńskiego
24.	Skrabut Michał	Spółdzielnia Mieszkaniowa AUTOSAN
25.	Soczek Stanisław	Elektromontaż Kraków
26.	Sołtysik Małgorzata	Osoba pracująca
27.	Stepek Małgorzata	Sp.1 Sanok
28.	Ścieranka Adam	PPH.ADMAR
29.	Świerkot Jacenty	STOMIL SANOK
30.	Tomaszkiewicz Eugeniusz	Emeryt
31.	Tomaszkiewicz Leszek	UM Sanok
32.	Tworzydlak Janusz	SPGM sp. z o.o.
33.	Wawszkiewicz Tadeusz	S.M „Naftowiec”
34.	Zdeptuch Zdzisław	Spółdzielnia Mieszkaniowa Słowackiego

Źródło: dane Urzędu Miasta Sanoka

1. Charakterystyka obecnej sytuacji na terenie Miasta

Rys historyczny

Miasto Sanok, położone w malowniczych krajobrazach południowej Polski i stanowiące niejako bramę w Bieszczady, ma długą i niepowtarzalną historię. Ze względu na położenie, od wieków stanowiło ono ważny ośrodek administracyjny, w którym przenikały się kultury i religie, tworząc niezwykle folklor w odniesieniu do innych regionów kraju.

Pierwsze ślady trwałego osadnictwa na Ziemi Sanockiej pochodzą z czasów neolitu. Są jednak nieliczne i nie oddają w pełni, tego, co działo się wówczas na tym obszarze. W okresie wielkomorawskim istniała tu sieć osadnicza, w tym również grody obronne. Pochodzący z tego okresu „skarb żelazny”, znaleziony w Trepczy pod Sanokiem, świadczy o niespokojnych dziejach ziem, leżących na pograniczu. Tu też są ślady starej warowni, otoczonej pięcioma wałami obronnymi, której początki sięgają być może przełomu III i II w. p.n.e. i osadnictwa celtyckiego¹.

Pierwsze wzmianki dotyczące Sanoka pochodzą z czasów przynależności okolicznych ziem do książąt ruskich. Są to zapisy w Latopisie Hipackim z 1150 r., który mówi o zajęciu Sanoka podczas najazdu węgierskiego. Z owego źródła wynika również, że Sanok był w tym czasie ważnym grodem obronnym i ośrodkiem ruskiej władzy administracyjnej.

W 1339 r. jeszcze za czasów przynależności do Rusi Halickiej, Sanok otrzymał przywilej lokacyjny na „prawie magdeburskim”. Wydał go 20 stycznia 1339 r. książę halicki Jerzy II Trojdenowicz, pochodzący z mazowieckiej linii Piastów. Prowadzone w ostatnich latach prace archeologiczne na wzgórzu zamkowym i podsanockim wzgórzu Fajka, nie tylko potwierdzają źródła pisane lecz przesuwają datę powstania grodu daleko wstecz, aż po wiek IX. Na Fajce, wzgórzu, które prawdopodobnie w przeszłości było dawnym Sanokiem, odnalezione zostały pozostałości dawnej świątyni i cmentarza oraz liczne ozdoby i enkolpiony w typie kijowskim. Znaleziono zostały również 2 pieczęcie Wielkiego Księcia Kijowskiego Ruryka Ruścisławowicza z 2 poł. XII w.²

Podjęta przez Kazimierza Wielkiego w 1340 r. interwencja wojenna na tereny Rusi Halicko-Wołyńskiej, ponawiana kilkakrotnie, przyniosła kolejne zdobycze terytorialne. Wśród nich znalazła się Ziemia Sanocka, przyłączona do Polski w latach 1344-1345. Wtedy król Kazimierz ustanowił dla tej ziemi urząd starosty zależnego bezpośrednio od siebie, a w 1366 potwierdził prawa miejskie Sanoka. Po roku 1370, tj. po śmierci Kazimierza Wielkiego, na mocy wcześniejszych układów polsko-węgierskich, Ziemia Sanocka z pozostałymi ziemiami Rusi Czerwonej dostała się pod panowanie króla węgierskiego. W imieniu Ludwika Węgierskiego rządy na Rusi sprawował starosta tych ziem Władysław książę opolski w latach 1372-1379³.

W roku 1387, po wyprawie Jadwigi na Ruś, zlikwidowany został przejściowy zarząd węgierski nad tymi ziemiami. W nowych okolicznościach politycznych (unia polsko-litewska) został przeprowadzony rozbiór ziem zachodniego księstwa ruskiego na część polską (Ruś Halicka) i litewską (Wołyń). Sanok znalazł się w obrębie Królestwa Rusi, które z czasem zostało integralną częścią Korony⁴.

Położenie tej ziemi na granicy Rusi Czerwonej i Małopolski odgrywało w jej dziejach rolę szczególną. Ziemia Sanocka była obszarem, gdzie pod wpływem przenikających się „żywiółów” polskiego, ruskiego, wołoskiego, niemieckiego czy żydowskiego, ukształtowana

---

¹ Folder „Ziemia Sanocka”, s. 3

² <http://www.sanok.pl/pl/index.php?cPath=81//4>

³ L. Ehrlich, Starostwa w Halickiem w stosunku do starostwa lwowskiego w wiekach średnich (1390-1501), Lwów 1914, s. 12-18

⁴ J. Sieradzki, Polska wieku XIV. Studium z czasów Kazimierza Wielkiego, Warszawa 1959, s. 9, 95

została pewna odrębność; gospodarcza, społeczna i kulturalna. Po przyłączeniu do Polski tego obszaru, stał się on geograficznym centrum ziem koronnych. Od tej pory Ziemia Sanocka wraz z pozostałymi ziemiami wchodzącymi w skład Województwa Ruskiego, tworzyła rodzaj pomostu między rozległymi ziemiami naddnieprzańskimi i Koroną oraz pełniła rolę obszaru komunikacji na osi Wschód – Zachód⁵.

Sanok stał się stolicą jednostki administracyjnej Ziemi Sanockiej, wchodzącej w skład Województwa Ruskiego. Ziemia sanocka obejmowała wówczas tereny od źródeł Sanu na południe i wschód, po Błazową na północy i Krosno na zachodzie. W sanockim zamku miał siedzibę urząd grodzki i ziemski, ze starostą na czele. W mieście działały również sądy: grodzki, ziemski i wyższy sąd prawa niemieckiego dla całej Ziemi Sanockiej.

W XVI stuleciu dokonano staraniem Mikołaja Wolskiego, przebudowy istniejącego, gotyckiego zamku, na panujący wówczas styl renesansowy. Pomimo licznych przebudów oraz zniszczenia skrzydeł zachował się on w tym kształcie do dziś. Prowadzone obecnie prace archeologiczne ukazały wygląd zamku z czasów kazimierzowskich. W sanockim kościele farnym brał ślub w roku 1417 z Elżbietą Granowską - Władysław Jagiełło. Przy kościele istniała szkoła parafialna. Uczęszczali do niej synowie mieszczan sanockich i okolicznej szlachty, z których liczni studiowali później na Uniwersytecie Jagiellońskim. Najwięksi z nich to: Grzegorz z Sanoka wybitny humanista oraz Jan Grodek - dwukrotnie rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1540-1552.

Sanok stanowił uposażenie wdowie królowych, stąd też przez wiele lat zamieszkiwała w sanockim zamku, po śmierci Władysława Jagiełły, Zofia Holszańska. Zaś o zasługach królowej Bony dla miasta, świadczy włączenie herbu Sforzów (smok połykający Saracena) do herbu miasta. Okres od połowy XIV do połowy XVI wieku uchodzi za najpomyślniejszy w dziejach miasta⁶. W połowie XVI wieku, u szczytu swojego rozwoju, Sanok liczył około 40 – 50 warsztatów rzemieślniczych. Towarami eksportowymi sanockiego rzemiosła były wyroby kuśnierzy i safianików⁷. W Sanoku otworzono przytułek i szpital, podjęto się również kanalizacji miasta i budowy wodociągów.

Niestety już następne stulecie, obok klęsk wojennych, przyniosło powtarzające się klęski pożarów, doszczętnie niszczące miasto i przyczyniające się do spadku jego znaczenia⁸.

W 1772 r. w wyniku rozbiorów, Sanok znalazł się w zaborze austriackim. Miasto było stolicą regionu, lecz siedzibę powiatu umieszczono w Lesku.

W 1809 roku miasto przeżyło kilka dni wolności i wiele dni wojny z zaborcą. W obliczu nadciągających wojsk austriackich kapitan Xawery hrabia Krasicki, po krótkotrwałej i bohaterskiej walce na zamku, dzięki zuchwałemu fortelowi, wraz z garstką obrońców wymknął się pułkowi huzarów. Po nieudanym powstaniu w 1846 roku, w dwa lata później, w okresie Wiosny Ludów, która wstrząsnęła całą monarchią austriacką, w Sanoku powstała miejscowa Rada i Gwardia Narodowa. W galicyjskich realiach większość miast mogła upatrywać poprawę swego bytu, jedynie jako lokum urzędów państwowych. Gospodarze Sanoka wykorzystali znakomicie tę szansę, dokonując szczególnie w okresie autonomicznym po 1867 r., odważnych inwestycji, które przy ubogim budżecie państwowym podnosiły rangę miasta w staraniach u cesarsko - królewskiego rządu. Do takich przedsięwzięć należało między innymi wybudowanie nowego budynku szpitala, szkoły wydziałowej, koszar, gmachu sądu okręgowego, a w 1890 roku Gimnazjum im. Królowej Zofii. Koszty poszczególnych inwestycji niejednokrotnie dorównywały całorocznemu dochodowi kasy miejskiej, jednak korzyści płynące były trudne do przecenienia. Do Sanoka, posiadającego szkoły na odpowiednim poziomie, chętnie przyjeżdżali urzędnicy dla objęcia posad rządowych⁹.

---

⁵ R. Lipelt (red.), Życie gospodarcze ziemi sanockiej od XVI do XX wieku, Stowarzyszenie Inicjowania Przedsiębiorczości w Sanoku, Sanok 2004 s. 7-8

⁶ <http://www.sanok.pl/pl/index.php?cPath=81//4>

⁷ F. Kiryk, Rzemiosło, [w:] Sanok. Dzieje miasta, pod red. Tegoż, Kraków 1995, s. 157, 175

⁸ Ziemia Sanocka, s. 4

⁹ http://miasto.sanok.pl//index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=44

Na przełomie XIX i XX stulecia Sanok korzystnie plasował się na tle galicyjskiego krajobrazu, a uruchomiona w 1884 roku linia kolejowa Jasło - Zagórz połączyła miasto z Krakowem i ze stolicą Galicji - Lwowem. Pod względem gospodarczym niezwykle korzystnym faktem był dynamiczny rozwój firmy Kazimierza Lipińskiego. W latach 30-tych XIX w., powstał również warsztat kotlarski, wytwarzający wyposażenie dla browarów i gorzelni, prosty sprzęt rolniczy, narzędzia kowalskie i naczynia kuchenne. W latach 70-tych zakład poszerzył produkcję o narzędzia dla rozwijającego się na Podkarpaciu, kopalnictwa naftowego. Na przełomie XIX i XX wieku fabryka produkowała wagony kolejowe, tramwajowe, maszyny drogowe, konstrukcje stalowe do budowy mostów, dworców kolejowych (między innymi dworzec lwowski), dając około 3,5% produkcji przemysłowej Austro-Węgier, przy zatrudnieniu kilkuset osób.

Pomyślny rozwój miasta na przełomie stuleci objawił się również we wzroście liczby jego mieszkańców z około 3000 w połowie XIX w., do 10000 w momencie wybuchu I wojny światowej. Napływ inteligencji ożywił życie kulturalne i społeczne Sanoka. Otworzono Czytelnię Mieszcząską, w której organizowano zebrania towarzyskie, bale karnawałowe, wieczory patriotyczne. Fenomenem była działalność drukarza i wydawcy - Karola Pollaka. Uruchomił on również księgarnię i wypożyczalnię książek. Stosunkowo duże swobody na terenie Galicji, pozwoliły na rozwój życia politycznego, społecznego i kulturalnego. Społeczeństwo sanockie aktywnie włączało się do prowadzonej z wielkim rozmachem akcji patriotycznej manifestacyjnych obchodów rocznic wydarzeń z historii Polski. Przygotowaniem zajmowały się powstałe wówczas Towarzystwo Szkoły Ludowej i Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W 100-lecie urodzin A. Mickiewicza, na górze parkowej usypano pamiątkowy kopiec, na Placu św. Jana stanął pomnik Tadeusza Kościuszki. W mieście działało Towarzystwo Upiększania Miasta Sanoka. Od 1900 roku życie kulturalne Sanoka koncentrowało się w nowo wybudowanym gmachu „Sokoła”. W sali widowiskowej, będącej również salą gimnastyczną, organizowano koncerty, wystawiano sztuki teatralne, urządzano akademie i bale. W sąsiedztwie budynku urządzono boiska sportowe i kręgielnię. „Sokół” sprawował też patronat nad powstałą w 1911 r., jedną z pierwszych w Polsce, drużyną skautową.

I wojna światowa zakończyła ten korzystny dla miasta okres. Czterokrotne przejście frontu spowodowało duże zniszczenia. W 1918-1919 r. w okolicach Sanoka toczyły się ciężkie walki polsko-ukraińskie.

Czasy międzywojenne można uznać za pomyślne. W okresie niepodległości, życie w mieście było w dużej mierze związane z losami Fabryki Wagonów, która dawała utrzymanie około 1,5 tysiąca rodzinom i z drugim zakładem przemysłowym - Fabryką Wyrobów Gumowych „Sanok”. W latach 30-tych Sanok wszedł w strukturę Centralnego Okręgu Przemysłowego, co stało się wielką szansą dla rozwoju miasta. Powstały nowe inwestycje - elektryfikacja i wodociągi. Kwitło również życie kulturalne animowane przez tradycyjne organizacje i towarzystwa, powstały muzea: ukraińskie „Łemkiwszczyna” (1931 r.) i Muzeum Ziemi Sanockiej (1934 r.). W 1936 r. Sanok był gospodarzem centralnie organizowanego Zjazdu Górskiego - wielkiej imprezy prezentującej folklor górali II Rzeczypospolitej. W przededniu wybuchu II wojny światowej, Sanok liczył około 18 tys. mieszkańców, wśród nich około 55% Polaków, 35% Żydów, 10% Rusinów i Ukraińców. W okresie międzywojennym Sanok, był ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i narodowego.

Czasy okupacji hitlerowskiej - to kolejne mroczne 5 lat w dziejach miasta. Mimo terroru już w 1939 r. powstały załączki wojskowej konspiracji antyhitlerowskiej. Aleksander Rybicki „Spytek” zorganizował w 1940 r. trasy kurierskie na Węgry. Przez Sanok i Ziemię Sanocką prowadził szlak ochotników przedzierających się do wojska gen. Sikorskiego. Wielu mieszkańców Sanoka zginęło w więzieniach, obozach zagłady, łagrach, na polach bitewnych. Data 9 sierpnia 1944 r. jest dniem zakończenia wojny dla zniszczonego miasta. Hitlerowcy zostawili za sobą spaloną Fabrykę Wagonów, Fabrykę Gumy i Fabrykę Akumulatorów.

Lata powojenne to okres odbudowy ze zniszczeń, a następnie rozbudowy zakładów przemysłowych. Sanoccy potentaci: Sanocka Fabryka Autobusów „Autosan” i Zakłady Przemysłu Gumowego „Stomil” zatrudniający tysiące pracowników wpłynęli w ostatnich dziesięcioleciach na znaczny rozwój miasta. Wokół starej części Sanoka powstały nowe osiedla mieszkaniowe¹⁰.

W 1944 r. w Sanoku powołano powiat, obejmujący zasięgiem również Bieszczady, następnie w 1949 wydzielono z jego obszaru powiat leski. W wyniku reformy administracyjnej z 1975 roku, po wydzieleniu 49 województw powiat sanocki przestał istnieć, Sanok został miastem wydzielonym (tzw. na prawach powiatu), do którego na krótki czas przyłączono Zagórz. Umieszczenie stolicy województwa w Krośnie i utrata statusu miasta powiatowego przyczyniły się do spowolnienia tempa rozwoju miasta nie tylko w porównaniu do Krosna, ale i najbliższej okolicy¹¹.

W efekcie zmian polityczno-gospodarczych po roku 1989 duże zakłady przemysłowe miasta wskutek wprowadzenia gospodarki wolnorynkowej uległy drastycznym przeobrażeniom. Znalazła się wśród nich Sanocka Fabryka Autobusów „Autosan”, która została zmuszona do ograniczenia produkcji do minimum, co wymusiło redukcję załogi z ponad 7 tysięcy do około tysiąca pracowników. Zaniechano również wszelkich inwestycji a rozpoczęte wstrzymano. Część terenów poprzemysłowych przeszła na majątek Gminy Miasta Sanoka a część, wraz z około 700 mieszkaniem zakładowymi w budynkach o bardzo złym stanie technicznym, w tym 80-cio letnimi budynkami przy ul. Konarskiego, przejęła Spółdzielnia Mieszkaniowa AUTOSAN. Tereny te cechuje duży stopień degradacji zabudowy i znajdujących się na nich urządzeń.

W wyniku reformy administracyjnej w 1998 roku Sanok ponownie stał się stolicą powiatu.

Obecnie niespełna 40-tysięczna ludność Sanoka mieszka w 7 dzielnicach: Śródmieście, Wójtostwo, Błonie, Dąbrówka, Zatorze, Posada i Olchowce.

Pisząc o dziejach miasta nie można pominąć ludzi, którzy swoją pracą, twórczością czy życiem są z nim związani. Nie sposób wymienić wszystkich. Oprócz podanych wcześniej kilku nazwisk należy wspomnieć również artystów: Jana Gniewosza (działającego w XIX wieku), Józefa Sitarza, Leona Getza i Władysława Lisowskiego z okresu międzywojennego, oraz twórców powojennych: Romana Tarkowskiego, Annę i Tadeusza Turkowskich, Mariana Kruczka, Zdzisława Beksińskiego, Władysława Szulca, Barbarę Bandurkę, Jerzego Wojtowicza, Annę Pilszak, a także licznych intelektualistów, wychowanków sanockiego gimnazjum, reprezentujących różne dziedziny nauki - między innymi: Juliana Krzyżanowskiego, braci Vetulanich, Zaleskich czy wreszcie Adama Fastnachta, pracownika Ossolineum, najwybitniejszego historyka Ziemi Sanockiej¹².

1.1. Obszary problemowe:

1.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne

Sanok jest nowoczesnym organizmem miejskim, składającym się z kilku dawniej samodzielnych jednostek osadniczych, gdzie występuje naturalnie wykształcona lokalna specyfika i różnorodna tradycja zagospodarowania terenu. Ukształtowany przez lata obraz dzielnic i osiedli jest wartością kulturową pozwalającą na identyfikację i integrację społeczności w dbałości o warunki życia i ład przestrzenny. Budulcem układu urbanistycznego jest zabudowa i zagospodarowanie terenu.

Miasto zlokalizowane jest na wschodnim skraju obniżenia Dołów Jasielsko – Sanockich, rozciętego tu doliną Sanu i ograniczonego od północnego-wschodu pasmem Gór Słonnych,

---

¹⁰ <http://www.sanok.pl/pl/index.php?cPath=81//4>

¹¹ Ziemia Sanocka, s. 5

¹² <http://www.sanok.pl/pl/index.php?cPath=81//4>

a od południowego – zachodu Pogórzem Bukowskim. W obrębie miasta występują znaczne różnice wysokości: od 290m n.p.m. w dolinie Sanu do 364m n.p.m. na Górze Parkowej i 393m n.p.m. na wzgórzu Glinicy. Pasma Gór Słonnych otaczające miasto od północy sięga do wysokości 668m n.p.m. Charakterystyczne w krajobrazie są strome skarpy, a w szczególności wysoka na 30m skarpa wyodrębniająca centrum miasta.

W obrębie miasta wyróżnić można:

- starasowaną dolinę Sanu,
- niewysokie wzniesienia rozcięte dolinami dopływów lewobrzeżnych Sanu,
- stoki pasma Gór Słonnych.

Obszar miasta przecina San, główna rzeka regionu, która przepływa przez Sanok meandrując z północnego-wschodu na północny-zachód. Szerokość koryta Sanu sięga do 150m. Dolina Sanu to główny element struktury przyrodniczej terenu, kształtujący też układ przestrzenny miasta. Ważną funkcję pełnią też cieki stanowiące system korytarzy ekologicznych łączących pozamiejskie tereny otwarte z doliną Sanu. Na terenie miasta istnieje sieć potoków zasilających San. Największy dopływ lewobrzeżny Sanoczek, stanowi granicę miasta od północnego-zachodu. Mniejsze lewobrzeżne dopływy mają źródła w zalesionym paśmie Wzgórz Stróżowskich, a wśród nich jedne z większych to potok Płowiecki z Dworzyskiem, uchodzący do Sanu w centralnej części miasta. Liczne prawobrzeżne dopływy, m.in. Bykowiecki, Olchowiecki, Liszniański wypływają z zalesionych Gór Słonnych.

Powiązania funkcjonalno-przestrzenne Sanoka stanowią drogi krajowe **nr 28** Zator – Medyka oraz **nr 84** Sanok – Lesko – Ustrzyki Dolne – granica państwa. Ponadto miasto posiada bezpośrednie połączenie kolejowe z Warszawą, Krakowem, Katowicami, Łodzią, Jasłem, Krosnem, Chyrowem na Ukrainie oraz Humennem na Słowacji.

Miasto Sanok posiada zwartą, czytelną kompozycję. W centrum miasta położony jest niewielki rynek z przyległym doń placem św. Jana, sąsiadujący z zamkiem wieńczącym skarpe. Skarpa, jako element charakterystyczny, wyznacza granicę starej części Sanoka.

Rynek w Sanoku – kwadratowy plac wytyczony przez władze austriackie po przebudowie miasta w roku 1786. Pierwotny plan zabudowy rynku powstał w II poł. XIV wieku podczas lokacji miasta w roku 1339. Przywilej lokacyjny wydany przez księcia Jerzego nakazywał m.in. wzniesienie przez wójta ratusza oraz kramów kupieckich. Dokument ten potwierdził następnie król Kazimierz Wielki w roku 1366. Późnośredniowieczny rynek sanocki był o wymiarach 20 na 20 prętów (81 x 81 metrów). Przez kilka wieków rynek służył celom gospodarczym i wojskowym. Odbывały się tu w każdą środę i piątki targi oraz coroczne jarmarki. Obecna długość każdego z boków rynku wynosi 100 m. Plan zabudowy rynku zgodny jest ze średniowieczną tradycją wynikającą z prawa magdeburskiego, tj. prostokątnym placem z ratuszem, kościołem usytuowanym przy ulicy wychodzącej z narożnika rynku oraz dwiema ulicami wyprowadzonymi od każdego z boków rynku. Lustracja przeprowadzona w roku 1765 podaje, że ratusz w Sanoku był drewniany o dwóch kondygnacjach, został zbudowany w 1756 po kolejnym pożarze. Przeznaczony był dla sądów miejskich, propinacji i rzeźników. Ratusz ten spłonął w 1782.

Elementami zabudowy rynku jest klasztor i kościół OO. Franciszkanów, sprowadzonych do Sanoka ze Lwowa przez księcia Władysława Opolczyka w roku 1377. Klasztor ten był wielokrotnie przebudowywany. Jego obecny kształt architektoniczny pochodzi z roku 1886, położony jest przy południowo-wschodniej pierzei rynku. We wschodniej pierzei rynku znajduje się eklektyczny ratusz miejski, który był w kolejnych wiekach również wielokrotnie przebudowywany. Przy zachodniej pierzei rynku w dawnym gmachu rady powiatowej pochodzącym z roku 1870 mieści się obecnie urząd rady miejskiej. Obiekt ten połączony jest z wybudowanym w połowie lat 60. ubiegłego wieku budynkiem, w którym obecnie mieści się

Starostwo Powiatowe. Przy północnej pierzei rynku znajduje się budynek Archiwum Państwowego, w którym do roku 1939 mieściła się synagoga Klaus Sadogóra.

Okalające sanocki rynek kamienice powstały pod koniec XVIII i początku XIX wieku. Z południowo-wschodniego narożnika rynku wychodzą ulice Franciszkańska oraz Schody Franciszkańskie, z południowo-zachodniego narożnika ulica Jana Grodka przy której znajduje się sanocka fara i ul. 3 Maja, z narożnika północno-wschodniego ulica Zamkowa prowadząca do zamku królewskiego oraz Schody Balowskie, a z narożnika północno-zachodniego ulice Cerkiewna (prowadząca do katedry prawosławnej) i Łazienna. W roku 2007 przeprowadzono rewitalizację nawierzchni rynku.¹³

Układ zabudowy miasta ma charakter łączący cechy zwartej miejskiej tkanki historycznej i rozproszonej zabudowy modernistycznej.

W granicach miasta wyodrębnia się następujące strefy polityki przestrzennej o zróżnicowanych zasadach zagospodarowania i kierunkach działania, obejmujące obszary miejskie, przemysłowe i powojenne:

Strefa I – Śródmiejska związana ze wzbogacaniem wielofunkcyjnego obszaru mieszkaniowo-usługowego jako centrum obsługi subregionu i rozwoju turystyki oraz z ochroną wartości kulturowych Sanoka.

Strefa ta obejmuje Zespół Staromiejski i otaczający go obszar zabudowy śródmiejskiej ograniczony pierścieniem ulic obwodnicowych i trasą linii kolejowej. Jest to najważniejsza część miasta, koncentrująca funkcje administracyjne, usługowe i turystyczne, decydująca o wizerunku i atrakcyjności Sanoka. Funkcje centrum Sanoka pełni część Zespołu Staromiejskiego oraz obszar zabudowy śródmiejskiej w rejonie ul. Kościuszki, ul. Jagiellońskiej i ul. Piłsudskiego. Zespół Staromiejski stanowiący najstarszą część historycznego układu przestrzennego wraz z zabytkową zabudową objęty jest ochroną dziedzictwa kulturowego, co determinuje w znacznym stopniu kierunki kształtowania zabudowy i zagospodarowania części Strefy I.

Strefa II – Miejska związana z rozwojem mieszkalnictwa, usług publicznych i komercyjnych oraz z utrzymaniem terenów zieleni miejskiej.

Strefa ta obejmuje swoim zasięgiem większość obszarów lewobrzeżnej części miasta, otaczając centralną – śródmiejską część Sanoka. W strefie tej znajdują się zdegradowane tereny przemysłowe, w dużej mierze ze starą infrastrukturą komunalną i mieszkaniową. Są to obszary o trwałym, przeważnie uporządkowanym zainwestowaniu z różnymi typami zabudowy mieszkaniowej i usługowej oraz obiektami wytwórczości (Wójtówstwo, Błonie, część Posady), podlegające urbanizacji - zajęte głównie przez zespoły zabudowy mieszkaniowej i usługi (Dąbrówka, Zatorze, Posada) oraz obszary przylegające, niezabudowane traktowane jako tereny rozwojowe miasta (południowa część Dąbrówki, Zatorza i częściowo Posady). Stan i sposób zainwestowania tych obszarów oraz stopień obsługi komunikacyjnej południowej części miasta determinują przyjęte kierunki rozwiązań przestrzennych.

Strefa III – Koncentracji wytwórczości i usług związana z rozwojem działalności gospodarczej typu wytwórczego i usługowego.

Strefa Koncentracji wytwórczości i usług występująca w dwóch rejonach miasta wschodnim i zachodnim obejmuje obszary istniejących zakładów „Stomil” i „Autosan” w dzielnicy Posada

---

¹³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Rynek_w_Sanoku

i Olchowce oraz obszary istniejących zakładów w Dąbrówce wraz z przyległymi do nich terenami przeznaczonymi dla lokalizacji nowych obiektów wytwórczości i usług.

Strefa IV – Przyrodniczo-turystyczna związana z rozwojem turystyki, rekreacji i sportu oraz z ochroną najwartościowszych zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu.

Strefa Przyrodniczo-turystyczna obejmuje północną część miasta z korytarzem ekologicznym Sanu, kompleksami lasów i terenami otwartymi oraz częściowo zabudowanymi, a ponadto Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku (skansen) oraz lądowisko sanitarne.

Strefa V – Podmiejska związana z umiarkowanym rozwojem zabudowy mieszkaniowej o niskiej intensywności oraz z ochroną wartościowych zasobów środowiska przyrodniczego.

Strefa Podmiejska obejmuje tereny osadnicze dzielnicy Olchowce, w tym tereny zabudowane i rolne a także tereny południowej części miasta otwarte oraz częściowo zabudowane.

Ważnym elementem zagospodarowania miasta jest **Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku - Park Etnograficzny w Sanoku**, który należy do najpiękniejszych muzeów na wolnym powietrzu w Europie (malownicze położenie na prawym brzegu Sanu u podnóża Gór Sanocko-Turczańskich dość wiernie odzwierciedla fizjografię Podkarpacia).

Pod względem ilości obiektów jest największym skansenem w Polsce. Na obszarze 38 ha prezentowana jest kultura polsko-ukraińskiego pogranicza we wschodniej części polskich Karpat (Bieszczady, Beskid Niski) wraz z Podkarpaciem. Poszczególne grupy etnograficzne (Bojkowie, Łemkowie, Pogórzanie i Dolinianie) posiadają oddzielne sektory ekspozycyjne znakomicie dostosowane do fizjografii terenu. Odtwarzając typowe układy zabudowy wsi i zagospodarowania zagród na terenie Muzeum zgromadzono ponad 100 obiektów budownictwa drewnianego z okresu od XVII do XX wieku, gdzie obok budynków mieszkalnych, mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych, w Parku znajdują się również obiekty sakralne (XVII-wieczny kościół, dwie XVIII-wieczne cerkwie bojkowskie, jedna okazała cerkiew łemkowska z samego początku XIX w. i kilka malowniczych kapliczek), budynki użyteczności publicznej (szkoła wiejska, zajazd) oraz obiekty przemysłowe (młyn wodny, wiatraki, kuźnie).

Zarówno świątynie jak i większość budynków mieszkalnych oraz gospodarczych, posiadają w pełni urządzone i udostępnione do zwiedzania wnętrza (m.in. warsztaty rzemieślnicze: tkackie, garncarza, kołodzieja, wytwórcy drewnianych łyżek, koszy wiklinowych itp.). Na terenie Parku Etnograficznego urządzono wspaniałą stałą ekspozycję malarstwa ikonowego pt. Ikona karpacka, na której zaprezentowano ponad 220 ikon (od XV do XX w.), ukazujących pełny rozwój tego typu malarstwa w strefie polskich Karpat oraz wystawę urządzeń dla przemysłu naftowego.

Dopełnieniem działalności wystawienniczej są wystawy czasowe organizowane ze zbiorów własnych (na ekspozycjach i w magazynach znajduje się bowiem blisko 30 000 muzealiów skupiających zabytki z zakresu kultury ludowej, kultury mieszkańców podkarpackich miast i miasteczek, w tym bogate kolekcje ikon, oleodruków, judaików, zegarów, naczyń miedzianych, ceramiki, kilimów oraz innych przedmiotów z zakresu sztuki i rzemiosła artystycznego).

Rysunek 1. Zagospodarowanie Skansenu

Źródło: Prezentacja miasta

Strukturę przestrzenną miasta przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 2. Struktura przestrzenna miasta

Użytkowanie terenu	Powierzchnia w ha	% powierzchni miasta
Użytki rolne – w tym:	1604	42,4
Grunty orne	1142	30,2
Sady	14	0,4
Łąki trwałe	108	2,9
Pastwiska trwałe	307	8,1
Grunty rolne zabudowane	26	0,7
Rowy	6	0,2
Grunty leśne – w tym:	1253	33,1
Lasy	1222	32,3
Grunty zadrzewione i zakrzewione	31	0,8
Tereny zabudowy mieszkaniowej	253	6,7
Tereny zabudowy przemysłowej	114	3,0
Tereny zabudowy inne	138	3,6
Zurbanizowane tereny niezabudowane	57	1,5
Tereny rekreacji i wypoczynku	98	2,6
Drogi	181	4,8
kolej	15	0,4
Tereny komunikacji inne	8	0,2
Wody płynące	29	0,8
Stawy	7	0,2
Nieużytki	12	0,3
Tereny różne	15	0,4
Razem	3783	100,0

Źródło: Koncepcja zagospodarowania terenów zielonych Sanoka

Na podstawie opracowania „Poziom życia w miastach województwa podkarpackiego, a ich położenie, funkcje i pozycja w hierarchii” Sanok został zaliczony do miast o funkcji mieszanej, polifunkcyjnej słabej.

Tabela 3. Typy funkcjonalne miast województwa podkarpackiego

Typ funkcjonalny			Warunki brzegowe klasyfikacji	Liczba miast	Miasta
Wyspecjalizowany	silny		udział pracujących w danej grupie działalności wyspecjalizowanej równy co najmniej połowie ludności w wieku produkcyjnym	4	Jedlicze, Nowa Sarzyna, Sędziszów Małopolski, Iwonicz-Zdrój
	słaby		udział prac. w dział. wyspecjalizowanych w przedz. 25-50% ludności w wieku produkcyjnym, stopień centralności poniżej 0,5; pracujący w usługach mniej niż 25% populacji w wieku produkcyjnym	5	Stalowa Wola, Nowa Dęba, Mielec, Kańczuga, Dębica
Centralny	silny		udział żadnej z grup wyspecjalizowanych nie przekracza 25% ludności w wieku produkcyjnym; stopień centralności powyżej 0,5	6	Baranów Sandomierski, Błażowa, Dynów, Lesko, Lubaczów, Sokołów Małopolski
	słaby		udział żadnej z grup wyspecjalizowanych nie przekracza 25% ludności w wieku produkcyjnym; stopień centralności poniżej 0,5 lub nie stwierdzony	10	Cieszanów, Głogów Małopolski, Oleszyce, Narol, Radomyśl Wielki, Radymno, Sieniawa, Tarnobrzeg, Ustrzyki Dolne
Mieszany	polifunkcyjny	silny	udział zatrudnionych w 1 grupie działalności wyspecjalizowanych między 25-50%; stopień centralności powyżej 0,5	11	Brzozów, Dukla, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Krosno, Leżajsk, Łańcut, Pilzno, Rymanów, Strzyżów, Ulanów
		słaby	udział zatrudnionych w co najmniej 1 grupie działalności wyspecjalizowanych między 25-50%; stopień centralności mniejszy od 0,5	8	Rzeszów, Przeworsk, Sanok, Ropczyce, Tyczyn, Rudnik nad Sanem*
	miasta wrota		wysoki udział handlu bazarowego i hurtowego; funkcjonowanie gospodarki miasta w okresie 1990-2002	1	Przemyśl
Miasta, które utraciły funkcje w okresie 1990-2002			miasta o charakterze polifunkcyjnym lub wyspecjalizowanym, które utraciły swe funkcje, a zdominowanie przez pobliski prężniejszy ośrodek nie pozwala na zaliczenie ich do miast o funkcjach centralnych	2	Nisko, Zagórz

Uwaga: * Rudnik nad Sanem wg statystyki publicznej mniej niż 0,1 pracujących w przemyśle, ale nie uwzględnia wielu małych firm koszykarskich, które stanowią według szacunków co najmniej 15% zatrudnionych w mieście.

Źródło: „Poziom życia w miastach województwa podkarpackiego, a ich położenie, funkcje i pozycja w hierarchii”

Miasto jako właściciel większości przestrzeni publicznych i reprezentant interesu mieszkańców jest zobowiązane do dbałości o utrzymanie i wzbogacanie zasobu wartości

estetycznych i ich ekspozycji. Miasto przeznacza w budżecie znaczne sumy na utrzymanie historycznych zasobów budowlanych.

Rysunek 2. Plan Miasta Sanoka

Źródło: <http://www.sanok.pl/pl/planmiasta.htm>

1.1.1.1. Granice stref ochrony konserwatorskiej

W granicach miasta Sanoka nie ma wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej.

1.1.1.2. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Poniżej został zamieszczony wykaz zabytków zlokalizowanych w Sanoku wpisanych do Rejestru Zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 4. Zabytki zlokalizowane w Sanoku wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Zabytki architektury						
LP	MIEJSCE	ADRES	OBIEKT	MATERIAŁ	DATOWANIE	NR REJ.
1.	Sanok	2p.Strzel.Podhal.1	dom	mur	Pocz. XX w.	A-226/90
2.	Sanok	Daszyńskiego 17	dom	mur	1900-1910 r.	A-53/85
3.	Sanok	Dąbrówka	cerkiew	mur	1867, 1978 r.	A-163/89
4.	Sanok	Kazimierza W.6	dom "Pod Atlasem"	mur	1 ćw. XX w.	A-244/91
5.	Sanok	Kościuszki 5	Sąd Rejonowy	mur	przed 1887 r.	A-241/91
6.	Sanok	Kółkowa	cerkiew	drew	1844	A-166/89
7.	Sanok	Lenartowicza 2	dom	mur	1892	A-59/85
8.	Sanok	Niecała 2	dom	mur	1914	A-256/91
9.	Sanok	Pl. św. Michała	kościół parafialny	mur	1874-1887	A-210/90
10.	Sanok	Pl. św. Michała 1	dom mansjonarzy	mur	3 ćw. XVIII w.	A-66/52
11.	Sanok	Pl. Zamkowy 3	synagoga*	mur	1924-1926	A-246/91
12.	Sanok	Rynek	kościół klasztorny	mur	1632-40	A-67/52
13.	Sanok	Rynek	ogrodzenie klasztorne	mur	XVIII w.	A-67/52
14.	Sanok	Rynek	klasztor	mur	1717 r., 1722-47	A-67/52
15.	Sanok	Rynek 14	dom	mur	1 poł. XIX w.	A-281/92
16.	Sanok	Rynek 16	ratusz	mur	4 ćw. XVIII w.	A-282/92
17.	Sanok	Rynek 18	dom	mur	1 poł. XIX w.	A-283/92
18.	Sanok	Słowackiego 49	dom "Julii"	mur	1924	A-29/2000
19.	Sanok	Sobieskiego 16	dom	mur	1903	A- 146
20.	Sanok	Traugutta 3	d. zajazd	mur	XIX/XX w.	A-218/58
21.	Sanok	Zamkowa	cerkiew	mur	1784-1789	A-68/52
22.	Sanok	Zamkowa	dzwonnica cerkiewna	mur	1827	A-68/52
23.	Sanok	Zamkowa	zamek	mur	1523-1548	A-65/52
24.	Sanok	Zamkowa 2	d. zajazd	mur	3 ćw. XVIII w	A-86/68
25.	Sanok	Zamkowa 16	plebania	mur	1903 r.	A-110/87
26.	Sanok	Zamkowa 19	dom*	mur	1888	A-922/75
27.	Sanok	Zamkowa 22	dom*	drew	1800-1825	A-232/58
28.	Sanok	Zamkowa 30	dom	mur	k. XIX w.	A-220/90
29.	Sanok	Zielona 39	dom	mur	1932	A-117/88

* Obiekty te są wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, niestety już nie istnieją.

Źródło: dane Urzędu Miasta Sanoka

Źródło: <http://www.sanok.pl/pl/index.php?cPath=70//4>

1.1.1.3. Uwarunkowania ochrony środowiska

Na terenie Sanoka istnieją i są projektowane tereny objęte czterema rodzajami form ochrony przyrody wynikającymi z Ustawy o ochronie przyrody z 2004r. (Dz.U. z 2004r. Nr 92 poz. 880). Są to: Park Krajobrazowy Gór Słonnych oraz przewidziane w planach, w trakcie przygotowania: użytek ekologiczny, rezerwat przyrody i pomnik przyrody nieożywionej.

Park Krajobrazowy Gór Słonnych

Został utworzony w 1992r. Podstawę prawną jego funkcjonowania stanowi Rozporządzenie Nr 19 Wojewody Krośnieńskiego z dnia 27 marca 1992 r. (Dz. U. Woj. Krośnieńskiego nr 7/92 poz. 53, z późniejszymi zmianami). Park obejmuje powierzchnię 56392ha i zlokalizowany jest na terenie powiatów: bieszczadzkiego, leskiego i sanockiego w gminach: Lesko, Olszanica, Sanok, Tyrawa Wołoska, Ustrzyki Dolne oraz Sanok miasto. Na terenie Sanoka park zajmuje 1175,42ha, tj. 31,1% całkowitej powierzchni miasta. Według podziału fizjograficznego park obejmuje północne fragmenty Gór Sanocko - Turczańskich przechodzących w Pogórze Przemyskie. Na obszarze parku występują typowe dla Karpat Wschodnich pasma górskie: Gór Słonnych i Chwaniowa.

Rusztowo uformowane grzbiety górskie ułożone z kierunku północnego-zachodu na południowy wschód poprzecinane są siecią rzek i potoków będących dopływami Sanu i Wiaru. Zachodnia granica parku biegnie doliną Sanu od Monasterca po Dobrą Wschodnią. Zbiorowiska leśne porastające doliny, pogórza i niewysokie góry tworzą piętrowy układ roślinności.¹⁴

Na terenie miasta znajduje się także obszar włączony do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 - Góry Słonne 180003 obejmujący obszar 55 036,80 ha. Na terenie miasta Sanoka zajmuje on obszar 1347,1 ha, jest to Ostoja Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000. Na terenie miasta projektowany obszar Góry Słonne PLH 180002 zajmujący 46 019,2ha.

¹⁴ Koncepcja zagospodarowania terenów zielonych Sanoka opracowana przez Instytut Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej w 2004 roku, str. 31, 32.

Użytek ekologiczny

Projektowany użytek zlokalizowany jest na północ od Sanu na terenie Starorzecza.¹⁵

Pomnik przyrody

Na terenie Gminy Miasta Sanoka znajduje się następujące pomniki przyrody:

- a. Jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* znajdujący się przy ul. Zamkowej 16 na terenie cerkwi prawosławnej o obwodzie 390 cm i wysokości 24 m. Szacowany wiek – 350 lat.
- b. Trzy sztuki lipy drobnolistnej *Tilia cordata* rosnące przy ul. Rybackiej 5 o obwodach 370 cm, 330 cm i 300 cm. Szacowany wiek- 100- 150 lat.
- c. Lipa drobnolistna *Tilia cordata* o obwodzie 326 cm i szacowanym wieku – około 100 lat oraz lipa szerokolistna *Tilia platyphyllos* o obwodzie 315 cm i szacowanym wieku – około 100 lat. Drzewa rosną przy ul. Ogrodowej
- d. Cztery sztuki lipy drobnolistnej *Tilia cordata* rosnące przy ul. Mickiewicza o obwodach 288 cm, 353 cm, 210 cm, 255cm i szacowanym wieku – około 100 lat Kasztanowiec *Aesculus hippocastanum* o obwodzie 260 cm i szacowanym wieku – około 100 lat.
- e. Trzy sztuki lipy drobnolistnej *Tilia cordata* rosnące przy ul. Płowieckiej o obwodach 238 cm, 315 cm, 358 cm i szacowanym wieku – około 100 lat.
- f. Wychodnia skalna „Orli Kamień” znajdująca się na terenie Park Krajobrazowego Gór Słonnych.

Rezerwat przyrody

Projektowany rezerwat przyrody „Przełom Sanu w Trepczy”, także graniczący z miastem będzie obejmował gminę Sanok, Międzybrodzie, Miasto Sanok, Nadleśnictwo Brzozów, Obręb Brzozów, Obręb Sanok, Oddz. 175a, b, 176a-d, 177a-d, 178a-d, 179a,b – w P.K.G.S. Powierzchnia rezerwatu wyniesie 693,72ha. Będzie to rezerwat częściowy, typ krajobrazów ekologicznych, podtyp biokompleksów naturalnych i półnaturalnych, typ lasów i borów, podtyp lasów górskich i podgórskich. Cele utworzenia rezerwatu jest zachowanie charakterystycznego przełomowego odcinka Sanu między zalesionymi górami Kopacz, Krzyż i Biała Góra z interesującymi zbiorowiskami roślinnymi, formami geologicznymi oraz pozostałościami grodzisk i osad wczesnośredniowiecznych.¹⁶

1.1.1.4. Własność gruntów i budynków

Poniżej przedstawiono strukturę własności gruntów (wg danych UM Sanoka), z której wynika, że grunty osób fizycznych (36,43%) mają w niej najwyższy udział, nieco mniej, bo 31,91% stanowią grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste. Strukturę własności gruntów w mieście przedstawia poniżej zamieszczona tabela oraz wykres.

---

¹⁵ jw.

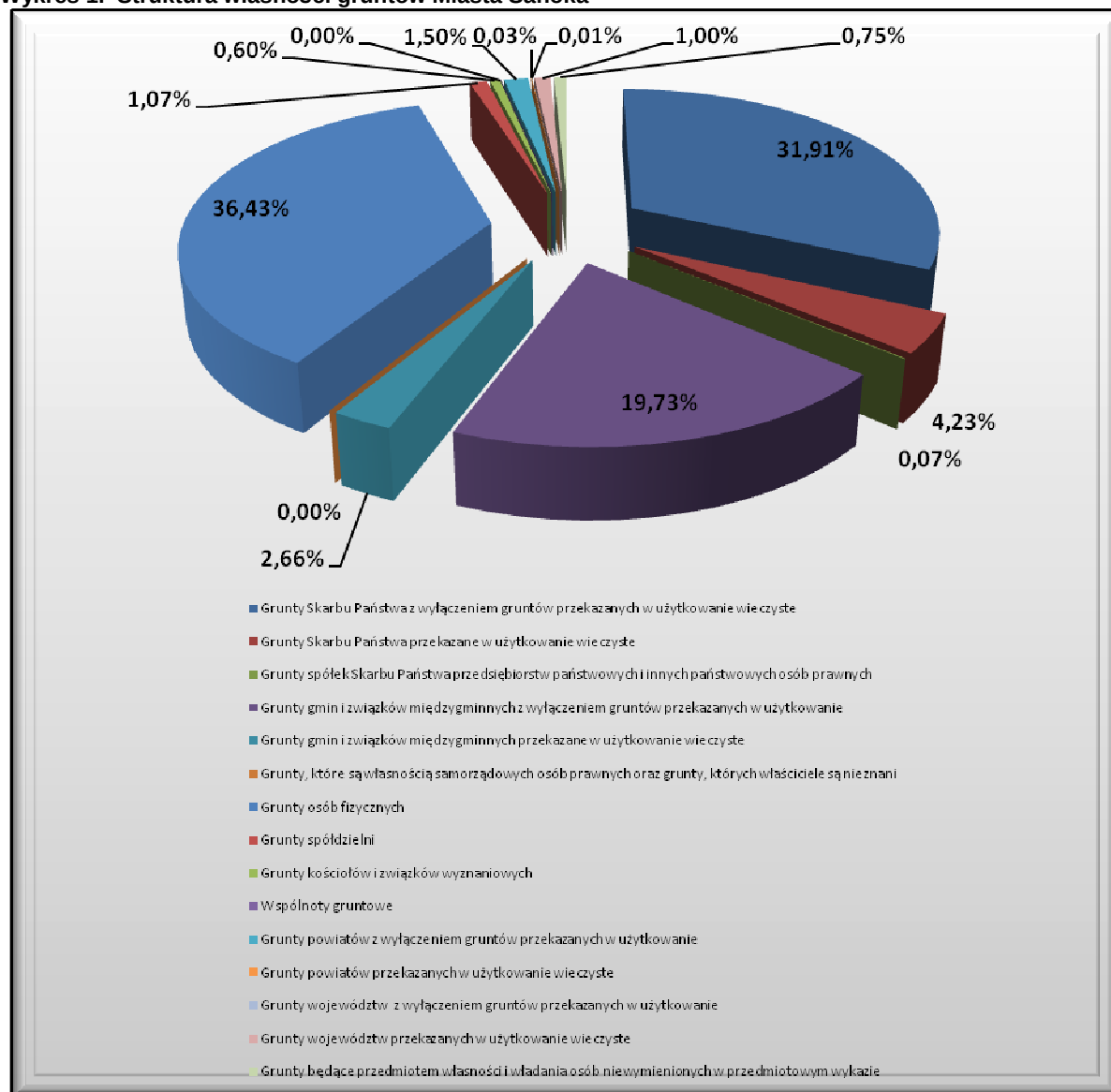
¹⁶ jw.

Tabela 5. Struktura własności gruntów

Wyszczególnienie	Powierzchnia ogólna gruntów w ha	Użytki rolne	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzaczone	Grunty zabudowane i zurbanizowane	Grunty pod wodami	Użytki ekologiczne	Nie użytki	Tereny różne
Grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	1210,3	34,0	1050,20	68,4	55,3	0	0,1	2,3
Grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste	160,5	8,2	0,5	151,1	0	0	0,7	0
Grunty spółek Skarbu Państwa przedsiębiorstw państwowych i innych państwowych osób prawnych	2,6	0,3	0,1	1,7	0	0	0	0,5
Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	748,5	391,6	129,4	200,8	7,5	0	8,0	11,2
Grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste	101,0	37,9	0,9	62,0	0	0	0,2	0
Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych oraz grunty, których właściciele są nieznanymi	0	0	0	0	0	0	0	0
Grunty osób fizycznych	1381,8	1080,2	49,5	248,7	0,2	0	3,2	0
Grunty spółdzielni	40,6	0,8	0	39,8	0	0	0	0
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	22,9	12,6	0,5	9,8	0	0	0	0
Wspólnoty gruntowe	0	0	0	0	0	0	0	0
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	56,8	3,5	0,1	50,2	0	0	1,0	1,5
Grunty powiatów przekazanych w użytkowanie wieczyste	1,3	0	0	1,3	0	0	0	0
Grunty województw z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	0,5	0	0	0,5	0	0	0	0
Grunty województw przekazanych w użytkowanie wieczyste	38,0	1,1	8,3	28,6	0	0	0	0
Grunty będące przedmiotem własności i władania osób niewymienionych w przedmiotowym wykazie	28,5	10,9	17,0	17	0	0	0	0

Źródło: dane UM Sanoka

Wykres 1. Struktura własności gruntów Miasta Sanoka

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Sanoka

W strukturze gruntów zabudowanych i zurbanizowanych przeważają tereny mieszkaniowe 31% i komunikacyjne 23%.

Tabela 6. Struktura gruntów zabudowanych i zurbanizowanych

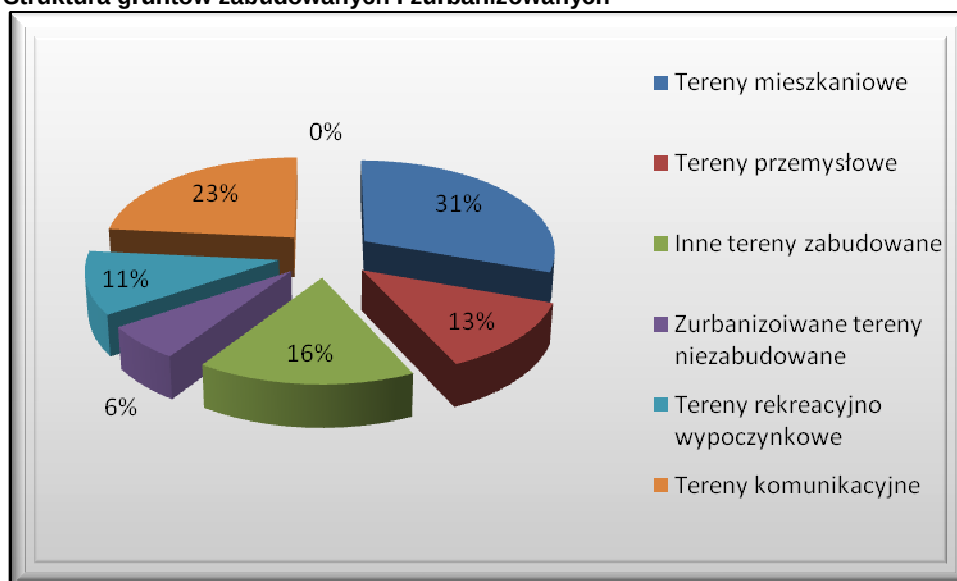
Wyszczególnienie	Powierzchnia ogólna gruntów w ha	Tereny mieszkaniowe	Tereny przemysłowe	Inne tereny zabudowane	Zurbanizowane tereny niezabudowane	Tereny rekreacyjno wypoczynkowe	Tereny komunikacyjne	Użytki kopalne
Grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	68,4	0,5	0	4,8	0,5	4,8	57,8	0
Grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste	151,1	10,5	94,7	25,3	3,5	7,3	9,8	0
Grunty spółek Skarbu Państwa przedsiębiorstw państwowych i innych państwowych osób prawnych	1,7	0	0	1,7	0	0	0	0
Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	200,8	14,8	5,1	22,9	8	48,8	101,2	0
Grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste	62	14,3	0,3	42	2,9	1,1	1,4	0
Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych oraz grunty, których właściciele są nieznanymi	0	0	0	0	0	0	0	0

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

Grunty osób fizycznych	248,7	191,2	3,5	16,7	30,5	1,6	5,2	0
Grunty spółdzielni	39,8	35	0	2,7	0,7	0,8	0,6	0
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	9,8	0,5	0	7,2	0,1	1,8	0,2	0
Wspólnoty gruntowe	0	0	0	0	0	0	0	0
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	50,2	0,6	0,8	17,3	3,6	2,1	25,8	0
Grunty powiatów przekazanych w użytkowanie wieczyste	1,3	0	0	0	0	1,3	0	0
Grunty województw z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	0,5	0	0	0,3	0	0	0,2	0
Grunty województw przekazanych w użytkowanie wieczyste	28,6	0	0	0,2	0,1	27,8	0,5	0
Grunty będące przedmiotem własności i władania osób niewymienionych w przedmiotowym wykazie	17	0,8	6,2	2,8	3,8	0	3,4	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Sanoka

Wykres 2. Struktura gruntów zabudowanych i zurbanizowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Sanoka

Budynki użyteczności publicznej

Na obszarach rewitalizowanych zlokalizowanych jest łącznie 72 budynki użyteczności publicznej.

- Obszar 1 – 38
- Obszar 2 – 1
- Obszar 3 – 3
- Obszar 4- 6
- Obszar 5 – 8
- Obszar 6 – 1
- Obszar 7 – 3
- Obszar 8- 9
- Obszar 9 – 3
- Obszar 10 - 0

Lokale mieszkalne

W zabudowie mieszkaniowej Miasta Sanoka w zależności od przestrzennego usytuowania mieszkań, występują budynki jednorodzinne, wielorodzinne oraz budownictwo zagrodowe. Budownictwo jednorodzinne to przede wszystkim budynki wolnostojące, domy jednorodzinne

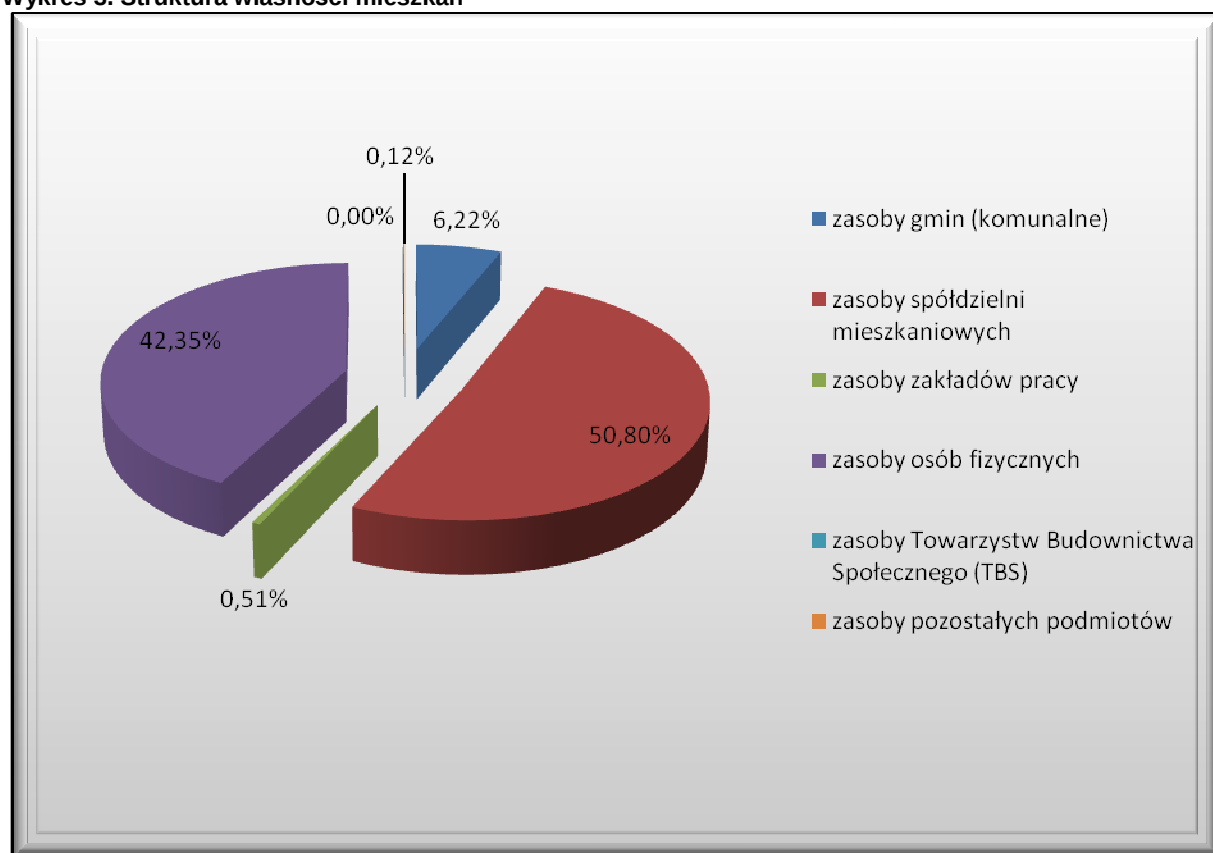
w zabudowie bliźniaczej oraz domy jednorodzinne w zabudowie szeregowej. Z kolei w typie *budynki wielorodzinne* przeważają klatkowce, potocznie zwane blokami.

Na terenie miasta jest niewielka ilość budynków mieszkalnych, które ze względu na bardzo zły stan techniczny musiałyby być wyłączone z użytkowania, (nie dotyczy budynków komunalnych). Ponadto w obiektach będących własnością miasta i spółdzielni mieszkaniowych przeprowadzane są okresowe kontrole stanu technicznego i przydatności do użytkowania budynków mieszkalnych wraz z instalacjami.

Liczba mieszkań w Sanoku kształtuje się na poziomie 13119 i jest to wynik najwyższy w porównaniu z pozostałymi gminami tworzącymi Powiat Sanocki.

Na terenie miasta znajduje się 6,22% ogółu mieszkań, stanowiących zasoby Miasta Sanoka. Mieszkania według struktury własności obrazuje poniżej przedstawiony wykres.

Wykres 3. Struktura własności mieszkań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Największy odsetek mieszkań (50,80%) w strukturze według własności stanowią lokale będące w posiadaniu spółdzielni mieszkaniowych, nieco mniejszą grupę stanowią mieszkania będące własnością osób fizycznych (42,35%), a 6,22% stanowią mieszkania gminne.

1.1.1.5. Infrastruktura techniczna

Drogi

Sanok posiada dogodne połączenia drogowe z resztą kraju, a także z krajami sąsiednimi. Przez miasto przebiegają dwie drogi krajowe **DK 28 Zator – Rabka-Zdrój – Nowy Sącz – Sanok- Przemyśl – Medyka** oraz **DK 84 Sanok – Lesko – Ustrzyki Dolne – Krościenko –**

Granica Państwa oraz droga wojewódzka DW 886 Sanok – Domaradz – Rzeszów. Sieć dróg krajowych oraz wojewódzkich uzupełniona jest przez drogi powiatowe oraz miejskie.

Drogi krajowe na terenie miasta Sanoka:

1. droga nr 28, od 271 km + 218 m do 279 km + 634 m = 8 km 416 m, obejmuje ulice:
  - Krakowską,
  - Rymanowską,
  - Dmowskiego,
  - Staszica,
  - Królowej Bony,
  - Przemyską,
2. droga nr 28: od 0,0 km do 3 km + 374 m, obejmuje ulice:
  - Lwowską,
  - Kolejową,
  - Lipińskiego (cała do „Peksanu”),
  - Beksińskiego,
  - Dworcową, (Dworcowa i Beksińskiego 1,9 km w ramach 3,374 km).

Drogi powiatowe na terenie miasta Sanoka:

Nazwa	Długość [km]	Powierzchnia [m ²]
II Pułku Strzelców Podhalańskich	0,65	3910,0
II Armii WP	0,40	2420,0
800-lecia	0,92	3310,0
Biała Góra	0,76	3290,0
Białogórska	0,72	5615,0
Chrobrego	3,50	18734,0
Daszyńskiego	0,56	3400,0
Jagiellońska	brak danych	brak danych
Jana Pawła II	1,07	7440,0
Konarskiego	1,40	6880,0
Konopnickiej	2,36	10035,0
Kościuszki	brak danych	brak danych
Kościelna	brak danych	brak danych
Matejki	0,41	2395,0
Mickiewicza	1,04	7060,0
Okulickiego	brak danych	brak danych
Podgórze	0,64	3860,0
Robotnicza	0,94	6990,0
Reymonta	0,85	4675,0
Rymanowska	brak danych	brak danych
Sienkiewicza	0,45	2500,0
Słowackiego	0,82	5400,0
Stróżowska	brak danych	brak danych
Traugutta	1,41	9840,0

Długość poszczególnych kategorii dróg wynosi:

- drogi krajowe – 11,79km,
- drogi powiatowe – 18,90km,
- drogi lokalne miejskie w całości – 87,80km (250 dróg), w tym:
  - i. drogi publiczne – 74,25km (189 dróg);
  - ii. wewnętrzne – 13,45km (61 dróg).
- drogi wewnętrzne osiedlowe – 2,00km.

Dyrekcja Okręgowa Dróg Publicznych w Rzeszowie – Delegatura w Sanoku zarządza drogami krajowymi nr 28 Zator – Medyka oraz 84 Sanok – Lesko – Ustrzyki Dolne – granica państwa. Łączna długość obu dróg w granicach miasta wynosi około 11 km.

Na utrzymaniu miasta znajdują się 152 ulice o łącznej długości 52km. Wysilek miasta w zakresie infrastruktury drogowej ukierunkowany jest na:

- utrzymanie bieżące dróg i mostów oraz poprawę nawierzchni ulic i placów,
- oznaczenia organizacji ruchu drogowego i poprawę stanu bezpieczeństwa obiektów mostowych oraz ich remont,
- modernizację i remont kapitalny ulic,
- budowę nowych ulic.¹⁷

Komunikacja PKP

Przez Sanok przebiegają dwie linie kolejowe:

- stała Sanok – Krosno – Jasło – Rzeszów – Tarnów – Kraków oraz Sanok – Nowy Zagórz – Krościenko – Chyrow na Ukrainie oraz
- linia działająca jedynie w sezonie: Sanok – Zagórz – Łupków z możliwością kontynuowania jazdy do Medzilaborców na Słowacji.

W mieście znajdują się 3 stacje kolejowe: Dworzec Główny PKP, stacja Sanok-Miasto i Sanok-Dąbrówka.

Sanok posiada bezpośrednie połączenie kolejowe z Warszawą, Krakowem, Katowicami, Łodzią, Jasłem, Krosnem oraz Chyrowem na Ukrainie.

Komunikacja autobusowa pozamiejska

W Sanoku znajduje się oddział Przedsiębiorstwa Veolia Transport - Bieszczady, które zabezpiecza połączenia komunikacji autobusowej z ościennymi gminami oraz zapewnia bezpośrednią łączność autobusową z Rzeszowem, Krakowem, Gliwicami, Lublinem, Nowym Sączem, Krosnem oraz sąsiadującymi miastami, a sezonowo z Kołobrzegiem i Gdańskiem. Przedsiębiorstwo posiada 103 autobusy oraz własną bazę obsługowo-naprawczą. Przewoźnik ten nie jest jedynym zorganizowanym zakładem przewozowym zabezpieczającym ruch turystyczny na terenie Bieszczadów i Pogórza, gdyż funkcjonują również inne firmy przewozowe.

Na terenie miasta Sanoka jest zlokalizowany dworzec autobusowy PKS. Dodatkowo dla obsługi ruchu pasażerskiego na terenie gminy zlokalizowanych jest 30 przystanków autobusowych.

Polityka miasta w stosunku do autobusowej komunikacji międzymiastowej winna ograniczać się do zagadnień organizacji i koordynacji komunikacyjnej obsługi miasta.

Wodociągi

Miasto zaopatrywane jest w wodę z dwóch ujęć zlokalizowanych na terenie miejscowości Trepcza i Zasław. Z ujęć wody korzystają również miejscowości Zasław, Zahutyń, Trepcza oraz miasto Zagórz. Stacja uzdatniania wody z Zasłanu zlokalizowana jest nad rzeką San powyżej miasta. Woda uzdatniona spływa do zbiorników wody czystej, skąd po procesie uzdatniania pompowana jest do sieci miejskiej. Stacja uzdatniania wody w Trepczy zlokalizowana jest także nad rzeką San, ale poniżej miasta. System dystrybucji wody na

---

¹⁷ Strategia rozwoju Miasta Sanoka

terenie Sanoka podzielony jest na strefy zasilane z ujęcia w Trepczy i Zasławia oraz strefę podwyższonego ciśnienia w centrum miasta zasilaną z przepompowni.¹⁸

Tabela 7. Charakterystyka sieci wodociągowej miasta Sanoka

Jednostka terytorialna	długość czynnej sieci rozdzielczej	długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy, eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	woda dostarczona gospodarstwom domowym	ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach	ludność korzystająca z sieci wodociągowej
	2007	2007	2007	2007	2007	2007	2007
	[km]	[km]	[km]	[szt.]	[dam3]	[osoba]	[osoba]
Sanok	84,1	0	0	2 812	1 131,9	36 439	36 439

Źródło: dane GUS. Bank Danych Regionalnych

Sieć kanalizacyjna

Generalnie ścieki sanitarne z terenu miasta Sanoka odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Trepczy, natomiast wody opadowe do przebiegających przez miasto cieków wodnych oraz do rzeki San. Na terenie miasta występują również rejony z kanalizacją ogólnospławną. System kanalizacji sanitarnej oparty jest na trzech głównych kolektorach sanitarnych „A”, „B” i „C”, odprowadzających ścieki z terenu miasta.

Łączna długość kanalizacji sanitarnej wynosi około 94,6km i korzysta z niej ponad 91% ogółu mieszkańców. Na sieci wybudowane są dwie przepompownie ścieków w Olchowcach i przy ul. Okrzei, umożliwiające odprowadzanie ścieków z terenów niżej położonych w stosunku do istniejącej kanalizacji.

Tabela 8. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Sanoka

Jednostka terytorialna	długość czynnej sieci kanalizacyjnej	długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	ścieki odprowadzone	ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach	ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej
	2007	2007	2007	2007	2007	2007	2007
	[km]	[km]	[km]	[szt.]	[dam ³]	[osoba]	[osoba]
Sanok	94,6	0	0	848	1 621,0	35 907	35 907

Źródło: dane GUS. Bank Danych Regionalnych

¹⁸ j.w.

Miasto Sanok posiada oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną zlokalizowaną w Trepczy o przepustowości 17105 m³/d, oddaną do eksploatacji w 1993 roku. W chwili obecnej oczyszczalnia pracuje prawidłowo, osiągając stopień redukcji zanieczyszczeń 94%. Stopień obciążenia ściekami w okresie bezdeszczowym wynosi 60%. Natomiast w czasie opadów ilość ścieków wzrasta o 100%, co uniemożliwia prawidłowe oczyszczanie ścieków.

Oczyszczanie miasta

Działalność porządkowo-sanitarną na terenie miasta Sanok prowadzona jest przez Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. oraz przez firmy prywatne. Firmy prywatne oczyszczają latem i zimą wyznaczone place i chodniki. Pozostałe prace wykonywane przez SPGK Sp. z o. o. to:

- oczyszczanie letnie – mechaniczne zmiatanie ulic i placów o powierzchni 220000m²;
- oczyszczanie zimowe – zwalczanie skutków zimy poprzez odśnieżanie oraz posypywanie nawierzchni jezdni piaskiem na długości 60km;
- codzienne opróżnianie koszy ulicznych w ilości 335 szt.

Na terenie miasta wdrożony jest system selektywnego wywozu nieczystości.¹⁹

Energetyka

Zaopatrzenie w energię elektryczną gospodarstw komunalnych oraz zakładów przemysłowych i usługowych następuje poprzez urządzenia Zakładu Energetycznego w Rzeszowie. Charakterystykę sieci elektroenergetycznej na terenie Miasta Sanoka charakteryzuje poniższa tabela.

Gmina Miasta	Stan na	Linie elektroenergetyczne w km				
		Linie 110 kV	Linie SN 30 : 15kV	Kable SN 30 : 15 kV	Linie nn	Kable nn
Sanok	1990r.	24,791	36,334	83,535	71,084	147,547
Sanok	2008r.	24,791	36,601	94,243	78,732	173,183

Źródło: Zakład Energetyczny w Rzeszowie

Zużycie energii na jednego mieszkańca w 2007 roku wyniosło 528,2kW*h, w tym na odbiorcę 1509,3kW*h.

Ciepłownictwo

Dostawy centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej zapewnia w mieście Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. (SPGK) oraz kotłownia przemysłowa STOMIL SANOK S.A. zaopatrująca dzielnicę Posada, w tym osiedle Spółdzielni Mieszkaniowej AUTOSAN.

Zadania te w ramach przedsiębiorstwa SPGK wykonuje wydzielony Zakład Ciepłowniczy, w którego eksploatacji znajdują się: źródło ciepła, sieci przesyłowe i węzły ciepłownicze. W dzielnicy Posada zarządcą i właścicielem poprzemysłowego systemu ciepłowniczego zasilanego z kotłowni przemysłowej STOMIL SANOK S.A. jest Spółdzielnia Mieszkaniowa AUTOSAN, z którego zasilane w ciepło są osiedla mieszkaniowe, obiekty przedszkolne, szkolne i usługowe oraz domy jednorodzinne.

¹⁹ jw.

Głównym źródłem ciepła dla mieszkalnictwa jest Kotłownia Miejska, zaopatrująca w ciepło osiedla Słowackiego, Wójtowstwo i Błonie. Moc zainstalowana w kotłowni miejskiej wynosi 46,8 MW.

Oprócz kotłowni centralnej zakład ciepłowniczy eksploatuje 5 kotłowni lokalnych zaopatrujących od 1 do 4 bloków mieszkalnych.

Osiedle mieszkaniowe oraz obiekty szkolne i usługowe w dzielnicy Posada ogrzewane są za pośrednictwem sieci centralnego ogrzewania zasilanej z kotłowni Zakładów „Stomil-Sanok” S.A. Moc zainstalowana w kotłowni na potrzeby tego osiedla wynosi 4,73 MW. Węzły ciepłownicze typu „Jad” oraz część sieci ciepłowniczych przemysłowych wymagają gruntownego procesu modernizacyjnego.

Przemysłowy system ciepłowniczy ze względu na blisko 40-letni okres użytkowania i niemal całkowite zużycie części rurociągów (w tym magistralnych) wymaga kapitałochłonnych modernizacji w trybie awaryjnym z uwagi na zagrożenie ciągłości dostaw i bezpieczeństwa energetycznego w tej części miasta. Zaniechanie modernizacji tego systemu zagroziłoby katastrofalnymi skutkami dla osiedli wielorodzinnych całej dzielnicy Posada.

W latach 1995-98, w zakresie systemu ciepłowniczego wybudowano nowe wymiennikownie przy ulicach Sobieskiego i Zamkowej, zmodernizowano kolejną przy ul. I Armii Wojska Polskiego oraz prowadzono modernizację rur ciepłowniczych w Centrum, a także na osiedlach Traugutta i Błonie.²⁰

Gazyfikacja

Sanok obsługiwany jest przez sieć gazową niskiego i średniego ciśnienia. Długość sieci średniego ciśnienia wynosi 107,5 km, niskiego – 54,4km. Rozdzielnia gazu obsługuje 11580 odbiorców, w tym komunalnych 11180. Liczbę odbiorców gazu płynnego na terenie Sanoka szacuje się na 50. Wszystkie dzielnice miasta są zaopatrzone w sieci gazowe.²¹

Telekomunikacja

Wg danych na 31.12.1998 roku w mieście było 18432 numery telefoniczne. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców dało to średnią 443,39. Jest to wynik znacznie powyżej średniej wojewódzkiej wynoszącej w miastach 272,3 na 1000 osób.

Podobnie jak w całym kraju, w Sanoku rozwija się intensywnie telefonia komórkowa. Miasto jest w zasięgu wszystkich największych operatorów.²²

1.1.1.6. Identyfikacja problemów

Wyniki prac warsztatowych przeprowadzonych 22.04.2009r. z udziałem radnych i przedstawicieli wszystkich zainteresowanych środowisk oraz analiza danych statystycznych pozwoliły na zidentyfikowanie problemów w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Słowo „problem” rozumiane jest tutaj jako:

---

²⁰ jw.

²¹ jw.

²² jw.

Problem, to nieakceptowana sytuacja odnosząca się do podmiotu programu rewitalizacji, uniemożliwiająca utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów/rezultatów. Problem, to także nieakceptowany skutek oddziaływania wewnętrznych lub zewnętrznych czynników rozwojowych.

Zagospodarowanie przestrzenne

Identyfikacja problemów:

Strefa Infrastruktury technicznej i komunikacyjnej

- niedostateczna liczba miejsc parkingowych szczególnie w Śródmieściu i na wielorodzinnych osiedlach mieszkaniowych, przy obiektach użyteczności publicznej;
- niski standard parkingów;
- niska akceptacja społeczna dla lokalizacji parkingów i dróg (w sąsiedztwie miejsca zamieszkania);
- nadmierne obciążenie ruchem tranzytowym;
- brak obwodnicy służącej odciążeniu terenów rewitalizowanych;
- zły stan techniczny dróg i chodników;
- niedobory małej architektury miejskiej;
- duże obciążenie ruchem komunikacyjnym Śródmieścia;
- nadmierna liczba administratorów dróg w mieście - brak możliwości skoordynowania prac;
- niedostatecznie rozwinięta kanalizacja deszczowa w Śródmieściu;
- zamulona i niedrożna kanalizacja deszczowa;
- częste awarie sieci wodociągowej pod drogami;
- niezadowalająca organizacja ruchu – zbyt niska przepustowość skrzyżowań;
- niewdrożony monitoring newralgicznych punktów na drogach;
- powszechny, nagminny brak izolacji przeciwwilgociowej w starych budynkach w Śródmieściu;
- zły stan techniczny starych budynków wybudowanych przed 1945 rokiem (elewacje, dachy, zawilgocenie);
- niski stopień wykorzystania powierzchni strychów na cele mieszkalne;
- niska estetyka niektórych budynków;
- przypadki dewastacji mieszkań socjalnych, komunalnych przez lokatorów;
- energochłonność starych budynków mieszkalnych;
- przestarzała sieć ciepłownicza – straty ciepła;
- niezbędna termomodernizacja części obiektów użyteczności publicznej;
- zdegradowane niektóre przestrzenie publiczne, Pl. Św. Michała, rejon ulicy Feliksa Gieli;
- wymagająca zabezpieczenia przed osuwiskami i zagospodarowania skarpa Staromiejska;
- zdewastowany „Ogródek Jordanowski”;
- niedobór placów zabaw dla dzieci i boisk wielofunkcyjnych;
- niedoinwestowane tereny sportowo-rekreacyjne;
- niezagospodarowane brzegi Sanu, od mostu Olchowskiego do mostu Białogórskiego;
- niedoinwestowane zabytki;
- zły stan techniczny większości zabytków;
- niewystarczająca powierzchnia ekspozycji Muzeum Historycznego i BWA;
- ograniczone możliwości odtworzenia pierwotnej formy architektonicznej zamku (budowa baszty i skrzydła południowego na istniejącym założeniu);
- zły stan techniczny mostu na Białą Górę.

Strefa kształtowania systemu przyrodniczego

- niedostateczne ukwiecenie placów i budynków;
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców;
- niedostateczna liczba pojemników do selektywnej zbiórki odpadów;
- nierozwiązany problem zbierania i składowania odpadów budowlanych;
- „dzikie” wysypiska śmieci;
- palenie odpadów (zwłaszcza plastikowych);
- dewastowany biotop na terenach powojkowych;
- tereny zielone zanieczyszczane odchodami zwierząt domowych.

Strefa przemysłowa

- zły stan techniczny obiektów przemysłowych, poprzemysłowych i powojkowych;
- ograniczone możliwości przystosowania/adaptacji budynków powojkowych, poprzemysłowych do celów społeczno-gospodarczych, kulturalnych;
- przestarzałe, niedostosowane do potrzeb (przewymiarowane) sieci uzbrojenia obszarów powojkowych/poprzemysłowych;
- niewystarczająca infrastruktura komunikacyjna na obszarach powojkowych i poprzemysłowych;
- niska dbałość o estetykę właścicieli zakładów produkcyjnych;
- niewystarczająco gospodarczo wykorzystana strefa przemysłowa.

Strefa osadnicza

- nieuzbrojone tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe;
- duże rozproszenie zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- budynki niedostosowane do lokalnych warunków klimatycznych (brak stromych dachów);
- niewystarczający standard domów wielorodzinnych;
- mała powierzchnia użytkowa mieszkań przypadająca na 1 mieszkańca;
- małe przestrzenie międzyblokowe uniemożliwiające budowę parkingów;
- ograniczone możliwości zapewnienia mieszkań komunalnych i socjalnych.

1.1.2 Gospodarka

Poniżej zamieszczone dane obejmujące lata 2004-2008 zostały przedstawione na podstawie informacji zamieszczonych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, a także w opracowaniu: „Podregiony, powiaty, gminy” oraz w oparciu o dane Urzędu Miasta Sanoka.

1.1.2.1. Główni pracodawcy – struktura i trendy

Sanok jest miastem o dużych tradycjach przemysłowych, sięgających XIX wieku. Również dziś posiada przemysł o dużych możliwościach rozwojowych.

Największe zakłady przemysłowe Sanoka to:

- Przedsiębiorstwo „AUTOSAN” S.A.
- Zakłady Przemysłu Gumowego „STOMIL SANOK” S.A.
- Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska (znany w kraju producent jogurtów, serów podwędzanych i innych przetworów mlecznych)
- „Centurion” – producent drzwi i ościeżnic
- „Pass-Pol” – producent artykułów gumowych dla motoryzacji
- „Automet” – wytwórca wyposażenia dla autobusów

oraz inne przedsiębiorstwa, w tym SP ZOZ w Sanoku, średniej wielkości. Ilość przedsiębiorstw średniej wielkości systematycznie rośnie, co jest charakterystycznym trendem lokalnej gospodarki. Struktura jest zróżnicowana przy czym dominują przedsiębiorstwa produkcyjne.

Obecne przedsiębiorstwo „AUTOSAN” S.A., dawniej Sanocka Fabryka Autobusów w Sanoku jest jednym z najstarszych i największych zakładów przemysłowych na Podkarpaciu. „AUTOSAN” S.A. należał do największych w Europie producentów autobusów i autokarów turystycznych. Przemiany gospodarcze lat 90 ubiegłego wieku w Polsce nie pozostały w „AUTOSAN” S.A. bez odzewu i skutków. Między innymi podjęte zostały intensywne działania techniczno-organizacyjne dostosowujące konstrukcję i technologię wytwarzanych wyrobów do wymagań gospodarki rynkowej.²³

Pozwoliło to na utrzymanie zatrudnienia dla zaledwie tysiąca osób i konieczność redukcji liczby zatrudnionych wynoszących wcześniej 7 tysięcy pracowników.

„STOMIL SANOK” S.A. jest działającym na rynku europejskim przedsiębiorstwem oferującym swoim Klientom usługi projektowania i niezawodne dostawy produkowanych wyrobów gumowych, gumowo-metalowych, kombinacji z TPE, kombinacji gumy z innymi tworzywami, spełniające zaawansowane technologicznie funkcje w wyrobach gotowych.²⁴

Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu jest jednym z liderów w dziedzinie eksploatacji gazu ziemnego oraz jego podziemnym magazynowaniu. Posiada kilkadziesiąt zagospodarowanych i eksploatowanych złóż wysokometanowego gazu i podziemne magazyny. Zakład działa na terenie czterech województw Polski Południowo-Wschodniej i dostarcza około 45% krajowego wydobycia wysokometanowego gazu ziemnego.²⁵

1.1.2.2. Struktura podstawowych branż gospodarki znajdującej się na terenie miasta – trendy

Sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności pozwalają na szczegółową analizę jednostek zarejestrowanych w systemie REGON ze względu na branże, w których podmioty te działają. Najwięcej podmiotów na terenie Sanoka zarejestrowanych jest w sekcji „Handel, naprawa” o blisko połowę mniejszy udział ma „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa”. Niski udział sektora rolniczego wynika wyłącznie z faktu, iż w obrębie tej branży funkcjonuje bardzo niewielka liczba podmiotów gospodarczych, zdecydowanie przeważają rolnicy indywidualni.

W poniższej tabeli zebrano szczegółowe sekcje i określono procentowy udział zarejestrowanych podmiotów w sektorze rolniczym, przemyśle i budownictwie, usługach rynkowych i nierynkowych jak również w górnictwie oraz wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz i wodę. Zdecydowanie najwięcej zarejestrowanych jednostek działa w sektorze usług rynkowych (72,37%) oraz w przemyśle i budownictwie (15,82%), usługi nierynkowe to blisko 10,50% w strukturze branżowej podmiotów gospodarczych miasta.

Tabela 9. Jednostki zarejestrowane w systemie REGON - procentowy udział według sekcji (2008)

Wyszczególnienie	Sektor rolniczy (sekcja A)		Przemysł, budownictwo (sekcje D, F)		Usługi rynkowe (sekcje G, H, I, J, K, O)		Usługi nierynkowe (sekcje L, M, N)		Górnictwo (sekcja C)		Zaopatrywanie w energię, gaz, wodę (sekcja E)	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Sanok	42	1,14	583	15,82	2667	72,37	385	10,45	3	0,08	5	0,14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Regionalnych

Wśród jednostek zarejestrowanych w systemie REGON jednoznacznie dominuje sektor prywatny własności krajowej (95,98%), w tym ponad 74,5% to własność osób fizycznych.

Według oficjalnych danych statystycznych GUS stan na 31.XII.2008 r. zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Sanoku było ogółem: 3685, gdzie większość stanowiły osoby

²³ http://www.zasadasa.pl/o_firmie/wladze_spolki.htm

²⁴ <http://www.stomilsanok.com.pl/>

²⁵ http://www.pgnig.pl/sanok/?s,main_852_2215,!state=maximize

fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (2746 podmiotów) oraz 194-spółek handlowych, w tym 18 z udziałem kapitału zagranicznego.

Na terenie miasta działają dwa przedsiębiorstwa komunalne: Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Sp. z o.o. oraz Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.

Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Sp. z o.o.

Przedsiębiorstwo zostało utworzone w 1991 roku. Przedmiotem działalności przedsiębiorstwa jest administracja zasobami mieszkaniowymi i użytkowymi, w szczególności:

- administrowanie zasobami mieszkaniowymi, komunalnymi, zakładowymi;
- sprawowanie zarządu zasobami wspólnot mieszkaniowych;
- administrowanie halą targową, bazarami i targowiskami;
- konserwacja i remonty zasobów komunalnych, zakładowych i wspólnot mieszkaniowych;
- odśnieżanie chodników na zlecenie Urzędu Miasta;
- wykonawstwo robót remontowo-budowlanych.

Bazę przedsiębiorstwa stanowi teren o pow. 2740m² zabudowany budynkami administracyjno-biurowymi i warsztatowo-magazynowymi oraz garażami. Spółka posiada następujące środki transportu: samochód ciężarowy skrzyniowy wywrotka z przyczepą skrzyniową i przyczepą dopuszczoną do przewozu dłuźcy, multikar, Polonez Truck, 2 samochody marki Żuk, ciągnik z osprzętem do akcji odśnieżania, podnośnik samojezdny oraz samochód osobowy Polonez.

Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. (SPGK Sp. z o.o.)

Przedsiębiorstwo powstało w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego SPGK. Według stanu na 31.08.2007 roku kapitał własny spółki wynosi 39 745 041,01 PLN. Zatrudnienie zaś wynosi 388 pracowników i w bieżącym roku utrzymuje się na stałym poziomie. Najważniejszym celem działalności SPGK Sp. z o.o. jest zapewnienie produkcji i dostarczania wody, odbioru i oczyszczania ścieków, dostarczanie usług oczyszczania miasta, samochodowej komunikacji miejskiej, ogrzewania miasta na poziomie jakości spełniającym oczekiwania klientów z jednoczesnym minimalizowaniem zubażania środowiska naturalnego i zapobiegania negatywnym oddziaływaniom na nie.

Przedmiotem działalności spółki zgodnie z wpisem do KRS jest:

- dostawa ciepła dla celów: centralnego ogrzewania, technologicznych, ciepłej wody użytkowej;
- zaopatrzenie w wodę;
- usuwanie i oczyszczanie ścieków;
- utrzymanie czystości, segregacja odpadów i ich utylizacja;
- usługi w zakresie komunikacji miejskiej;
- roboty remontowo-budowlane;
- usługi transportowe;
- drogownictwo;
- sprzedaż materiałów i towarów (w głównej mierze: Baza Paliw, Sklep Motoryzacyjny, usługi warsztatowe związane z obsługą i naprawą pojazdów mechanicznych);
- Inna działalność produkcyjna, handlowa i usługowa.

Spółka jest naturalnym monopolistą na rynku lokalnym w zakresie dostawy wody i odprowadzania ścieków. Jest również jednym z głównych dostawców energii cieplnej i potentatem w zakresie świadczenia usług wywozu nieczystości stałych.

Zakłady wchodzące w strukturę SPGK Sp. z o.o.:

Zakład Miejskiej Komunikacji Samochodowej

Trzon taboru autobusowego MKS Sanok stanowią pojazdy marki Autosan H9-35 w liczbie 16 sztuk. Sanockie autobusy mają trzycyfrowe numery taborowe zaczynające się od cyfry 2 (ostatnia zmiana numeracji miała miejsce w listopadzie 2003 roku, kiedy to porzucono numerację zaczynającą się od cyfry 0). W skład taboru wchodzi łącznie 26 pojazdów z czego 1 to Autosan A0909L będący w eksploatacji od 2002 roku, 6 autobusów typu Autosan A1010M, które są w eksploatacji od 1996 roku, 3 typu Autosan H7-20, które są eksploatowane od 1999 oraz 16 autobusów typu Autosan H9-35, które są w eksploatacji od lat 80-tych ubiegłego wieku. Łącznie po Sanoku kursuje 29 linii autobusowych, które zapewniają komunikację na terenie całego miasta.

Zakład Ciepłowniczy

Prowadzi działalność na terenie miasta w zakresie eksploatacji źródeł ciepła, eksploatacji sieci ciepłych i węzłów ciepłych oraz dostawy energii cieplnej do budynków mieszkalnych, użyteczności publicznej i zakładów produkcyjnych, a także wykonawstwa i remontu sieci i węzłów ciepłych oraz kotłowni na paliwa stałe i gazowe.

Zakład Wodociągów i Kanalizacji

Zakład prowadzi działalność głównie w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków, a ponadto wykonawstwo sieci i przyłączy sanitarnych, próby szczelności i przyłączy wodociągowych, czyszczenia kanalizacji sanitarnej i deszczowej, wywóz nieczystości płynnych, monitoring sieci kanalizacyjnych, Lokalizacja podziemnego uzbrojenia oraz wyznaczanie miejsc nieszczelności sieci wodociągowej.

Zakład Oczyszczania Miasta

Prowadzi działalność w zakresie wywozu i utylizacji nieczystości stałych, selekcji i segregacji odpadów komunalnych, a także skupu i zagospodarowania surowców wtórnych.

Zakład Dróg Miejskich

Działalność tego zakładu opiera się na świadczeniu usług z zakresu budowy i remontów dróg, ulic, placów i chodników, naprawy pojazdów ciężarowych, układaniem kostki brukowej oraz zimowego utrzymania dróg, a także usług specjalistycznym sprzętem budowlano-drogowym.

Ponadto w ramach SPGK Sp. z o.o. działają Stacja Paliw i Sklep Motoryzacyjny.

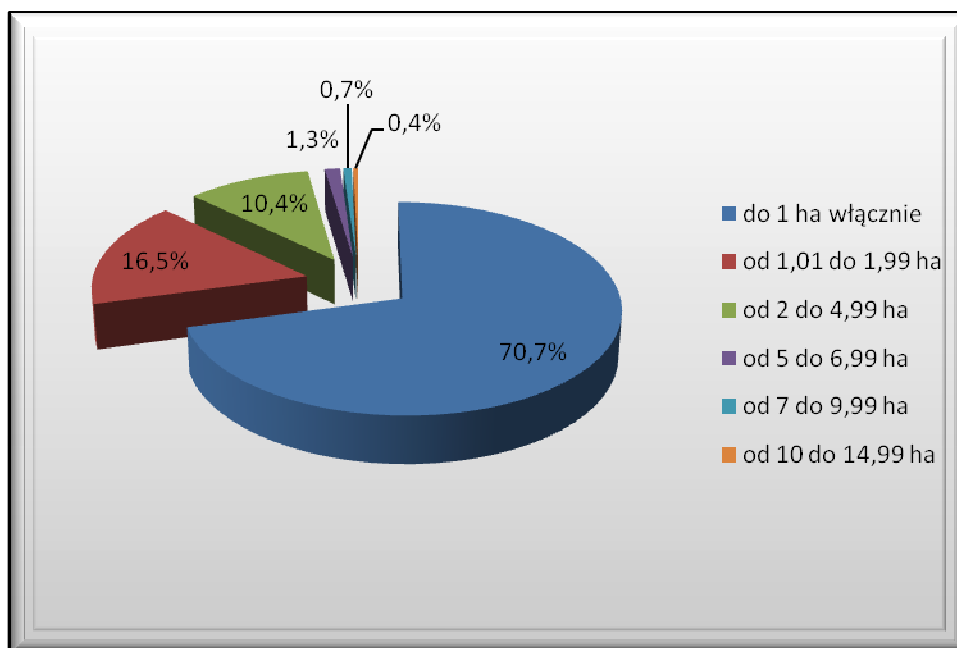
Stan wszystkich zakładów wchodzących w skład SPGK Sp. z o.o. można określić jako zadowalający.

Rolnictwo

Gospodarstwa rolne na terenie Sanoka to w przeważającej większości gospodarstwa o powierzchni do 1 hektara. Rozdrobnienie rolnictwa na omawianym obszarze jest duże – trzeba podkreślić, że przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego w Polsce wynosi 9ha, a w Unii Europejskiej – 19,4ha. Tymczasem średnia wielkość gospodarstwa rolnego w województwie podkarpackim to 2,8 ha (jest to jeden z niższych wskaźników notowanych w kraju), w porównaniu z którym Sanok wypada słabiej (wartość wskaźnika: 1,6 ha).

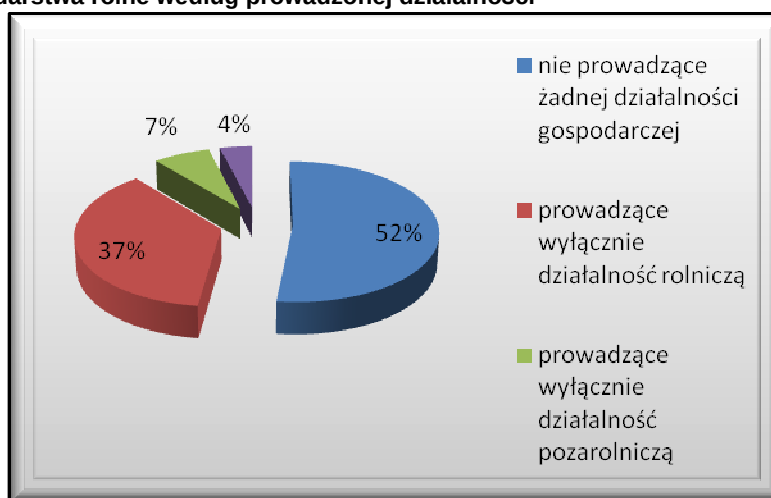

Wykres 4. Indywidualne gospodarstwa rolne według obszaru

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Powszechny Spis Rolny 2002

Wykres 5. Gospodarstwa rolne według prowadzonej działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Powszechny Spis Rolny 2002

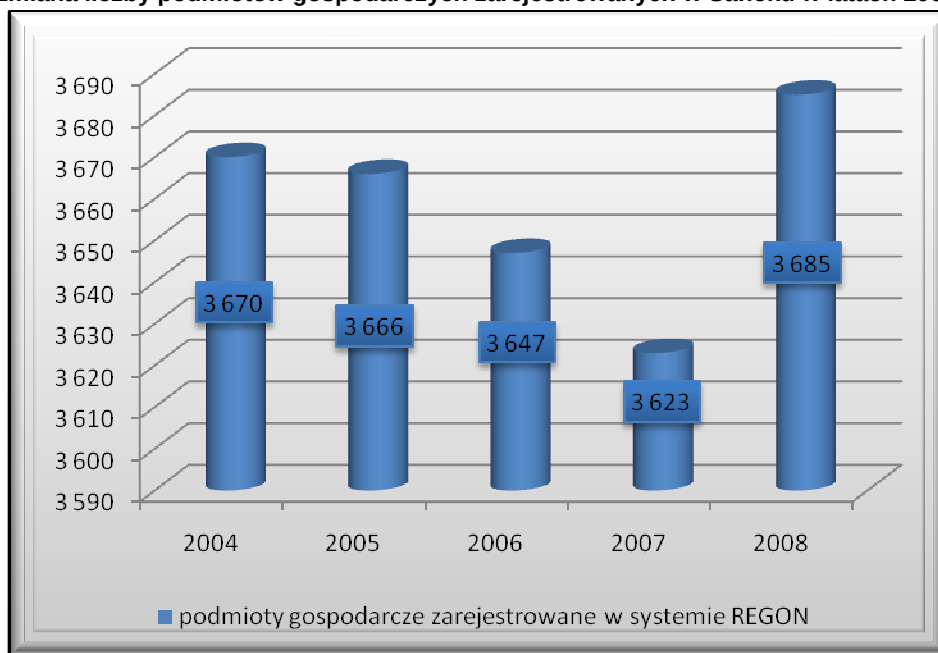
Z powyżej zamieszczonego wykresu wynika, większość, bo 52% gospodarstw rolnych nie prowadzi żadnej działalności gospodarczej, a 37% prowadzi wyłącznie działalność rolniczą.

Dominującą rolę wśród upraw roślinnych na analizowanym obszarze stanowią ziemniaki, warzywa oraz pszenica ozima. Na terenie Sanoka dominują gospodarstwa bez chowu zwierząt.

1.1.2.3. Podmioty gospodarcze i zatrudnienie w sektorach – trendy

Poniższy wykres obrazuje liczbę jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w Sanoku w latach 2004-2008. Liczbę tę w okresie 2004 - 2007 charakteryzowała tendencja spadkowa, po czym w 2008 roku nastąpił wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 0,42% w stosunku do roku 2004.

Wykres 6. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Sanoku w latach 2004 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank danych regionalnych

Przy omawianiu potencjału gospodarczego danego obszaru jednym z najważniejszych wskaźników jest wskaźnik poziomu przedsiębiorczości. Wskaźnik ten oznacza liczbę zarejestrowanych podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców. W Polsce wskaźnik ten wynosi 96,70, w województwie podkarpackim 67,73, zaś w Sanoku jest niewiele niższy w odniesieniu do kraju i wynosi ponad 93 podmioty przypadające na 1000 mieszkańców.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Sanoku z 30 kwietnia 2009 roku w obszarze powiatu sanockiego zarejestrowanych było 4947 osób bezrobotnych, w tym 2486 kobiet. Na obszarze miasta Sanoka było 1915 osób bezrobotnych, w tym 968 kobiet.

Oficjalne dane zamieszczone w poniższej tabelce pokazują wskaźnik bezrobocia w powiecie sanockim w latach 2004-2008 i 30.04.2009r. na tle województwa i kraju.

Tabela 10. Stopa bezrobocia na dzień 31.12.2004-2008 i 30.04.2009 w powiecie sanockim na tle województwa i kraju [%]

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	30.04.2009
Polska	19,1%	17,6%	14,9%	13,0%	9,5%	11,0%
województwo podkarpackie	19,1%	18,4%	16,5%	14,6%	13,1%	14,4%
powiat sanocki	22,3%	18,5%	16,1%	14,0%	10,9%	13,3%

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sanoku, Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie

Jak wynika z powyższej zaprezentowanych danych, stopa bezrobocia w powiecie sanockim w latach 2004-2009 (30.04.2009r.) była wyższa niż w kraju, a od 2006 była niższa od średniej dla województwa podkarpackiego. W stosunku do roku 2004 stopa bezrobocia zmalała o 9 punktów procentowych (30.04.2009r.).

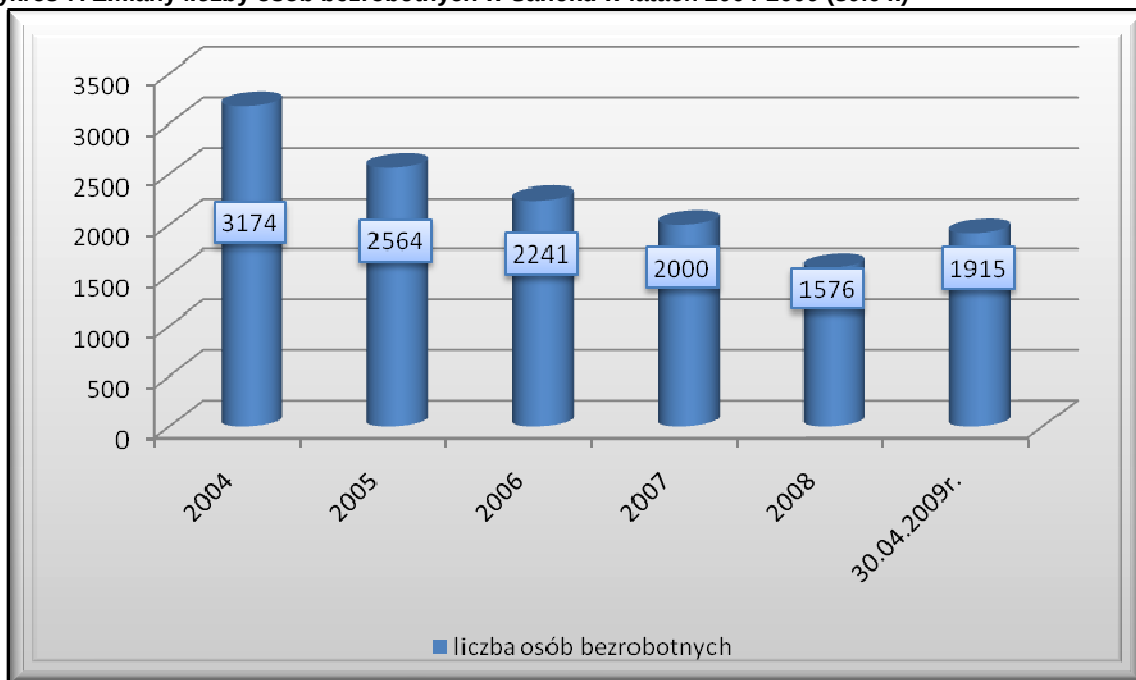
Liczbę osób bezrobotnych od 2004 roku 30.04.2009 roku zarejestrowanych na terenie miasta Sanoka przedstawia poniższa tabela i wykres.

Tabela 11. Liczba osób bezrobotnych w Sanoku w latach 2004-30.04.2009r.

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	30.04.2009r.
Sanok	3174	2564	2241	2000	1576	1915

Źródło: na podstawie danych PUP w Sanoku

Wykres 7. Zmiany liczby osób bezrobotnych w Sanoku w latach 2004-2009 (30.04.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Sanoku

Zmianę liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w Sanoku od 2004 do 2008 roku charakteryzuje tendencja malejąca, po czym w kwietniu 2009 roku nastąpił niewielki wzrost liczby bezrobotnych w stosunku do 2008 roku o blisko 22%.

Tabela 12. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych (stan na 30.04.2009r.)

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych	Kobiety	Mężczyźni	Z prawem do zasiłku
Sanok	1915	968	947	342

Źródło: na podstawie danych PUP w Sanoku

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych w Sanoku w kwietniu 2009 roku nieznacznie przeważały kobiety, stanowiły one blisko 51% ogółu zarejestrowanych. Tylko blisko 17,86% bezrobotnych w analizowanym 2009 roku posiadało prawo do zasiłku.

Poniżej zamieszczona tabela obrazuje aktywność zawodową mieszkańców Sanoka.

Tabela 13. Aktywność zawodowa ludności

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo
		Razem	Pracujący	Bezrobotni	
Sanok	32 733	15 852	11 799	4 053	14 696

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2002 rok

Poniższa tabela obrazuje liczbę pracujących według form własności. Wśród pracujących na terenie Sanoka większość zatrudniona jest w sektorze prywatnym.

Tabela 14. Pracujący według form własności i płci

Wyszczególnienie	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny
Sanok	12 866	5 139	7 727

Źródło: Urząd Statystyczny w Rzeszowie, dostępne dane z 2003 roku

Tabela 15. Pracujący według sektorów

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem	Sektor rolniczy		Sektor przemysłowy		Sektor usługowy razem		Usługi rynkowe		Usługi nierynkowe	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Sanok	19 455	9	0,05	6 268	32,21	6 589	33,87	3 220	16,55	3 369	17,32

Źródło: Urząd Statystyczny w Rzeszowie, dostępne dane z 2003 roku

Analizując odsetek pracujących w obszarze miasta Sanoka w poszczególnych sektorach gospodarki można stwierdzić, że większość pracujących znalazła zatrudnienie w sektorze usług – 33,87%, niewiele mniej, bo 32,21% pracuje w przemyśle. Liczba osób pracujących w sektorze rolniczym jest bardzo niska – zaledwie 0,05%.

1.1.2.4. Identyfikacja problemów

Wyniki prac warsztatowych przeprowadzonych 22.04.2009r. z udziałem radnych i przedstawicieli wszystkich zainteresowanych środowisk oraz analiza danych statystycznych pozwoliły na zidentyfikowanie problemów w zakresie gospodarki. Rozumienie słowa „problem” przyjęte w tym dokumencie zostało przedstawione w punkcie 1.1.1.6.

Gospodarka

Identyfikacja problemów:

Przemysł

- niska kondycja ekonomiczna największych zakładów przemysłowych działających na terenie Sanoka – „STOMIL SANOK” S.A., „AUTOSAN” S.A.;
- bardzo mała liczba małych i średnich przedsiębiorstw,
- niska zasobność kapitałowa małych podmiotów gospodarczych – ograniczone możliwości inwestowania lub przetrwania niekorzystnej koniunktury gospodarczej, co sprzyja załamaniom na lokalnym rynku pracy.

Budownictwo/wielorodzinne

- bardzo ograniczone środki własne na inwestycje poprawiające standard budynków;
- wysokie koszty utrzymania związane ze stanem technicznym budynków;
- nieuregulowany stan prawny części budynków;
- błędnie ustalone udziały właścicieli w całości budynku;
- niska jakość wykonanych prac budowlano-remontowych na obiektach rewitalizowanych - przypadki;
- niedostateczne utrzymanie porządku na osiedlach;
- duży stopień degradacji poprzemysłowych obiektów przedszkola, dawnego żłobka, w dzielnicy Posada i pozakładowego osiedla przy ulicy Konarskiego w dzielnicy Zatorze.

Transport

- ograniczona liczba miejsc parkingowych;
- bardzo duże obciążenie ruchem zwłaszcza w sezonie turystycznym;
- przynosząca straty komunikacja miejska ze względu za nadmierne jej rozbudowanie w stosunku do istniejących potrzeb.

Łączność

- bardzo mały zasięg sieci bezprzewodowej w hot-spot.

Handel

- wypieranie małych przedsiębiorstw handlowych przez sklepy wielko powierzchniowe;
- niedostateczne wyposażenie osiedli w punkty usługowo-handlowe.

Pozostałe gałęzie produkcji materialnej (wydawnictwa, filmy, usługi informacyjne i inne)

- słabo rozwinięty sektor turystyczny – niewykorzystana „renta miejsca”;
- niewystarczająca podaż usług gastronomicznych w okresie letnim.

Gospodarka komunalna

- przestarzała infrastruktura techniczna: kanalizacje, oczyszczanie ścieków, zaopatrzenie w wodę oraz ciepło;
- ograniczone możliwości uruchomienia systemu pełnej selekcji odpadów.

Finanse, ubezpieczenia

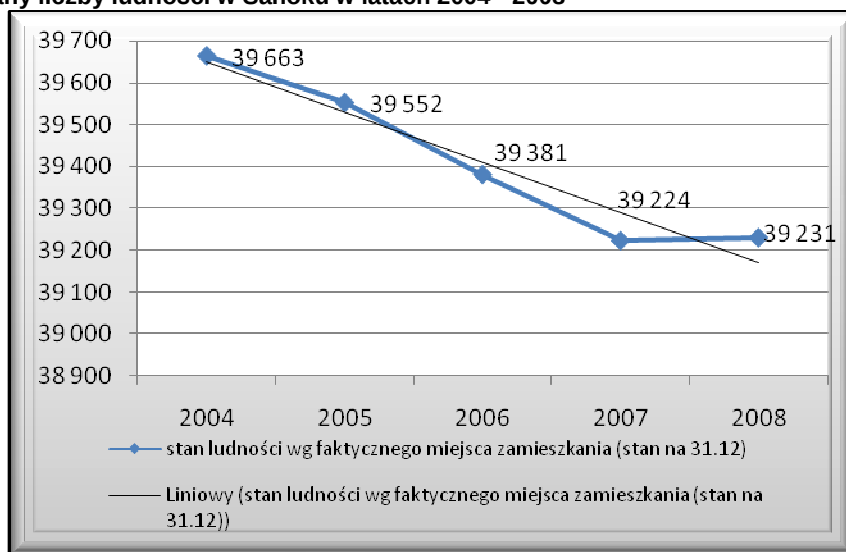
nie zidentyfikowano problemów

1.1.3 Sfera społeczna

1.1.3.1. Struktura demograficzna i społeczna – trendy

Zmiany liczby ludności zamieszkałej w Sanoku w latach 2004 – 2008 obrazuje poniżej zamieszczony wykres. Na wykresie widać wyraźny spadek ludności w analizowanym okresie, w stosunku do roku poprzedzającego, w 2008 nastąpił jednak niewielki wzrost liczby ludności. Liczba mieszkańców Sanoka w 2008 roku zmniejszyła się o 1% w stosunku do roku 2004.

Wykres 8. Zmiany liczby ludności w Sanoku w latach 2004 - 2008

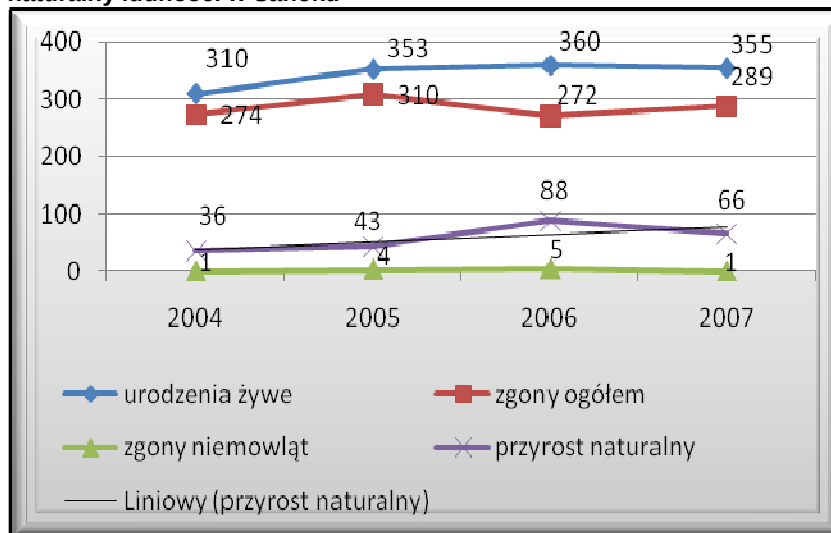
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Regionalnych

Średnia gęstość zaludnienia na koniec 2008 roku w Sanoku kształtowała się na poziomie 1030 osób na km². Nie ma wyróżnionej dominującej, czy typowej, gęstości zaludnienia w miastach, aczkolwiek w porównaniu do Krosna – miasta o podobnych funkcjach w regionie, pod względem wysokości wskaźnika gęstości zaludnienia (1093 osób/km²) analizowany obszar wypada mniej korzystnie.

Ruch naturalny ludności

Poniżej zamieszczony wykres obrazuje dane na temat ruchu naturalnego ludności zamieszkałej na terenie Sanoka w ciągu ostatnich czterech lat.

Wykres 9. Ruch naturalny ludności w Sanoku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Regionalnych

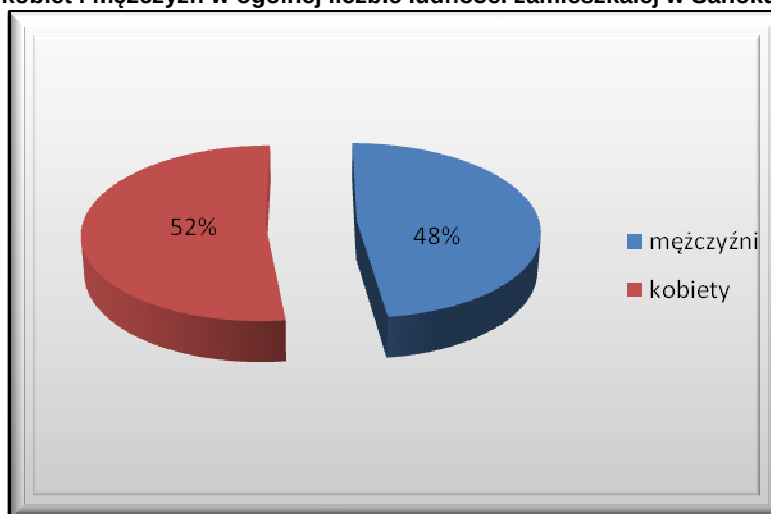
Na analizowanym obszarze liczba urodzeń nie ulegała dużym wahaniom na przestrzeni lat. W stosunku do 2004 roku, w Sanoku przybyło urodzeń o blisko 13%. Na 1000 ludności w 2007 roku odnotowano 9 urodzeń żywych, i 7,3 zgonów. Wskaźniki te decydują o wartości przyrostu naturalnego w liczbach bezwzględnych podawanej jako różnica pomiędzy liczbą urodzeń, a liczbą zgonów w danym roku. W latach 2004 – 2007 przyrost naturalny charakteryzowały wartości dodatnie. Jak pokazuje linia trendu, wartość wskaźnika przyrostu naturalnego na przestrzeni analizowanego okresu charakteryzowała tendencja wzrostowa. W odniesieniu do 2004 roku przyrost naturalny w 2007 wzrósł o 30 osób, jednakże w porównaniu z rokiem poprzedzającym, zmniejszył się o 22 osoby.

Wartość przyrostu naturalnego w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców w Sanoku wynosi 1,7.

Struktura ludności

Ważnym krokiem w analizie potencjału ludzkiego danego obszaru jest analiza struktury ludności ze względu na takie podstawowe zmienne jak płeć i wiek. Na poniżej zamieszczonym wykresie przedstawiono udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie ludności zamieszkałej w Sanoku.

Wykres 10. Udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie ludności zamieszkałej w Sanoku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Regionalnych

Kobiety stanowią w Polsce blisko 52% ogółu ludności. Generalnie na 100 mężczyzn w kraju przypada 107 kobiet, przy czym proporcje płci są bardziej wyrównane na obszarach

wiejskich. Współczynnik ten bardzo mocno zmienia się w zależności od wieku – wśród osób w wieku 0-40 lat występuje liczebna przewaga mężczyzn, natomiast w grupie osób powyżej 40 roku życia liczebnie przeważają kobiety, przy czym w najstarszych rocznikach (65 lat i więcej) na 100 mężczyzn przypada 167 kobiet. W Sanoku tendencja analizowanego wskaźnika nie odbiega od powszechnie obserwowanej w kraju - liczba kobiet przewyższa liczbę mężczyzn i tak na 100 mężczyzn przypada tutaj 110 kobiet.

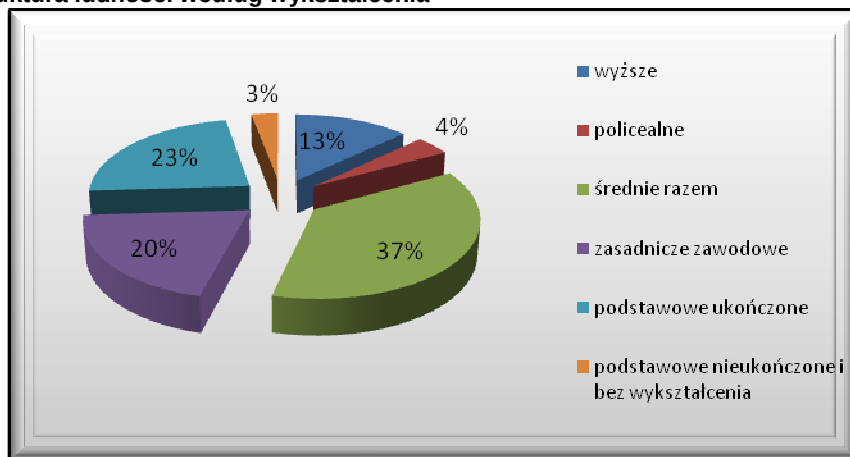
Duże znaczenie ma także analiza struktury ludności według wieku. W analizach demograficznych często stosowany jest podział ludności według ekonomicznych grup wieku, czyli na ludność w wieku produkcyjnym (18 – 59 lat dla kobiet i 18-64 lata dla mężczyzn), przedprodukcyjnym (0-17 lat) i poprodukcyjnym (powyżej 59/64 roku życia). Grupy ludności w wieku 0-17 lat i powyżej 59/64 roku życia tworzą razem grupę ludności w wieku nieprodukcyjnym.

Skutki przemian demograficznych są bardzo wyraźne, jeśli analizuje się udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności. Na początku lat 90. odsetek ten wynosił w Polsce prawie 30%, obecnie spadł do poziomu 19,3%. Na tym tle udział ludności w wieku 0-17 lat w Sanoku prezentuje się na poziomie niewiele niższym niż w kraju i wynosi 18,1%. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosi w Polsce 16,2%, w Sanoku w 2008 roku osiągnął on wartość 14,8%. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 67,1% przedmiotowej jednostki administracyjnej.

Ważnym wskaźnikiem jest wskaźnik obciążenia demograficznego, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W Polsce w 2008 roku na 100 osób w wieku zdolności do pracy przypadało ponad 55 osób w wieku nieprodukcyjnym. W Sanoku obciążenie demograficzne jest niższe. Korzystna jest proporcja pomiędzy liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym do liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Na sto osób w wieku produkcyjnym przypada 49,1 osób w wieku nieprodukcyjnym, na sto osób w wieku przedprodukcyjnym przypada 81,7 osób w wieku poprodukcyjnym, a na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 22,1 osób w wieku poprodukcyjnym. Podsumowując można stwierdzić, że struktura ludności na obszarze Sanoka według wieku wypada nieco gorzej niż w kraju, wskaźnik obciążenia demograficznego jest tutaj niższy niż ogólnopolski o 6 punktów procentowych.

Innym istotnym wymiarem przy określaniu potencjału ludzkiego danego obszaru jest wykształcenie ludności. Ostatnie kompleksowe badanie wykształcenia ludności, z którego dane zostały zebrane na poziomie gmin zostało przeprowadzone w ramach Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 roku. Poniższy wykres obrazuje wykształcenie ludności w Sanoku.

Wykres 11. Struktura ludności według wykształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Regionalnych, Narodowy Spis Powszechny Ludności 2002 rok

Na analizowanym obszarze największy odsetek osób jest z wykształceniem średnim – 37% oraz podstawowym ukończonym 23%. Osoby z wykształceniem wyższym stanowią 13%. Generalnie można stwierdzić, że struktura ludności Sanoka pod względem wykształcenia nie odbiega zasadniczo od struktury wykształcenia charakterystycznej dla polskich obszarów miejskich.

1.1.3.2. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia w ramach programu rewitalizacji

Określenie „wykluczenie społeczne” w polskiej pomocy społecznej jest terminem stosunkowo nowym. Używane jest do opisu zjawisk i procesów związanych z rzeczywistością społeczną. Stosowane jest zamiennie z pojęciami „marginalizacja społeczna”, czy „ekskluzja społeczna”.

W praktyce termin wykluczenia społecznego dotyczy zjawisk utrwalanych przez całe dziesięciolecia.

Bieda to stan niedostatku, mierzony najczęściej poziomem dochodu. Ekskluzja to wykluczenie z miejsca i relacji w społeczeństwie. Ekskluzją objęte są grupy biednych i jednocześnie wyalienowanych. Oznacza to, że są to grupy o niskich dochodach materialnych, słabych więziach ze społeczeństwem oraz ograniczonym dostępie do życia społecznego i kulturalnego, w tym szczególnie w obszarach przemysłowych osiedli mieszkaniowych dotkniętych skutkami drastycznej redukcji zatrudnienia. Zjawisko to nasila się szczególnie wobec grup najsłabszych społecznie – ubogich, niepełnosprawnych, bezrobotnych, bezdomnych oraz dotkniętych patologiami społecznymi (np. alkoholizmem, narkomanią).

Proces wykluczenia społecznego powoduje, że osoby, rodziny, grupy funkcjonują na marginesie życia społecznego. Dzieje się tak z różnych przyczyn: cech osobowościowych, długotrwałej choroby, niepełnosprawności, braku wykształcenia, kłopotów materialnych, dysfunkcji rodziny, starości, nałogów, czy braku pozytywnych do naśladowania wzorców. Osoby i rodziny dotknięte wykluczeniem społecznym mają ciągłe problemy z zaspokojeniem podstawowych potrzeb życiowych. Nie znajdują swojego miejsca na rynku pracy, nie potrafią się odnaleźć w obecnej rzeczywistości. Czują się zagubione, nie potrafią korzystać z przysługujących im uprawnień. W konsekwencji zaczynają funkcjonować w wąskim świecie, wśród osób, które mają takie same jak oni trudności, tracąc więź z pozostałymi członkami społeczności lokalnych. Z biegiem czasu czują się zupełnie wyobcowani. Osoby te żyjąc w rodzinach w warunkach izolacji społecznej gros własnych cech przekazują dzieciom, które w dorosłym życiu borykają się z podobnymi problemami jak ich rodzice.

W konsekwencji stają się spadkobiercami biedy i niskiej pozycji społecznej a często również dziedziczą patologię dotyczącą ich rodzinę – uzależnienia czy przestępczość.

Ze sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sanoku za rok 2008 wynika, że największą grupę wśród klientów pomocy społecznej, bo 29% stanowią osoby, które otrzymały pomoc z powodu trudnej sytuacji życiowej jaką jest ubóstwo, 24% z powodu bezrobocia, głównie wynikającego z przymusowej restrukturyzacji dużych zakładów przemysłowych i 20% z powodu długotrwałej ciężkiej choroby. Na podstawie poniższego zestawienia można stwierdzić, iż prócz wyżej wymienionych główne powody przyznania pomocy w badanym okresie to:

- niepełnosprawność,
- bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych związana w głównej mierze z wychowywaniem się dzieci w rodzinach niepełnych,
- uzależnienia od alkoholu.

Tabela 16. Powody przyznania pomocy

Powód trudnej sytuacji życiowej		Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach
		Ogółem	w tym: na wsi*	
ubóstwo	1	670	0	1977
sieroctwo	2	0	0	0
bezdomność	3	21	0	26
potrzeba ochrony macierzyństwa	4	59	0	320
w tym: wielodzietność	5	35	0	227
bezrobocie	6	547	0	1753
niepełnosprawność	7	283	0	572
długotrwała lub ciężka choroba	8	471	0	1117
bezradność w sprawach opiek - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	9	163	0	631
w tym: rodziny niepełne	10	119	0	352
rodziny wielodzietne	11	45	0	285
przemoc w rodzinie	12	3	0	16
potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	13	0	0	0
alkoholizm	14	86	0	172
narkomania	15	2	0	2
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	16	8	0	15
brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo - wychowawcze	17	0	0	0
trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	18	0	0	0
zdarzenie losowe	19	3	0	8
sytuacja kryzysowa	20	1	0	1
klęska żywiołowa lub ekologiczna	21	0	0	0

Źródło: dane MOPS w Sanoku

Zgodnie z poniżej zaprezentowanym zestawieniem w 2008 roku z pomocy społecznej skorzystało 1114 rodzin z terenu Sanoka, z których 19% stanowiły rodziny niepełne i 32% rodziny emerytów i rencistów.

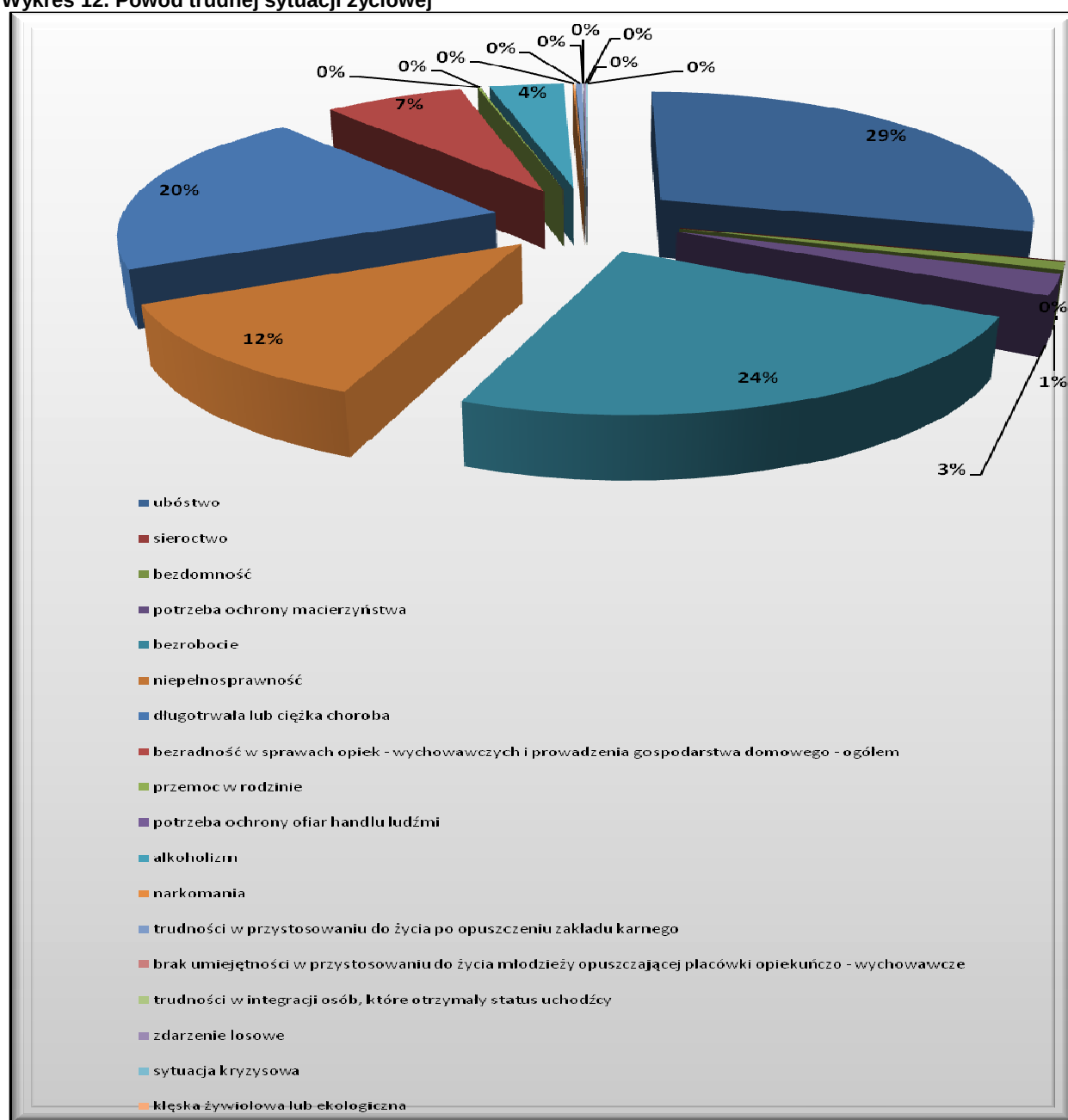
Tabela 17. Typy rodzin objętych pomocą społeczną

WYSZCZEGÓLNIENIE			Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach
			Ogółem		w tym: na wsi	
RODZINY OGÓŁEM (wiersze 2+3+4+5+6+7)			1	1114	0	3049
	o liczbie osób	1	2	424	0	424
		2	3	184	0	368
		3	4	170	0	510
		4	5	150	0	600
		5	6	105	0	525
		6 i więcej	7	81	0	622
w tym (z wiersza 1): rodziny z dziećmi ogółem (wiersze 9+10+11+12+13+14+15)			8	440	0	1858
	o liczbie dzieci	1	9	180	0	594
		2	10	152	0	642
		3	11	69	0	364
		4	12	23	0	141
		5	13	12	0	81
		6	14	3	0	24
		7 i więcej	15	1	0	12

WYSZCZEGÓLNIENIE			Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach
			Ogółem	w tym: na wsi	
RODZINY NIEPEŁNE OGÓŁEM (wiersze 17+18+19+20)			16	208	0
	o liczbie dzieci	1	17	92	0
		2	18	62	0
		3	19	35	0
		4 i więcej	20	19	0
RODZINY EMERYTÓW I RENCISTÓW OGÓŁEM (wiersze 22+23+24+25)			21	351	0
	o liczbie osób	1	22	195	0
		2	23	64	0
		3	24	43	0
		4 i więcej	25	49	0

Źródło: dane MOPS w Sanoku

Wykres 12. Powód trudnej sytuacji życiowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

1.1.3.3. Stan i różnicowanie dochodowości gospodarstw domowych

W 2008 r. w gospodarstwach domowych przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł około 1046 zł i był realnie wyższy o 8,0% od dochodu z roku 2007. Wzrost realnego poziomu dochodów odnotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych - podał Główny Urząd Statystyczny.

W 2008 r. poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wydatków w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na osobę wyniósł około 905 zł, w tym na towary i usługi konsumpcyjne około 865 zł. Wydatki ogółem, w ujęciu realnym, jak i wydatki na towary i usługi konsumpcyjne były wyższe niż w roku poprzednim o 7,1%. Realny wzrost wydatków zanotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych. W strukturze wydatków ogółu badanych gospodarstw domowych w porównaniu z poprzednim rokiem największy wzrost udziału wydatków odnotowano w takich grupach jak użytkowanie mieszkania i nośniki energii, transport, rekreacja i kultura, natomiast spadek wystąpił przede wszystkim w grupie wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe.

Utrzymuje się dalszy spadek poziomu ilościowego spożycia niektórych podstawowych artykułów żywnościowych, zwłaszcza – mleka, kaszy, ryżu, płatków, tłuszczu zwierzęcych, pieczywa, jaj oraz niektórych warzyw (głównie ziemniaków) i owoców (przede wszystkim jabłek). Natomiast wzrosło spożycie przetworów mięsnych i innych przetworów zawierających mięso, ryb oraz owoców pestkowych, jagodowych i bananów.

Utrzymała się tendencja poprawy wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania, tj. cyfrowy aparat fotograficzny, odtwarzacze MP3 i DVD, komputer osobisty z dostępem do Internetu, zestaw kina domowego, kamerę video, a spośród sprzętu AGD – zmywarkę do naczyń i kuchenkę mikrofalową.

Najwyższy poziom dochodów osiągnęły w analizowanym roku gospodarstwa pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym – o 28,0% wyższy od dochodu w gospodarstwach ogółem. Dochód wyższy od przeciętnego uzyskały ponadto gospodarstwa emerytów o 4,9% oraz pracowników – o 0,4% (w tym w gospodarstwach pracowników na stanowiskach nierobotniczych dochód był wyższy o 33,2%). Miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w pozostałych grupach gospodarstw był niższy od przeciętnego dochodu w gospodarstwach ogółem (u rencistów – o 23,3% oraz u rolników – o 15,1%). Dotyczy to także gospodarstw pracowników na stanowiskach robotniczych – o 22,0%. Nadal występowało silne powiązanie pomiędzy różnicowaniem poziomu nominalnego dochodu rozporządzalnego na osobę w poszczególnych grupach społeczno – ekonomicznych, a wielkością gospodarstw i ich składem osobowym.

Tabela 18. Gospodarstwa domowe według struktury dochodów

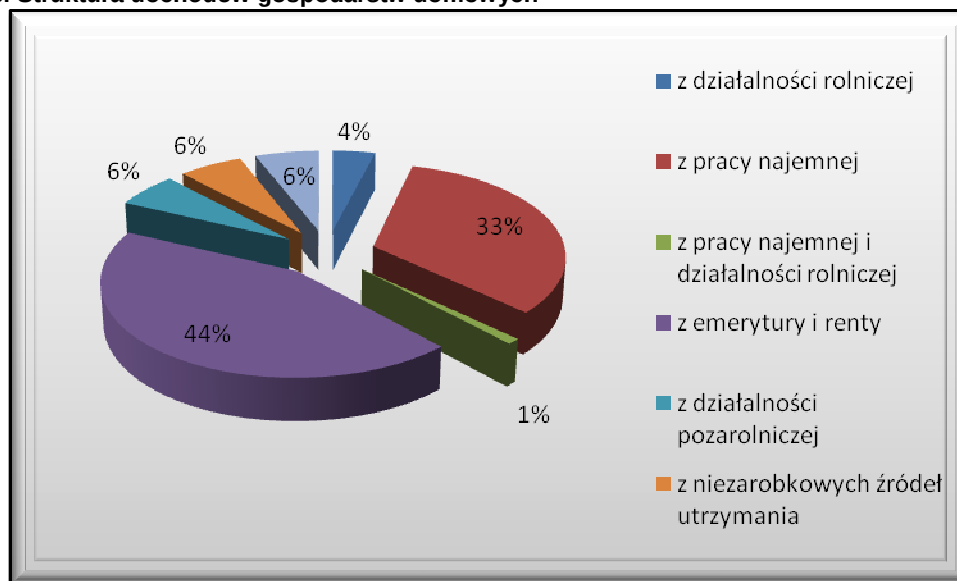
Gospodarstwa domowe wg struktury dochodów		
z działalności rolniczej	gosp. dom.	54
z pracy najemnej	gosp. dom.	490
z pracy najemnej i działalności rolniczej	gosp. dom.	18
z emerytury i renty	gosp. dom.	651
z działalności pozarolniczej	gosp. dom.	92
z niezarobkowych źródeł utrzymania	gosp. dom.	88
gospodarstwa domowe pozostałe	gosp. dom.	91

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002

Najwyższy przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na gospodarstwo domowe w 2008 r. osiągnęły gospodarstwa pracujących na własny rachunek – ok. 4439 zł. W gospodarstwach rolników wyniósł on ok. 3816 zł, pracowników – ok. 3527 zł, a emerytów

– ok. 2067 zł. Najniższym dochodem rozporządzalnym dysponowały gospodarstwa rencistów – ok. 1545 zł.²⁶

Wykres 13. Struktura dochodów gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002

Najwięcej gospodarstw domowych w Sanoku utrzymywało się z emerytur i rent (44%), z kolei praca najemna była źródłem dochodu dla 33% gospodarstw domowych. Dochody z działalności rolniczej stanowiły zaledwie 4% spośród możliwych źródeł utrzymania gospodarstw domowych na analizowanym obszarze.

1.1.3.4. Struktura organizacji pozarządowych

Na terenie Miasta Sanoka działają następujące stowarzyszenia i organizacje pozarządowe.

1. Ochotnicza Straż Pożarna w Sanoku - Olchowce (55) 38-500 Sanok;
2. Towarzystwo Przyjaciół Sanoka i Ziemi Sanockiej KRS 4689, 38-500 Sanok, ul. Zamkowa 30;
3. Sanockie Towarzystwo Muzyczne w Sanoku (4) 38-500 Sanok, ul. Podgórze 25;
4. Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze, Oddział w Sanoku KRS 47297 38-500 Sanok, ul. 3 Maja 2;
5. Klub Abstynenta „JERZY” przy Areszcie Śledczym w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Kościuszki 5a;
6. Społeczne Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami z/s w Sanoku 38-500 Sanok, ODK „Gagatek”, ul. Kochanowskiego 25;
7. Katolickie Towarzystwo Społeczno - Kulturalne w Sanoku KRS 133909 38-500 Sanok, ul. Lipińskiego 122/9;
8. Stowarzyszenie Społeczno - Kulturalne Sołtysów Gminy Sanok, 38-500 Sanok, ul. Kościuszki 23;
9. Stowarzyszenie Sztuczna Nerka w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. 800-lecia 26;
10. Stowarzyszenie Korporacja Literacka w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Lenartowicza 2;
11. Stowarzyszenie Inicjowania Przedsiębiorczości w Sanoku KRS 124283, 38-500 Sanok, ul. Rynek 15;
12. „ZJEDNOCZENI” Samorządowcy Ziemi Sanockiej KRS 115367, 38-500 Sanok, ul. Rynek 1;

²⁶ <http://www.egospodarka.pl/tematy/gospodarstwa-domowe>

13. Bractwo Rycerzy Ziemi Sanockiej w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Zamkowa 2;
14. Stowarzyszenie Inicjatyw Wychowawczo-Oświatowych i Kulturalnych w Sanoku KRS 224100 – status o.p.p., 38-500 Sanok, ul. Zagrody 1a;
15. Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Osobom Niepełnosprawnym „Lepszy Dzień” w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Sikorskiego 6a/15;
16. Forum Środkowoeuropejskie w Sanoku KRS 29323, ul. Kwiatowa 7, 38-500 Sanok;
17. Stowarzyszenie Wychowawców „ELEUSIS” w Sanoku KRS 29057, 38-500 Sanok, ul. Zielona 39;
18. Społeczne Towarzystwo Edukacyjne w Sanoku KRS 15095, 38-500 Sanok, I Społecznie L.O., ul. Sadowa 12b;
19. Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Liszna w Lisznej KRS 6023, 38-500 Sanok, Pocztąńska Lucyna, ul. Wolna 48/35;
20. Powiatowe Centrum Wolontariatu w Sanoku KRS 25815 – status o.p.p., 38-500 Sanok, ul. Jagiellońska 20;
21. Stowarzyszenie Grupa Hodowców „OWCZARZ” w Sanoku KRS 58252, 38-500 Sanok, ul. Bema 5;
22. Stowarzyszenie Centrum Informacyjno – Doradczo – Społeczne w Sanoku KRS 101039, 38-500 Sanok, ul. Kościuszki 41/16;
23. Stowarzyszenie Ruch Samorządowy Ziemi Sanockiej w Sanoku KRS 118157 38-500 Sanok, ul. Iwaszkiewicza 30;
24. Stowarzyszenie Przyjaciół Heleny Kosiny w Sanoku KRS 132477 38-500 Sanok, ul. Franciszkańska 7;
25. Stowarzyszenie Przewodników Turystycznych „KARPATY” w Sanoku KRS 168122, 38-500 Sanok, ul. Rynek 1;
26. Rowerowa Organizacja Wypraw Ekologicznych Regionu Sanockiego – „ROWERS” w Sanoku KRS 175602 - 38-500 Sanok, ul. Jana III Sobieskiego 5;
27. Karpackie Centrum Wspierania Inicjatyw i Rozwoju w Sanoku KRS 179585 38-500 Sanok, ul. Jana Pawła II 62;
28. Stowarzyszenie „Porozumienie na Rzecz Zatrudnienia” w Sanoku KRS 179788 38-500 Sanok, ul. Rymanowska 20a;
29. Stowarzyszenie Promocji Sanoka i Bieszczadów w Sanoku KRS 180493 38-500 Sanok, ul. Piastowska 75;
30. Stowarzyszenie Absolwentów i Sympatyków I Liceum Ogólnokształcącego im. KEN w Sanoku (135) KRS 199655 – 38-500 Sanok, ul. Zagrody 1;
31. Towarzystwo Artystyczno-Edukacyjne „AURA-ART” w Sanoku KRS 216795, 38-500 Sanok, ul. I Armii Wojska Polskiego 5;
32. Stowarzyszenie Artystów „Bieszczadzka Strzecha” w Sanoku KRS 225283, 38-500 Sanok, ul. Jabłoni 8/18;
33. Kasa Pośmiertna Pracowników „Autosan” S.A. w Sanoku (KRS 250749), 38-500 Sanok, ul. Lipińskiego 109;
34. Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Sanoku (KRS 250870), 38-500 Sanok, ul. Sadowa 12;
35. Stowarzyszenie Pszczelarzy „Eko-Bieszczady” w Sanoku (KRS 252336), 38-500 Sanok, ul. Kościuszki 37;
36. Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых, Oddział w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Krucza 8;
37. Stowarzyszenie Naukowo - Techniczne Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowniczego, Oddział w Sanoku 38-500 Sanok, Sienkiewicza 12;
38. Koło Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Sienkiewicza 2;
39. Polskie Stowarzyszenie Diabetyków, Oddział Rejonowy w Sanoku KRS 220188 38-500 Sanok, ul. Jana Pawła II 38;
40. Stowarzyszenie Zwykłych Kobiet, Oddział w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Langiewicza 3/22;

41. Towarzystwo Pomocy im. Brata Alberta, Koło w Sanoku KRS 69581 – status o.p.p., 38-500 Sanok, ul. Kościuszki 22;
42. Związek Ukraińców w Polsce, Oddział w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Rynek 16;
43. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Koło w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Kochanowskiego 25;
44. Polski Związek Głuchych, Koło Terenowe w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Franciszkańska 4;
45. Związek Polskich Spadochroniarzy, XXXVII Oddział w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Traugutta 17;
46. Polskie Stowarzyszenie Diabetyków, Koło w Sanoku KRS 220188, 38-500 Sanok, ul. Jana Pawła II 38;
47. Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców, Oddział w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Jana Pawła II 55;
48. Polskie Towarzystwo Numizmatyczne, Oddział w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Kopernika 8/16;
49. Związek Inwalidów Wojennych R. P., Oddział w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Franciszkańska 4;
50. Związek Żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego, Oddział Powiatowy w Sanoku;
51. Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem, Oddział Terenowy „Salutaris” w Sanoku, ul. Rynek 16, 38-500 Sanok;
52. Międzynarodowe Stowarzyszenie Gedeonitów w Polsce, Obóz w Sanoku KRS 97826, ul. Zamkowa 11, 38-500 Sanok (kadencja do 06.2007);
53. Sanocki Klub Kolarstwa Górskiego, 38-500 Sanok, ul. Jagiellońska 38;
54. Volleyball Club Sanok, 38-500 Sanok, ul. Kochanowskiego 25;
55. Sanocki Klub „Karate - Do Kyokushinkai” w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Rynek 15;
56. Osiedlowy Klub Sportowy „AMATOR” w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Stawiska 31;
57. Towarzystwo Sportowe „ZRYW” w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Królowej Bony 4;
58. Sanocki Klub Tenisowy w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Mickiewicza 17;
59. Jacht Klub „ALBATROS” w Sanoku, 38-500 Sanok, Szczudlik Jerzy, ul. Zagumna 71;
60. Sanocki Klub Łyżwiarski „GÓRNIK” w Sanoku KRS 58816 – status o.p.p. 38-500 Sanok, ul. Sienkiewicza 12;
61. Miejski Klub Sportowy „STAL” w Sanoku KRS 140523, 38-500 Sanok, ul. Stróżowska 19;
62. Bieszczadzkie Towarzystwo Żeglarskie w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Sadowa 11a
63. Podkarpacki Okręgowy Związek Łyżwiarstwa Szybkiego i Wrotkarstwa w Sanoku, KRS 169650 38-500 Sanok, ul. Królowej Bony 4
64. Powiatowe Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych w Sanoku 38-500 Sanok, ul. Kochanowskiego 19/2
65. Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „SOKÓŁ” w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Rynek 15
66. Towarzystwo Sportowe „Sanoczanka” w Sanoku KRS 42779, 38-500 Sanok, ul. Kwiatowa 25
67. Sanocki Klub Kolarski „TIMXTRIM” w Sanoku;
68. Klub Hokejowy Sanok w Sanoku (62) KRS 126751, 38-500 Sanok, ul. Mickiewicza 12;
69. Sanocki Klub Sportowy Głuchych „SANKLUB” w Sanoku 38-500 Sanok. ul. Franciszkańska 4;
70. Towarzystwo Sportowe „VOLLEYBALL” Sanok KRS 208911, 38-500 Sanok, ul. Cegielniana 54;
71. Towarzystwo Gimnastyczne „SOKÓŁ” w Sanoku KRS 234935, 38-500 Sanok, ul. Białogórska 9;
72. Stowarzyszenie Przyjaciół Tradycyjnych Chińskich Sztuk Walki „Kung Fu” w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Jagiellońska 10;
73. Powiatowy Szkolny Związek Sportowy, 38-500 Sanok, ul. Mickiewicza 29;
74. UKS „Ring” MOSiR Sanok 38-500 Sanok ul. Królowej Bony 4;

75. Uczniowski Klub Sportowy „KROKUS” przy Szkole Podstawowej nr 4 w Sanoku 38-500 Sanok, ul. Sadowa 12;
76. Uczniowski Klub Sportowy „DZIEWIĄTKA” przy Szkole Podstawowej nr 1 w Sanoku, 38-500 Sanok, Al. Szwajcarii 5;
77. Uczniowski Klub Sportowy „DWÓJKA” przy Szkole Podstawowej nr 2 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Rymanowska 17;
78. Uczniowski Klub Sportowy „SZÓSTKA” przy Szkole Podstawowej nr 6 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Przemyska 80;
79. Uczniowski Klub Sportowy „SZAROTKA” przy Gimnazjum Nr 1 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Kochanowskiego 2;
80. Uczniowski Klub Sportowy „TECHBUD” przy Zespole Szkół Nr 4 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Sadowa 21;
81. Uczniowski Klub Sportowy „PANTERA” przy Szkole Podstawowej nr 3 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Stróżowska 4;
82. Uczniowski Klub Sportowy „DOPING” przy Gimnazjum Nr 2 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Jana III Sobieskiego 5;
83. Uczniowski Klub Sportowy STS w Sanoku (26), 38-500 Sanok, ul. Mickiewicza 12;
84. Uczniowski Klub Sportowy „NIEDŹWIADKI” w Sanoku (27), 38-500 Sanok, ul. Mickiewicza 12;
85. Uczniowski Klub Sportowy „OLIMP” przy Gimnazjum nr 3 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Lipińskiego 63;
86. Uczniowski Klub Sportowy „ZST” przy Zespole Szkół Nr 3 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Stróżowska 16;
87. Uczniowski Klub Sportowy „ZNICZ” przy Gimnazjum nr 4 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Jana Pawła II 25;
88. Międzyszkolny Klub Sportowy Sanok w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Kiczury 31;
89. Uczniowski Klub Sportowy „MECHANIK” przy ZS Nr 2 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Stróżowska 15;
90. Uczniowski Klub Sportowy „JEDYNKA” przy Gimnazjum Nr 1 w Sanoku, 38-500 Sanok, ul. Kochanowskiego 2;
91. Młodzieżowy Klub Hokejowy „SANOK” w Sanoku KRS 198820, 38-500 Sanok, ul. Mickiewicza 12;
92. Szkolny Klub Sportowy „ISKRA” w Sanoku KRS 224013 – status o.p.p. 38-500 Sanok, ul. Mickiewicza 11, II L.O;
93. Fundacja Promocji Sportu „EKOBALL” 38-500 Sanok ul. Bema 4;
94. Miejskie Stowarzyszenie Sportowe „Gryf” Sanok;
95. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „San” w Sanoku;
96. „Fundacja Archiwum Ziemi Sanockiej”;
97. Stowarzyszenie Odnowy Starych Zabytków Cmentarnych;
98. „Fundacja na rzecz Szpitala w Sanoku”.

Na terenie miasta Sanoka funkcjonuje 98 organizacji pozarządowych. Ich działalność jest bardzo zróżnicowana i skierowana na potrzeby zarówno miasta jak i lokalnej społeczności.

1.1.3.5. Identyfikacja problemów

Wyniki prac warsztatowych przeprowadzonych 22.04.2009r. z udziałem radnych i przedstawicieli wszystkich zainteresowanych środowisk oraz analiza danych statystycznych pozwoliły na zidentyfikowanie problemów w sferze społecznej. Rozumienie słowa „problem” przyjęte, w tym dokumencie zostało przedstawione w punkcie 1.1.1.6.

Sfera społeczna

Identyfikacja problemów:

potrzeba: **zabezpieczenie materialne**

- wysoki/rosnący poziom bezrobocia;
- największe zakłady pracy odczuwają skutki kryzysu czego następstwem są grupowe zwolnienia;
- niskie dochody mieszkańców w porównaniu do analogicznych wskaźników notowanych w innych regionach;
- ograniczone kapitały własne na tworzenie miejsc pracy i rozwój przedsiębiorczości;
- w centrum miasta są zlokalizowane mieszkania przeznaczone dla klientów pomocy społecznej;
- rosnąca liczba osób korzystających z pomocy społecznej;
- bardzo ograniczona liczba strategicznych/dużych inwestorów tworzących nowe miejsca pracy;
- rosnące zjawisko migracji wśród osób młodych, przedsiębiorczych z wykształceniem/fachowców;
- konieczność zakładania własnej firmy, by móc funkcjonować na rynku pracy;

potrzeba: **wyżywienie**

- niezadowalająca jakość wody pitnej;
- konieczność inwestycji w zakresie infrastruktury wod-kan.;
- istniejąca grupa mieszkańców wymagająca pomocy w zakresie dożywiania;

potrzeba: **schronienie**

- przypadki bezdomności;
- małe zasoby mieszkań komunalnych – długi czas oczekiwania na otrzymanie mieszkania komunalnego;
- niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych;
- mała powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 mieszkańca, szczególnie w starym budownictwie;
- duże zaniedbania w zakresie standardu mieszkań szczególnie w starym budownictwie;
- zdewastowane mieszkania komunalne i socjalne – osoby, które opuszczają mieszkania pozostawiają je w takim stanie;

potrzeba: **bezpieczeństwo**

- wybryki chuligańskie po dyskotekach;
- dewastacja mienia;
- brak monitoringu w miejscach szczególnie zagrożonych;
- niedostateczne działania prewencyjne służb porządkowych po imprezach;
- rosnące zagrożenia w ruchu komunikacyjnym;
- niewystarczająca infrastruktura komunikacyjna sprzyjająca zapewnieniu bezpieczeństwa;
- utrudniony dojazd służb ratowniczych na niektórych osiedlach w sytuacjach kryzysowych;
- negatywne/niewłaściwe zachowania uczestników ruchu drogowego – łamanie przepisów;
- tolerancja społeczna dla osób nadużywających alkoholu;
- przypadki sprzedawania używek osobom niepełnoletnim;
- obniżający się wiek sięgania po używki;
- ograniczona liczba miejsc spędzania wolnego czasu dla młodzieży;
- ograniczone możliwości rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży po zajęciach lekcyjnych;
- negatywne wzorce zachowań wśród młodzieży;
- ograniczone możliwości dotarcia do subkultur z ofertą kulturalną, sportową;
- ograniczone możliwości docierania z informacją o prowadzonych działaniach do mieszkańców i gości – niszczenie/zakrywanie plakatów umieszczanych na słupach ogłoszeniowych;

potrzeba: zdrowie i życie

- ograniczona dostępność leczenia podstawowego;
- brak w Szpitalu SP ZOZ w Sanoku oddziałów: opieki długoterminowej, rehabilitacyjnego, psychiatrycznego, odwykowego;
- rosnąca liczba pacjentów z depresjami, szczególnie wśród osób młodych;
- rosnąca liczba dzieci z wadami postawy, z otyłością;
- wzrost liczby niemowląt wymagających rehabilitacji;
- niska świadomość rodziców w zakresie prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży;
- brak pogotowia stomatologicznego;
- istniejące bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych szczególnie w komunikacji i w dostępie do instytucji kultury;

potrzeba: opieka

- bardzo niski poziom korzystania z oferty kulturalnej przez osoby starsze i samotne;
- niedostateczna opieka nad ludźmi samotnymi, chorymi i w podeszłym wieku;
- niedostateczna opieka rodziców nad dziećmi w rodzinach patologicznych;
- mała kreatywność młodzieży w zakresie rozwijającego zainteresowania sposobu spędzania wolnego czasu;
- niedostateczna liczba miejsc w przedszkolach;
- mało upowszechniony nawyk spędzania wolnego czasu dzieci z rodzicami;
- wysoki odsetek osób niepełnosprawnych w mieście i powiecie (15%)²⁷;
- niski poziom udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym;
- trudności w zapewnieniu opieki nad osobami w podeszłym wieku i osobami z zaburzeniami psychicznymi;
- nasilające się zjawisko emigracji zarobkowej – tzw. eurosieroty;

potrzeba: rozwój ludzi

- niewystarczająca oferta zorganizowanego wypoczynku i rozwoju emocjonalnego młodzieży;
- niewykorzystane możliwości organizacji „wymiany” międzynarodowej dzieci i młodzieży;
- niski poziom zainteresowania doskazywaniem i przekwalifikowaniem zawodowym;
- niedostateczne wyposażenie bazy oświatowej w sprzęt dydaktyczny;
- ograniczone możliwości szkół w zakresie prowadzenia zajęć sportowych;
- niska aktywność fizyczna mieszkańców – niewystarczający dostęp do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej;

potrzeba: rekreacja, wygoda, przyjemności

- niski poziom rekreacji i wypoczynku;
- niedostateczne nawyki aktywnego wykorzystania wolnego czasu,
- niewystarczająca infrastruktura sportowo-rekreacyjna;
- niewystarczająca liczba ogólnodostępnych miejsc rekreacji ruchowej – brak ścieżek rowerowych;
- niedostatecznie rozwinięta baza turystyczna;
- niedostateczna powierzchnia sal widowiskowych i ekspozycyjno-świetlicowych oraz czytelniczych w osiedlach przemysłowych;

potrzeba: kultura

- niski poziom biernego i czynnego uczestnictwa w kulturze;
- pogarszający się stan techniczny materialnych dóbr kultury;
- niedostateczna promocja dziedzictwa kulturowego Miasta;
- słabo rozwinięta współpraca placówek kulturalnych i szkolnych;
-

²⁷ Raport z badań: Bariery i możliwości integracji zawodowej osób niepełnosprawnych w województwie podkarpackim, Autorzy: Łukasz Kutylko, Piotr Stronkowski, Irena Wolińska, Małgorzata Zub

potrzeba: kontakty społeczne, więź grupowa

- niski stopień współpracy pomiędzy lokalnymi organizacjami pozarządowymi;
- niewystarczająca skuteczność organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu funduszy na działalność statutową;
- niezadowalający stopień integracji mieszkańców;
- pogarszające się relacje w kontaktach sąsiedzkich;
- coraz niższa gotowość do ponoszenia ofiarności na rzecz innych;

potrzeba: kreacja otoczenia, poczucie użyteczności, uznanie, gratyfikacja, akceptacja

- małe zrozumienie pomiędzy grupami wiekowymi – konflikt pokoleń;
- ograniczona możliwość zmiany czy podnoszenia kwalifikacji zawodowych na terenie miasta;
- niski stopień eksponowania pozytywnych postaw społecznych;

potrzeba: tożsamość z gminą, ład przestrzenny

- mała aktywność społeczności w zarządzaniu miastem;
- postawy roszczeniowe;
- mała świadomość mieszkańców w zakresie estetyki i ładu przestrzennego;

potrzeba: swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych

- ograniczona dostępność do sieci telefonicznej i internetowej;
- bardzo mały zasięg sieci bezprzewodowej w hot-spot;

potrzeba: wartości moralne i potrzeby religijne

- rosnące zjawiska zachowań niepożądanych społecznie;
- coraz powszechniejszy relatywizm moralny.

1.1.4 Tabela z podstawowymi danymi statystycznymi dotyczącymi ww. sektorów

Tabela 19. Gospodarka

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2004	2005	2006	2007	2008
Podmioty Gospodarki Narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON	jed. gosp.	3 670	3 666	3 647	3 623	3 685
Podmioty Gospodarki Narodowej według sektorów własnościowych						
Sektor publiczny						
gospodarki narodowej ogółem	jed. gosp.	158	159	157	154	148
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	jed. gosp.	109	110	108	105	93
spółki handlowe	jed. gosp.	3	3	3	3	3
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze	jed. gosp.	1	1	1	1	1
Sektor prywatny						
podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed. gosp.	3 512	3 507	3 490	3 469	3 537
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	jed. gosp.	2 802	2 774	2 730	2 687	2 746
spółki handlowe	jed. gosp.	153	162	173	187	194
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	jed. gosp.	10	15	19	19	18
spółdzielnie	jed. gosp.	18	18	17	17	16
fundacje	jed. gosp.	8	10	10	11	11
stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed. gosp.	71	74	79	86	92
Podmioty Gospodarki Narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według sekcji PKD						
w sekcji A - ROLNICTWO, ŁOWIECTWO I LEŚNICTWO						
ogółem	jed. gosp.	42	41	40	43	42
sektor prywatny	jed. gosp.	42	41	40	43	42
w sekcji C - GÓRNICTWO						
ogółem	jed. gosp.	1	1	1	1	3
sektor prywatny	jed. gosp.	1	1	1	1	3

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

w sekcji D – PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁÓWE						
ogółem	jed. gosp.	271	266	269	283	288
sektor prywatny	jed. gosp.	270	265	268	282	287
w sekcji E – WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ I WODĘ						
ogółem	jed. gosp.	1	1	1	2	5
sektor prywatny	jed. gosp.	1	1	1	1	4
w sekcji F - BUDOWNICTWO						
ogółem	jed. gosp.	279	292	284	282	295
sektor prywatny	jed. gosp.	279	292	284	282	295
W sekcji G - HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, MOTOCYKLI ORAZ ARTYKUŁÓW UŻYTKU OSOBISTEGO I DOMOWEGO						
ogółem	jed. gosp.	1 280	1 276	1 256	1 237	1 240
sektor prywatny	jed. gosp.	1 280	1 276	1 256	1 237	1 240
w sekcji H – HOTELE I RESTAURACJE						
ogółem	jed. gosp.	135	136	127	126	129
sektor publiczny	jed. gosp.					5
sektor prywatny	jed. gosp.	131	132	123	122	*
w sekcji I - TRANSPORT, GOSPODARKA MAGAZYNOWA I ŁĄCZNOŚĆ						
ogółem	jed. gosp.	209	202	199	214	224
sektor prywatny	jed. gosp.	208	201	198	213	*
w sekcji J – POŚREDNICTWO FINANSOWE						
ogółem	jed. gosp.	147	138	140	119	125
sektor prywatny	jed. gosp.	147	138	140	119	*
w sekcji K – OBSŁUGA NIERUCHOMOŚCI, WYNAJEM I USŁUGI ZWIĄZANE Z PROWADZENIEM DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ						
ogółem	jed. gosp.	645	637	641	606	581
sektor prywatny	jed. gosp.	607	600	604	569	*
w sekcji L - ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA; OBOWIĄZKOWE UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE I POWSZECHNE						
ogółem	jed. gosp.	19	19	19	19	17
sektor publiczny	jed. gosp.	17	18	18	18	1
sektor prywatny	jed. gosp.	2	1	1	1	*
w sekcji M - EDUKACJA						
ogółem	jed. gosp.	157	156	151	142	63
sektor publiczny	jed. gosp.	78	79	77	74	69
sektor prywatny	jed. gosp.	79	77	74	68	*
w sekcji N – OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA						
ogółem	jed. gosp.	201	214	216	231	11
sektor publiczny	jed. gosp.	11	11	11	11	224

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

sektor prywatny	jed. gosp.	190	203	205	220	*
w sekcji O - DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, KOMUNALNA, SPOŁECZNA I INDYWIDUALNA, POZOSTAŁA						
ogółem	jed. gosp.	283	287	303	318	7
sektor publiczny	jed. gosp.	7	7	7	7	317
sektor prywatny	jed. gosp.	276	280	296	311	*
Rolnictwo						
Wyszczególnienie				Jednostka miary	2002	
Gospodarstwa według rodzaju						
gospodarstwa rolne				gosp. rol.	1487	
gospodarstwa indywidualne				gosp. rol.	1486	
gospodarstwa indywidualne powyżej 1 ha użytków rolnych				gosp. rol.	432	
Gospodarstwa wg rodzaju i grup obszarowych użytków rolnych						
Gospodarstwa rolne						
ogółem				gosp. rol.	1487	
do 1 ha włącznie				gosp. rol.	1051	
powyżej 1 do mniej niż 2 ha				gosp. rol.	245	
od 2 do mniej niż 5 ha				gosp. rol.	155	
od 5 do mniej niż 7 ha				gosp. rol.	19	
od 7 do mniej niż 10 ha				gosp. rol.	10	
od10 do mniej niż 15 ha				gosp. rol.	4	
Gospodarstwa indywidualne						
ogółem				gosp. rol.	1486	
do 1 ha włącznie				gosp. rol.	1051	
powyżej 1 do mniej niż 2 ha				gosp. rol.	245	
od 2 do mniej niż 5 ha				gosp. rol.	155	
od 5 do mniej niż 7 ha				gosp. rol.	18	
od 7 do mniej niż 10 ha				gosp. rol.	10	
od10 do mniej niż 15 ha				gosp. rol.	4	
Gospodarstwa z uprawą wg rodzaju zasiewów						
pszenica ozima				gosp. rol.	231	
pszenica jara				gosp. rol.	66	
żyto				gosp. rol.	58	
jęczmień ozimy				gosp. rol.	9	
jęczmień jary				gosp. rol.	31	
owies				gosp. rol.	142	
pszenżyto ozime				gosp. rol.	35	
mieszanki zbożowe jare				gosp. rol.	24	

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

kukurydza na ziarno	gosp. rol.	6
strączkowe jadalne	gosp. rol.	13
ziemniaki	gosp. rol.	476
buraki cukrowe	gosp. rol.	3
okopowe pastewne	gosp. rol.	49
warzywa gruntowe	gosp. rol.	276
truskawki	gosp. rol.	61
Gospodarstwa wg rodzaju i pogłowia zwierząt		
bydło	gosp. rol.	81
krowy	gosp. rol.	79
trzoda chlewna	gosp. rol.	35
konie	gosp. rol.	18
bez zwierząt gospodarskich	gosp. rol.	1 386
Powierzchnia budynków i budowli wg rodzaju gospodarstwa i sposobu wykorzystania		
ogółem	m ²	32 190
obory	m ²	1 360
chlewnie	m ²	45
kurniki	m ²	1 112
stodoły	m ²	4 590
wiaty	m ²	2 694
garaże	m ²	2 694
budynki wielofunkcyjne	m ²	19 721
inne pomieszczenia	m ²	2 281
Gospodarstwa wg rodzaju gospodarstwa i rodzaju działalności gospodarczej		
Gospodarstwa rolne		
nie prowadzące żadnej działalności gospodarczej	gosp. rol.	771
prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	gosp. rol.	551
prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	gosp. rol.	106
prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	gosp. rol.	59
Gospodarstwa indywidualne		
nie prowadzące żadnej działalności gospodarczej	gosp. rol.	771
prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	gosp. rol.	551
prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	gosp. rol.	105
prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	gosp. rol.	59

Źródło: GUS, Bank Danych Regionalnych, Powszechny Spis Rolny 2002

- Brak danych

Tabela 20. Sfera społeczna

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2004	2005	2006	2007	2008
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania i płci (stan na 31.XII)						
ogółem	osoba	39 663	39 552	39 381	39 224	39 231
mężczyźni	osoba	18 941	18 889	18 809	18 697	18 628
kobiety	osoba	20 722	20 663	20 572	20 527	20 482
Ruch naturalny według płci						
Urodzenia żywe						
ogółem	osoba	310	353	360	355	*
mężczyźni	osoba	158	191	198	162	*
kobiety	osoba	152	162	162	193	*
Zgony ogółem						
ogółem	osoba	274	310	272	289	320
mężczyźni	osoba	140	177	137	163	170
kobiety	osoba	134	133	135	126	150
Zgony niemowląt						
ogółem	osoba	1	4	5	1	2
kobiety	osoba	1	1	1	1	1
Przyrost naturalny						
ogółem	osoba	36	43	88	66	*
mężczyźni	osoba	18	14	61	-1	*
kobiety	osoba	18	29	27	67	*
Ludność wg grup wieku i płci						
0-4						
ogółem	osoba	1 725	1 696	1 682	1 681	1 723
mężczyźni	osoba	906	890	897	861	868
kobiety	osoba	819	806	785	820	855
5-9						
ogółem	osoba	1 948	1 912	1 857	1 789	1 742
mężczyźni	osoba	1 003	982	966	944	924
kobiety	osoba	945	930	891	845	818
10-14						
ogółem	osoba	2 592	2 367	2 210	2 126	2 014
mężczyźni	osoba	1 320	1 215	1 103	1 059	1 018

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

kobiety	osoba	1 272	1 152	1 107	1 067	996
15-19						
ogółem	osoba	3 719	3 481	3 279	3 069	2 873
mężczyźni	osoba	1 904	1 781	1 702	1 597	1 480
kobiety	osoba	1 815	1 700	1 577	1 472	1 393
20-24						
ogółem	osoba	3 372	3 546	3 626	3 522	3 408
mężczyźni	osoba	1 750	1 854	1 914	1 835	1 741
kobiety	osoba	1 622	1 692	1 712	1 687	1 667
25-29						
ogółem	osoba	3 252	3 231	3 172	3 220	3 349
mężczyźni	osoba	1 637	1 633	1 615	1 660	1 740
kobiety	osoba	1 615	1 598	1 557	1 560	1 609
30-34						
ogółem	osoba	2 511	2 670	2 780	2 891	3 029
mężczyźni	osoba	1 253	1 311	1 331	1 401	1 491
kobiety	osoba	1 258	1 359	1 449	1 490	1 538
35-39						
ogółem	osoba	2 282	2 215	2 236	2 288	2 312
mężczyźni	osoba	1 074	1 087	1 121	1 137	1 147
kobiety	osoba	1 208	1 128	1 115	1 151	1 165
40-44						
ogółem	osoba	2 899	2 724	2 534	2 403	2 279
mężczyźni	osoba	1 350	1 247	1 172	1 120	1 071
kobiety	osoba	1 549	1 477	1 362	1 283	1 208
45-49						
ogółem	osoba	3 653	3 560	3 370	3 108	2 983
mężczyźni	osoba	1 670	1 617	1 542	1 444	1 382
kobiety	osoba	1 983	1 943	1 828	1 664	1 601
50-54						
ogółem	osoba	3 426	3 455	3 504	3 599	3 572
mężczyźni	osoba	1 620	1 609	1 590	1 608	1 584
kobiety	osoba	1 806	1 846	1 914	1 991	1 988
55-59						
ogółem	osoba	2 463	2 754	3 001	3 123	3 185
mężczyźni	osoba	1 117	1 291	1 402	1 472	1 504
kobiety	osoba	1 346	1 463	1 599	1 651	1 681

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

60-64						
ogółem	osoba	1 488	1 469	1 592	1 839	2 130
mężczyźni	osoba	671	646	706	816	952
kobiety	osoba	817	823	886	1 023	1 178
65-69						
ogółem	osoba	1 428	1 452	1 460	1 391	1 366
mężczyźni	osoba	612	873629	618	580	590
kobiety	osoba	816	823	842	811	776
70 i więcej						
ogółem	osoba	2 905	3 020	3 078	3 175	3 266
mężczyźni	osoba	1 054	1 097	1 130	1 163	1 187
kobiety	osoba	1 851	1 923	1 948	2 012	2 079
Ludność według ekonomicznych grup wieku						
Ludność w wieku przedprodukcyjnym						
ogółem	osoba	39 663	39 552	39 381	39 224	7 109
mężczyźni	osoba	18 941	18 889	18 809	18 697	3 645
kobiety	osoba	20 722	20 663	20 572	20 527	3 464
Ludność w wieku produkcyjnym						
ogółem	osoba	26 092	26 217	26 267	26 318	26 312
mężczyźni	osoba	12 946	13 021	13 078	13 179	13 257
kobiety	osoba	13 146	13 196	13 189	13 139	13 055
Ludność w wieku poprodukcyjnym						
ogółem	osoba	5 150	5 295	5 424	5 589	5 810
mężczyźni	osoba	1 666	1 726	1 748	1 743	1 777
kobiety	osoba	3 484	3 569	3 676	3 846	4 033
Wskaźnik obciążenia demograficznego						
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	52,0	50,9	49,9	49,0	49,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	61,2	65,9	70,5	76,4	81,7
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	19,7	20,2	20,6	21,2	22,1
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem						
w wieku przedprodukcyjnym	%	21,2	20,3	19,5	18,7	18,1
w wieku produkcyjnym	%	65,8	66,3	66,7	67,1	67,1

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

w wieku poprodukcyjnym	%	13,0	13,4	13,8	14,2	14,8		
Ludność - wskaźniki modułu gminnego								
ludność na 1 km ²	osoba	1 040	1 037	1 034	1 030	1030		
kobiety na 100 mężczyzn	osoba	109	109	109	110	110		
małżeństwa na 1000 ludności	para	5,8	6,0	7,0	6,5	*		
urodzenia żywe na 1000 ludności	osoba	7,7	8,9	9,1	9,0	*		
zgoni na 1000 ludności	osoba	6,8	7,8	6,9	7,3	8,1		
przyrost naturalny na 1000 ludności	osoba	0,9	1,1	2,2	1,7	*		
Migracje na pobyt stały gminne wg typu i kierunku								
zameldowania ogółem	osoba	283	280	303	306	*		
zameldowania z miast	osoba	110	96	95	130	*		
zameldowania ze wsi	osoba	159	174	203	168	*		
zameldowania z zagranicy	osoba	14	10	5	8	*		
wymeldowania ogółem	osoba	565	518	491	524	*		
wymeldowania do miast	osoba	238	230	224	216	*		
wymeldowania na wieś	osoba	326	287	256	308	*		
wymeldowania za granicę	osoba	1	1	11	0	*		
Narodowy Spis Powszechny 2002 rok								
Wyszczególnienie	Ogółem	Wykształcenie						
		Wyższe	Policealne	Średnie	Zasadnicze zawodowe	Podstawowe	Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	Nieustalone
Sanok	33 790	4 370	1 483	12 365	6 842	7 857	873	0

Źródło: GUS, Bank Danych Regionalnych

* brak danych

1.1.5 Analiza SWOT

Przy wyborze celów rewitalizacji oraz strategii ich realizacji pomocna jest analiza czynników otoczenia oddziałujących na miasto oraz analiza jego zasobów. Analiza taka nosi nazwę analizy SWOT.

Zakres rodzajowy czynników, które mają wpływ na przedmiot analizy SWOT jest bardzo szeroki. Z jednej strony są to czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, a z drugiej pozytywne i negatywne.

Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie (tu mieście) na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- **S** (Strengths) – mocne strony/atuty: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,
- **W** (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,
- **O** (Opportunities) – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,
- **T** (Threats) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Uczestnicy przeprowadzonych prac warsztatowych identyfikowali czynniki sprzyjające (atuty i szanse) oraz niesprzyjające (słabe strony i zagrożenia) w trzech sferach życia miasta. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (atuty i słabe strony), odnoszących się do miasta, na które miasto w dużym stopniu może wpływać oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia miasta, na które miasto nie może wpływać lub może wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu.

Sfera społeczna

Mocne strony

- + dobrze zorganizowana sieć szkolnictwa, z wysokokwalifikowaną kadrą pedagogiczną,
- + dobre wyposażenie szkół podstawowych i przedszkoli w sprzęt komputerowy i pomoce dydaktyczne,
- + prowadzona w szkołach gimnastyka korekcyjna,
- + funkcjonująca w Sanoku uczelnia wyższa,
- + istniejące placówki służby zdrowia,
- + istniejąca baza kulturalna,
- + zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy na osoby o wysokich kwalifikacjach zawodowych,

- + bogate walory krajobrazowo – przyrodnicze (walory środowiska) sprzyjające aktywności ruchowej i zdrowotności społeczeństwa,
- + działania integracyjne w stosunku do osób niepełnosprawnych,
- + istniejąca grupa mieszkańców o wysokich kompetencjach społecznych,
- + tworzenie stanowisk pracy w ramach prac interwencyjnych (za wyjątkiem osiedli przemysłowych),
- + rosnąca liczba osób podejmujących działalność gospodarczą,
- + dobra dostępność sieci telefonii komórkowej,
- + wykonane chodniki dla pieszych przy ważnych ciągach komunikacyjnych,
- + odbywające się cykliczne imprezy kulturalne na terenie miasta,
- + istniejąca lokalna gazeta,
- + pozytywny stosunek władz Miasta do osób przejawiających aktywność, inicjatywę w zakresie działań na rzecz społeczności lokalnych,
- + uaktywnienie działalności społeczno-kulturalnej w środowiskach mieszkańców osiedli przemysłowych,
- + wystarczająca baza lokalowa dla działalności społecznej mieszkańców,
- + bogate zaplecze historyczne i kulturalne,
- + łatwość uzyskania mieszkania w obrocie wtórnym,
- + rozbudowana sieć infrastruktury technicznej,
- + stabilizujące się wskaźniki demograficzne,
- + wzrost wskaźnika wydatków inwestycyjnych,

Słabe strony

- nieprzestrzeganie przepisów prawa w zakresie zakazu sprzedaży alkoholu i papierosów osobom niepełnoletnim,
- łatwość dostępu do używek dla osób niepełnoletnich,
- brak lub zbyt mała liczba specjalistów w niektórych dziedzinach medycyny pracujących na terenie miasta,
- niedostateczna profilaktyka w opiece zdrowotnej,
- niedostateczny stan techniczny i wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia,
- wzrastająca liczba osób w podeszłym wieku wymagających opieki,
- niewystarczająca ilość gabinetów rehabilitacyjnych,
- zbyt mała liczba godzin gimnastyki korekcyjnej w szkołach,
- niewystarczająca opieka medyczna w szkołach,
- niski poziom profilaktyki chorób cywilizacyjnych,
- ograniczone środki finansowe na działania wspierające osoby niepełnosprawne,

- naśladownictwo negatywnych wzorców zachowań,
- brak motywacji uczenia się u części młodzieży nie mającej jasnej perspektywy dalszego rozwoju,
- ograniczone środki finansowe na zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne,
- ograniczona oferta pracy dla osób wykształconych,
- niedostosowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb gospodarki regionalnej,
- wzrastająca liczba osób nadużywających alkohol,
- niedoinwestowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna i wypoczynkowa,
- duża liczba osób o niskich kwalifikacjach zawodowych,
- niskie wynagrodzenie oferowane w lokalnych przedsiębiorstwach,
- niskie kwalifikacje zawodowe i poziom wykształcenia części mieszkańców,
- niedostatecznie rozwinięty sektor MŚP,
- mała świadomość racjonalnego żywienia,
- duże natężenie ruchu w sezonie turystycznym,
- niedostateczna troska i opieka rodziców nad dziećmi i młodzieżą,
- ograniczenia kadrowe i finansowe policji,
- niereagowanie części społeczeństwa na przypadki chuligaństwa i wandalizmu,
- chuligaństwo kibiców piłkarskich,
- niedostateczna ilość mieszkań komunalnych,
- wysoka energochłonność znacznej części budynków komunalnych i prywatnych (w tym spółdzielczych),
- duży stopień degradacji przemysłowej infrastruktury ciepłowniczej zasilającej odbiorców komunalnych i obiektów użyteczności publicznej,
- stosowanie energochłonnych technologii grzewczych,
- znikoma liczba inwestycji w budownictwie wielorodzinnym,
- zaniedbane/zdegradowane obszary miasta wymagające działań rewitalizacyjnych,
- możliwość wystąpienia katastrofalnych skutków zaniechania modernizacji przemysłowego systemu ciepłowniczego Dzielnicy Posada,
- niewystarczające środki finansowe na prowadzenie działalności kulturalnej,
- bardzo słabe wyposażenie placówek kulturalnych,
- brak wsparcia finansowego dla działań społecznych w środowisku lokalnym,
- małe doświadczenie organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków z funduszy zewnętrznych,
- niewystarczająca ilość cyklicznych imprez promujących miasto oraz integrujących jego mieszkańców,
- ubożenie społeczeństwa utrudniające możliwość uczestniczenia w imprezach kulturalnych,

- tolerowanie negatywnych zachowań,
- niski poziom dochodów mieszkańców,
- wzrost udziału kredytów w przychodach ogółem.

Szanse

- + propagowanie zdrowego stylu życia w mediach,
- + zewnętrzne środki finansowania lub dofinansowania przedsięwzięć edukacyjnych, promocyjnych i innych (fundacje, programy itp.),
- + możliwość pozyskania dofinansowania na inwestycje związane z funkcjonowaniem służby zdrowia, placówek edukacyjnych i pomocy społecznej,
- + istniejące fundacje i stypendia dla osób kształcących się,
- + dostępność środków wspierających integrację osób niepełnosprawnych,
- + aktywność rzeszowskiego ośrodka akademickiego oraz szkół wyższych państwowych i niepaństwowych,
- + zrozumienie przez społeczeństwo potrzeb włączenia osób niepełnosprawnych do czynnego życia,
- + istniejące przepisy prawne uwzględniające potrzeby niepełnosprawnych,
- + korzystne rozwiązania w zakresie polityki fiskalnej wobec osób rozpoczynających działalność gospodarczą,
- + możliwość finansowania kosztów zatrudnienia pracowników (staże, przygotowanie do zawodu itp.) ze środków EFS,
- + niski standard infrastruktury sportowej i turystycznej w regionie,
- + atrakcyjne oferty pracy poza granicami kraju i w większych ośrodkach miejskich w Polsce,
- + wzrastająca liczba krajowych i zagranicznych turystów odwiedzających Bieszczady,
- + możliwość korzystania z zewnętrznych środków finansowania inwestycji związanych z modernizacją substancji mieszkaniowej (m.in. fundusze strukturalne),
- + możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej,
- + intensywny rozwój telefonii komórkowej,
- + rosnąca konkurencja między operatorami telekomunikacyjnymi,
- + możliwość tworzenia Towarzystw Budownictwa Społecznego.

Zagrożenia

- znieczulenie społeczeństwa na zachowania patologiczne,
- ograniczone środki na oświatę,
- powszechność złych wzorców zachowań w mass mediach,

- nieefektywny system ubezpieczeń społecznych,
- wysokie koszty kształcenia w uznanych ośrodkach akademickich,
- wysokie bezrobocie i znikoma ilość atrakcyjnych ofert pracy w regionie,
- duży popyt na wykwalifikowanych pracowników i atrakcyjne oferty pracy poza granicami kraju i w większych ośrodkach miejskich w Polsce,
- trudny dostęp do zewnętrznych środków zasilania finansowego,
- ograniczone środki na służbę zdrowia,
- wzrastające koszty utrzymania bazy sportowo – rekreacyjnej i wypoczynkowej,
- zmniejszające się poczucie odpowiedzialności za osoby w podeszłym wieku wymagające opieki,
- wzrastające koszty organizacji imprez rekreacyjno-sportowych i wypoczynkowych,
- ograniczona ilość i trudny dostęp do źródeł zewnętrznego finansowania inwestycji związanych z powstawaniem i rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw oraz gospodarstw rolnych,
- niekorzystna polityka fiskalna wobec osób prowadzących działalność gospodarczą,
- ograniczone możliwości korzystania z zewnętrznych środków finansowania inwestycji związanych z modernizacją substancji mieszkaniowej (fundusze strukturalne) – ograniczona ilość środków, niesprzyjające kryteria dostępu, trudne i długotrwałe procedury,
- niski stopień pomocy państwa w zakresie wspierania rozwoju mieszkalnictwa w mieście,
- nadmiernie liberalna polityka w zakresie kształtowania wzrostu kosztów energii zużywanej na cele bytowe,
- mało skuteczne prawo dotyczące zwalczania chuligaństwa i wandalizmu,
- niewystarczające środki finansowe przeznaczane na funkcjonowanie Policji,
- wysokie ceny nośników energii,
- wysokie koszty modernizacji budynków.
- ograniczona ilość środków finansowych, skomplikowane oraz długotrwałe procedury w ramach funduszy/programów wspierających działania środowisk lokalnych i działań związanych z rozwojem infrastruktury drogowej,
- wysokie koszty korzystania z telefonii komórkowej w stosunku do dochodów mieszkańców,
- wysokie koszty inwestycji infrastrukturalnych,
- dominacja kultury masowej.

Zagospodarowanie przestrzenne

Mocne strony

- + poprawiający się stan techniczny budynków mieszkalnych,

- + dostępność sieci telefonii komórkowej,
- + rozbudowana sieć infrastruktury technicznej,
- + wykonane chodniki dla pieszych przy ważnych ciągach komunikacyjnych,
- + funkcjonowanie Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej,
- + dominująca pozycja miasta w mikroregionie, wzmocniona siedzibą powiatu,
- + położenie nad Sanem, na obrzeżu Bieszczadów, przy głównej trasie z kierunku Krakowa i Warszawy,
- + projektowany rezerwat przyrody: „Przełom Sanu w Trepczy”,
- + zlokalizowany na terenie miasta Park Krajobrazowy Gór Słonnych,
- + zlokalizowane na terenie Miasta Muzeum Historyczne z największą kolekcją ikon w Polsce,
- + zlokalizowany na terenie miasta największy w Polsce Park Etnograficzny.

niesprzyjające

- ograniczone możliwości finansowe realizacji inwestycji infrastrukturalnych,
- znaczne koszty z tytułu odszkodowań związanych z budową infrastruktury (drogi, sieci, kolektory),
- przestarzała infrastruktura techniczna: kanalizacje, oczyszczanie ścieków, zaopatrzenie w wodę oraz zaopatrzenie w ciepło dzielnicy Posada,
- zwiększająca się liczba pojazdów mechanicznych,
- niedostatek terenów na miejsca parkingowe w mieście,
- ograniczone zasoby Miasta na utrzymanie i modernizację dróg gminnych,
- duże natężenie ruchu w sezonie turystycznym,
- przekraczanie dopuszczalnego tonażu przez kierowców samochodów ciężarowych,
- brak obwodnicy Sanoka „Południowej”,
- wysoka energochłonność znacznej części budynków komunalnych i prywatnych (w tym spółdzielczych),
- stosowanie energochłonnych technologii grzewczych,
- niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- stare zasoby budynków,
- przeludnienie niektórych budynków,
- niewystarczająca skala prowadzonych remontów,
- niewłaściwe technologie budowlane stosowane w przeszłości,
- niewłaściwe usytuowanie budynków w pobliżu ciągów komunikacyjnych,
- dominacja budynków mieszkalnych budowanych w przestarzałych technologiach – wysoka energochłonność,
- niedostateczna promocja energooszczędnych technologii budowlanych,

- tolerowanie zachowań sprzecznych z przepisami ochrony środowiska,
- okresowe zanieczyszczane wody rzeki San - Kuitak,
- zwiększające się natężenie ruchu kołowego w sezonie letnim,
- występowanie przestarzałych kotłowni (komunalnych i prywatnych), wykorzystujących nieekologiczne źródła energii,
- brak troski mieszkańców o utrzymanie czystości w mieście,
- mało efektywny system utrzymania terenów zielonych i ukwiecenia miasta.

Szanse

- + łatwiejszy dostęp do nowych technologii i materiałów budowlanych,
- + możliwość korzystania z zewnętrznych środków finansowania inwestycji związanych z modernizacją substancji mieszkaniowej (m.in. fundusze strukturalne),
- + możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej,
- + możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie infrastruktury ochrony środowiska,
- + preferencyjne kredyty na inwestycje proekologiczne,
- + możliwość nawiązania współpracy z sąsiednimi gminami w zakresie rozwiązania problemu zagospodarowania odpadów płynnych i stałych,
- + powszechność edukacji ekologicznej w mediach.

Zagrożenia

- zwiększająca się liczba użytkowników dróg,
- ograniczone możliwości korzystania z zewnętrznych środków finansowania inwestycji związanych z modernizacją substancji mieszkaniowej i z zakresu infrastruktury technicznej oraz ochrony środowiska (fundusze strukturalne) – ograniczona ilość środków, trudne kryteria dostępu, trudne i długotrwałe procedury,
- kosztowna i długotrwała procedura uzyskiwania pozwoleń na budowę,
- niski stopień pomocy państwa w zakresie wspierania rozwoju mieszkalnictwa w gminach,
- wysokie ceny nośników energii,
- wysokie koszty modernizacji budynków.
- zanieczyszczenie Sanu powodowane przez brak rozwiązań systemowych w zakresie oczyszczania ścieków w sąsiednich gminach,
- wysokie koszty modernizacji systemów grzewczych i dociepleń budynków,
- niedostateczna informacja na temat istniejących kredytów i dotacji na inwestycje proekologiczne,

- ograniczenia prawne związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii związane z lokalizacją na terenie lub w pobliżu obszarów objętych prawną ochroną.

Gospodarka

Mocne strony

- + Miasto położone w obrębie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych,
- + dziedzictwo kulturowe - duża ilość zabytków (29 zarejestrowanych),
- + atrakcyjne położenie przy głównej trasie z kierunku Krakowa i Warszawy,
- + istniejące szlaki turystyczne:
  - Z Sanoka (PKP dw. główny) przez Pohary i Sulitę na Chryszczatą.
  - Z Sanoka (PKP dw. główny) przez Góry Słonne i Pogórze Przemyskie do Przemyśla.
  - Łącznikowy - z Sanoka (PKP dw. główny) do krzyżówki ze szlakiem czerwonym na Orli Kamień.
  - Szlak Ikon.
  - Szlak Przygód Dobrego Wojaka Szwejka,
  - Szlak Nadszańskich Umocnień,
  - Szlak Architektury Drewnianej,
  - Błękitny San i inne.
- + bardzo dobre warunki dla rozwoju turystyki wędkarskiej (rzeka San),
- + istniejące zasoby siły roboczej,
- + istniejące:
  - Przedsiębiorstwo „Autosan” S.A.
  - Zakłady Przemysłu Gumowego „Stomil-Sanok” S.A.
  - Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu
  - Firma Ciarko.
- + duża liczba osób/turystów przejeżdżających przez Sanok,
- + duża dostępność materiałów budowlanych wysokiej jakości,
- + rosnące zasoby kapitałowe,
- + teren bardzo atrakcyjny gospodarczo,
- + bliskość dwóch przejść granicznych,
- + walory krajobrazowe – panorama,
- + szeroka oferta banków,
- + bardzo rozwinięta twórczość artystyczna – malarstwo, rzeźba,
- + przyjazne społeczeństwo,
- + duża liczba obiektów zabytkowych różnych kultur,
- + bogate dziedzictwo kulturowe – wielokulturowość,
- + unikalny układ urbanistyczno-architektoniczny,
- + bogata oferta zajęć pozalekcyjnych w szkołach i innych instytucjach,
- + dobrze rozwinięta sieć handlowa,

- + duża ilość urokliwych zakątków w mieście,
- + różnorodność oferty turystycznej / otoczenie,
- + dostępność infrastruktury społecznej,
- + rozwinięta oferta szkolnictwa ponad gimnazjalnego,
- + dobrze funkcjonujący szpital, wysoko wykwalifikowana kadra,
- + doświadczenie w organizacji imprez masowych,
- + potencjał intelektualny i kreatywność kadry nauczycielskiej, pracowników JST i jednostek organizacyjnych,
- + zrewitalizowanie części miasta,
- + rzeka San – rekreacja.

Słabe strony

- mała przepustowość dróg,
- niedostatecznie rozwinięta i często przestarzała infrastruktura sportowo-rekreacyjna i wypoczynkowa,
- słabo rozwinięty handel pamiątkami o charakterze regionalnym,
- niewystarczająca oferta imprez o charakterze rozrywkowym kierowana do turystów,
- niedostateczna ilość i niski standard miejsc parkingowych,
- pogarszający się stan techniczny zabytków,
- istnienie zaniedbanych obszarów miasta wymagających rewitalizacji,
- niewykorzystane walory rzeki San – turystyka wędkarska, rekreacja, sport,
- zły stan infrastruktury proekologicznej – zanieczyszczanie rzeki San w jej dolnym biegu,
- zastój w budownictwie mieszkaniowym (budynki wielorodzinne),
- odległe rynki zbytu,
- niskie dochody ludności i związany z tym niski popyt,
- odpływ wykwalifikowanych pracowników do innych regionów i za granicę,
- występowanie zdegradowanych obszarów miejskich,
- mała aktywność przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków z zewnątrz,
- słabe zaangażowanie przedsiębiorców w życie społeczne miasta,

Szanse

- + bliskość dróg tranzytowych,
- + istniejące lokalne organizacje przedsiębiorców,
- + dostępność środków wspomagających finanse samorządowe w tym kredytów preferencyjnych,
- + rozwój Rzeszowa - ośrodka akademickiego,
- + współpraca partnerska z miastami Europy,

- + rozwój usług turystycznych, sieci szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych i narciarskich) w okolicach miasta,
- + informacja i promocja atrakcji miasta i jego okolic, udział w międzynarodowych targach turystycznych,
- + istniejące w pobliżu przejścia graniczne,
- + bliskość znanych ośrodków turystycznych i sanatoryjnych w Bieszczadach,
- + wzrastający ruch turystyczny w Bieszczadach,
- + wzrost zainteresowania produktem turystycznym i dziedzictwem kulturowym regionu,
- + atrakcyjność kulturowa,
- + wzrost możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych,
- + zainteresowanie zewnętrzne niektórymi produktami z rejonu Bieszczadów,
- + wzrastające zainteresowanie wyrobami rzemieślniczymi,
- + bliskość granicy z Ukrainą i Słowacją (potencjalny rynek zbytu i zaopatrzenia w surowce),
- + możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych – m.in. możliwość korzystania ze wsparcia w ramach programów operacyjnych (Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013),
- + wzrost zainteresowania inwestorów zewnętrznym regionem.

Zagrożenia

- konkurencyjność atrakcyjnych ośrodków turystycznych w Bieszczadach,
- niewystarczająca ilość środków zewnętrznych na rozwój turystyki i ochronę zabytków,
- ograniczona ilość i trudny dostęp do źródeł zewnętrznego finansowania inwestycji związanych z powstawaniem i rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw branży turystycznej,
- wysokie koszty podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- atrakcyjne oferty pracy w innych regionach kraju i za granicą dla wykwalifikowanych pracowników,
- ograniczona ilość i trudny dostęp do źródeł zewnętrznego finansowania inwestycji związanych z powstawaniem i rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw,
- brak autostrady i dróg szybkiego ruchu na obszarze województwa oraz zły stan komunikacji drogowej i kolejowej.

2. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno – gospodarczego terenu, który ma zostać poddany rewitalizacji

2.1. Strategia Rozwoju Kraju

Celem głównym Strategii Rozwoju Kraju jest „**podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin**”. Priorytetami w dążeniu do osiągnięcia tego celu są:

- ✓ wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- ✓ poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej;
- ✓ wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
- ✓ budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa;
- ✓ rozwój obszarów wiejskich;
- ✓ rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.

Z powyższymi priorytetami korespondują założenia i cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka, zakładające ochronę środowiska przyrodniczego i kulturowego, rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, dbałość o rozwój kapitału ludzkiego oraz wykorzystanie wewnętrznych potencjałów do tworzenia konkurencyjnej pozycji miasta w regionie.

2.2. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (Narodowa Strategia Spójności)

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie przygotowano na podstawie wytycznych UE określających główne cele polityki spójności, uwzględniając uwarunkowania społeczno-gospodarcze Polski. Dokument określa kierunki wsparcia ze środków finansowych dostępnych z budżetu UE w okresie 7 najbliższych lat w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności. NSRO jest instrumentem odniesienia dla programów operacyjnych, uwzględniając jednocześnie zapisy Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015.

Dokument przedstawia analizę sytuacji społeczno-gospodarczej kraju i jej regionów, formułuje najważniejsze wyzwania dla kraju w perspektywie kolejnych lat oraz określa cele zmierzające do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej z krajami i regionami Wspólnoty.

Cele polityki spójności w Polsce wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie to:

- a) poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa,
- b) poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej,
- c) budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski,
- d) podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług,
- e) wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej,
- f) wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

Zgodnie z zapisami NSRO wymiar miejski realizacji polityki spójności w Polsce w latach 2007-2013 przejawiać się będzie poprzez trzy podstawowe obszary działalności:

- ✓ Wykorzystanie potencjału największych ośrodków miejskich jako siły napędowej rozwoju regionalnego – miasta jako centra innowacji i gospodarki opartej na wiedzy – poprzez ulepszenia w dziedzinie konkurencyjności, promowanie przedsiębiorczości, innowacji i rozwoju usług oraz pozyskanie i utrzymanie siły roboczej o wysokich kwalifikacjach.
- ✓ Wzmocnienie związków między metropoliami i terenami zurbanizowanymi, a otaczającymi je obszarami w tym małymi i średnimi miastami jak i obszarami wiejskimi, obejmujące zbudowanie powiązań komunikacyjnych i teleinformatycznych, a także gospodarczych, usługowych, kulturalnych itp. Przyczyni się to do rozprzestrzeniania wzrostu gospodarczego na tereny przylegające i wykorzystania relatywnych przewag wielkiego miasta - tworzenie nowych miejsc pracy, możliwości kooperacji gospodarczej, uczestnictwa w infrastrukturze społecznej i kulturalnej.
- ✓ Promowanie wewnętrznej spójności w obszarach miejskich, zmierzające do ograniczenia wysokiej koncentracji problemów gospodarczych, ekologicznych oraz społecznych wewnątrz dużych ośrodków miejskich jak i wzmocnianie procesu odbudowy gospodarczego potencjału małych miast i miasteczek. W tym celu promowane będą działania obejmujące odnowę środowiska fizycznego, rewitalizację terenów przemysłowych, ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego i historycznego, propagowanie przedsiębiorczości, rozwój lokalnego zatrudnienia, w ramach wspólnych, zrównoważonych strategii. Ze względu na zdiagnozowany deficyt ilościowy i jakościowy istniejącego zasobu mieszkaniowego, jednym z elementów rewitalizacji miast będzie wspieranie działań mających na celu renowację mieszkalnictwa na obszarach dotkniętych lub zagrożonych degradacją fizyczną i wykluczeniem społecznym.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka w założeniach i celach uwzględnia cele polityki spójności w obszarze promowania wewnętrznej spójności w obszarach miejskich, stanowiąc w głównej mierze odpowiedź na realizację celu nr 5 NSRO: Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju jest podstawowym dokumentem określającym politykę państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat (w horyzoncie do 2025 r.).

Głównym celem przestrzennego zagospodarowania Polski jest wykorzystanie dobrze wykształconej, policentrycznej struktury funkcjonalno-przestrzennej kraju do dynamizacji rozwoju Polski i przełamanie w ten sposób jej zapóźnienia cywilizacyjnego. Zagospodarowanie przestrzenne kraju powinno umożliwiać osiągnięcie trwałego, wysokiego tempa wzrostu polskiej gospodarki, przy zapewnieniu poprawy stanu środowiska przyrodniczego i umożliwieniu obecnym i przyszłym mieszkańcom kraju równoprawnego dostępu do zasobów przyrody i dóbr kultury.

Na terenie Polski istnieją obszary problemowe, przez które rozumie się takie części kraju, których rozwój jest w sposób trwały na tyle silnie strukturalnie zakłócony przez czynniki społeczne i gospodarcze, iż regiony te bez pomocy z zewnątrz nie zdołają owych zakłóceń przezwyciężyć. Do obszarów problemowych wymagających objęcia szczególnymi instrumentami w ramach przestrzennego zagospodarowania kraju mogą zostać zaliczone takie obszary, których rozwój jest istotny z punktu widzenia rozwoju całego kraju. Do wyróżnionych w Koncepcji obszarów problemowych w Polsce zaliczono m.in. regiony wschodnie (województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie i podkarpackie).

Koncepcja wskazuje, iż rewitalizacji powinny zostać poddane miasta o istotnym znaczeniu dla rozwoju otaczających je układów lokalnych, znajdujących się w trudnej sytuacji społecznej

i gospodarczej, a także miasta o wysokich walorach turystycznych, które jednocześnie posiadają duże walory architektoniczne i urbanistyczne, będące elementami historycznego dziedzictwa, szczególnie narażone na bezpowrotne zniszczenie.

Obowiązująca w Unii Europejskiej zasada koncentracji w wydawaniu środków publicznych powinna skłaniać do uruchomienia programów rewitalizacji głównie tych miast, które leżą na wyznaczonych zwartych obszarach problemowych.

2.4. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie na lata 2004-2020

Misją Strategii Rozwoju Kultury jest: zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji rozwój regionów.

Cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury 2004-2020 obejmują:

- Cel strategiczny/nadrzędny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.
- Cele częściowe/uzupełniające:
  - ✓ Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
  - ✓ Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
  - ✓ Wzrost udziału kultury w PKB.
  - ✓ Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
  - ✓ Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
  - ✓ Wzrost uczestnictwa w kulturze.
  - ✓ Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych.
  - ✓ Efektywna promocja twórczości.
  - ✓ Promocja polskiej kultury zagranicą.
  - ✓ Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
  - ✓ Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
  - ✓ Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele częściowe realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w NSRK – Narodowe Programy Kultury:

- Czytelnictwo i sektor książki NPK „Promocja Czytelnictwa i Rozwój Sektora Książki”,
- Dziedzictwo kulturowe NPK „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”,
- Instytucje artystyczne i promocja twórczości NPK „Rozwój Instytucji Artystycznych”,
- Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców - NPK „Wspierania Debiutów i Rozwoju Szkół Artystycznych”,
- Sztuka współczesna NPK „Znaki Czasu”.

Celem strategicznym Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym

szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych, wyrażająca się m.in. poprzez:

- ✓ kompleksową rewaloryzację zabytków z ich adaptacją na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne i inne cele społeczne,
- ✓ zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- ✓ promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i zagranicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- ✓ rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

Strategia wskazuje na kluczowe znaczenie zwiększania poziomu aktywności na szczeblu regionalnym w sferze kultury. Dotyczy to umiejętnego wkomponowania zadań z obszarów kultury w plan rozwojowy regionu, przy założeniu, że rozwój kultury wspiera poprawę jakości potencjału regionu w dziedzinie kapitału intelektualnego oraz kapitału społecznego.

Jednym z założeń Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest, aby samorządy terytorialne zyskały większą samodzielność i motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury. W obliczu braku środków krajowych dużą szansę dają samorządom fundusze strukturalne Unii Europejskiej.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka realizuje cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na poziomie lokalnym.

2.5. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020

Strategia jest kluczowym dokumentem programowania rozwoju województwa do roku 2020. Okres obowiązywania Strategii obejmuje dwie kolejne perspektywy finansowe UE. Przyjęta Strategia realizowana będzie przede wszystkim poprzez *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*. Część projekcyjna *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020* jest zgodna z założeniami Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013, ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, które uwzględniają zapisy nadrzędnego dokumentu programowego Unii Europejskiej, tj. Strategicznych Wytocznych Wspólnoty (CSG).

Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 wyznacza cele i działania, służące podnoszeniu konkurencyjności regionu oraz przełamywaniu istniejących jeszcze strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych. Są to wyzwania, którym województwo podkarpackie musi sprostać w dobie postępującego procesu globalizacji, liberalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Celem strategicznym jest **„podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności”**.

Ramy Strategii wyznacza 8 głównych obszarów strategicznych, tj.:

- Gospodarka regionu;
- Infrastruktura techniczna;
- Obszary wiejskie i rolnictwo;
- Ochrona środowiska;
- Kapitał społeczny.

Obszary te, jako kluczowe dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, określone zostały na podstawie wniosków wynikających z aktualnej diagnozy społeczno-gospodarczej regionu oraz analizy zachodzących procesów zmian w różnych sferach aktywności województwa.

Układ każdego z obszarów strategicznych zawiera nadrzędny cel strategiczny, priorytety rozwoju oraz kierunki działań.

Dokument ten jest kontynuacją większości priorytetów rozwoju dotychczas obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego opracowanej na lata 2000-2006.

W ramach priorytetu 3: Rozwój kultury, jako jeden z głównych celów rozwoju kultury województwa podkarpackiego przyjęto kształtowanie jego kulturowej tożsamości. Oznacza to budowanie - wokół istniejącego tutaj dziedzictwa kulturowego i tradycji - podkarpackiej świadomości regionalnej. Cel ten dotyka ogromnie złożonej materii psychospołecznej, w której zmiany następują w bardzo wolnym tempie. Z tej przyczyny w perspektywie kilkunastu lat może się okazać ważne chociażby pewne zbliżenie do tego celu, który traktowany jest w strategii rozwoju jako wyzwanie stojące przed mieszkańcami województwa. Dokonywać się ono powinno poprzez zachowanie i odbudowę dziedzictwa kulturowego, wspieranie twórczości artystycznej oraz ochronę krajobrazu kulturowo-przyrodniczego wsi i miast.

2.6. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013 w pełni wpisuje się w Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia - Narodową Strategię Spójności. Dokumenty te stanowią podstawę do ubiegania się o środki z funduszy strukturalnych w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej w latach 2007 – 2013 w województwie podkarpackim.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013 skoncentrowano działania na zrównoważeniu rynku pracy i wzroście poziomu życia społeczeństwa poprzez podniesienie międzynarodowej konkurencyjności i innowacyjności gospodarki. Głównymi źródłami finansowania tych przedsięwzięć będą środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach dwóch funduszy strukturalnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego, którym towarzyszyć będzie współfinansowanie krajowe, zarówno publiczne, jak i prywatne.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka wpisuje się w Oś priorytetową 7. Spójność wewnątrzregionalna. Celem nadrzędnym osi priorytetowej jest **„Zmniejszenie występujących wewnątrz województwa różnic rozwojowych”**.

Realizacja tego celu będzie następować poprzez cele szczegółowe:

- wzmocnienie ośrodków miejskich,
- ożywienie społeczno-gospodarcze obszarów zdegradowanych,
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów zmarginalizowanych gospodarczo.

W ramach niniejszej osi priorytetowej wyodrębnione zostały trzy następujące typy obszarów problemowych:

- wymagające rewitalizacji miasta lub ich części,
- obszary i obiekty zdegradowane m.in. w wyniku: upadku przemysłu, likwidacji Państwowych Gospodarstw Rolnych, jednostek wojskowych, czy zaniechania rozpoczętych inwestycji ze względu na przemiany społeczno-gospodarcze,
- obszary zmarginalizowane gospodarczo charakteryzujące się niską skutecznością w przyciąganiu firm.

W ramach obszaru wymagającego rewitalizacji miasta lub ich części realizowane projekty dotyczyć będą:

- przedsięwzięć na obszarach i w obiektach rewitalizowanych, w tym renowacji, rewaloryzacji, modernizacji, adaptacji i wyposażenia istniejącej zabudowy na wskazane cele oraz poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej,
- budowy i wyposażenia nowych obiektów,
- renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz renowacji i adaptacji na cele mieszkaniowe budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych,
- systemów poprawy bezpieczeństwa publicznego oraz przedsięwzięć mających na celu walkę z przestępczością i patologiami społecznymi,
- przedsięwzięć służących aktywizacji społeczności zamieszkujących obszary rewitalizowane oraz przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom społecznym.

Dopuszcza się również możliwość utworzenia funduszy na rzecz rozwoju obszarów miejskich z ewentualnym wykorzystaniem Inicjatywy JESSICA.

W ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych realizowane projekty dotyczyć będą:

- przedsięwzięć na obszarach i w obiektach rewitalizowanych służących ich adaptacji do wskazanych potrzeb,
- rekultywacji terenów zdegradowanych,
- przedsięwzięć służących wypromowaniu obszarów i obiektów rewitalizowanych,
- renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych na terenach popegeerowskich oraz renowacji i adaptacji na cele mieszkaniowe budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych.

W ramach aktywizacji obszarów zmarginalizowanych gospodarczo realizowane projekty dotyczyć będą:

- uzbrojenia terenów wraz ze zwiększeniem ich dostępności komunikacyjnej m.in. poprzez modernizację i budowę bezpośrednich dróg dojazdowych – nie będą dopuszczalne projekty dotyczące wyłącznie infrastruktury drogowej,
- przedsięwzięć służących wypromowaniu uzbrojonych terenów inwestycyjnych, niezagospodarowanych oraz niedokończonych w wyniku zaniechania inwestycji obiektów w celu dostosowania ich do potrzeb gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturowych i turystycznych.

2.7. Strategia Rozwoju Gospodarczego Miasta:

2.7.1. Strategia Rozwoju Miasta Sanoka

Uchwalona została po raz pierwszy na lata 2000 – 2010. Obecnie opracowano nowelizację obejmującą lata 2009 – 2020, stanowiącą korektę, uzupełnienie i kontynuację pierwszego wydania strategii miasta. Nakreśla ona cele i zadania strategiczne w trzech podstawowych płaszczyznach:

- przestrzennej,
- gospodarczej,
- społecznej.

2.7.2. Wieloletni Plan Inwestycyjny

Uchwalony po raz pierwszy na lata 2004 – 2008 jako dokument wykonawczy oparty na strategii miasta, o krótszej perspektywie czasowej lecz o wyższym stopniu uszczegółowienia. Poszczególnym zadaniom przyporządkowane zostały priorytety ważności, ramy czasowe oraz koszty i sposoby finansowania. W roku 2008 powstał projekt WPI na lata 2009 – 2013.

2.7.3. Strategia wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla promocji turystyki

Powstała 2008r. przy współpracy z Polską Agencją Rozwoju Turystyki S.A., jako podstawowy dokument strategiczny wyznaczający kierunki działania w Sanoku na lata 2008 – 2015 w dziedzinie gospodarki turystycznej i kultury.

2.8. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Sanoka

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Sanoka zostało przyjęte Uchwałą nr XV/109/99 Rady Miasta Sanoka w dniu 29 czerwca 1999r. „Studium” określa funkcjonalno-przestrzenny rozwój Sanoka i wskazuje kierunki zagospodarowania w odniesieniu do obszaru miasta. Głównym Celem rozwoju przestrzennego Miasta Sanoka założonym w „Studium” jest:

Sanok subregionalnym ośrodkiem o atrakcyjnych warunkach dla rozwoju przedsiębiorczości i turystyki oraz systematycznie wzrastającej jakości życia mieszkańców.

Zawarte w tym haśle kierunki rozwoju mają silne oparcie w dotychczasowych funkcjach miasta, istniejącej bazie bądź samorzutnie ujawniających się tendencjach rozwojowych i są zbieżne z aspiracjami społeczności miasta.

Do głównych czynników wyznaczających kierunki rozwoju miasta należą:

- silnie rozwinięty przemysł, oparty o duże zakłady oraz wzrastające znaczenie podmiotów sektora prywatnego w potencjale gospodarczym miasta,
- utrzymująca się tradycyjna rola Sanoka jako ponadlokalnego ośrodka obsługi i centrum kulturowego przy niedostatecznym tempie rozwoju usług,
- wybitne wartości kulturowe i przyrodnicze miasta i jego otoczenia oraz rozwinięta baza turystyczna, lecz mało urozmaicona oferta turystyczna,
- dogodnie położenie komunikacyjne i konieczność modernizacji węzła dróg zewnętrznych wiążąca się z uruchomieniem przejść granicznych,
- konieczność poprawy warunków zamieszkania i tworzenia nowych miejsc pracy.

Osiągnięcie głównego celu rozwoju Sanoka wiąże się z realizacją celów strategicznych. W „Studium” przyjęto następujące cele strategiczne:

- w sferze aktywizacji gospodarczej i rozwoju turystyki

C-1	Tworzenie dogodnych warunków przestrzennych i technicznych do wzrostu liczby i różnorodności podmiotów gospodarczych wytwórczych i usługowych zapewniających atrakcyjne miejsca pracy i źródła dochodów ludności a także dochody budżetu miasta.
C-2	Stoła modernizacja istniejącego przemysłu w kierunku zwiększenia efektywności wykorzystania terenów, dostosowania profilu i jakości produkcji do wymagań rynku oraz ograniczania uciążliwości zakładów.
C-3	Wykorzystanie wybitnych walorów kulturowych miasta oraz położenia na ważnym szlaku turystycznym dla podniesienia rangi Sanoka jako ośrodka turystycznego.

- w sferze jakości życia mieszkańców i zagospodarowania przestrzennego

C-4

Tworzenie warunków materialnych i prawno-organizacyjnych umożliwiających eksploatację i rozbudowę układu komunikacyjnego Sanoka tak by:

- wyprzedzał zakładany rozwój miasta,
- zapewniał efektywność i bezpieczeństwo połączeń wewnątrz miasta (komunikacją indywidualną, publiczną, pieszą, rowerową),
- zapewniał powiązania komunikacyjne z układem zewnętrznym o znaczeniu regionalnym i lokalnym - powiatowym,
- gwarantował minimalizację uciążliwości komunikacji na otoczenie.

C-5

Tworzenie warunków przestrzennych dla po-prawy jakości życia mieszkańców w oparciu o porządkowanie i modernizację struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz jej racjonalną rozbudowę.

C-6

Podnoszenie standardu wyposażenia w infrastrukturę techniczną i komunalną:

- w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzenia i oczyszczania ścieków:
  - poprawa standardu realizacji usług,
  - prawidłowe uzbrojenie w sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej,
  - minimalizacja niekorzystnych oddziaływań na środowisko i otoczenie,
  - stworzenie podstaw dla rozwoju perspektywicznego poszczególnych systemów
- w zakresie gospodarki odpadami:
  - budowa zakładu utylizacji odpadów komunalnych i wprowadzenie kompleksowego systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,
- w zakresie elektroenergetyki i telekomunikacji:
  - zapewnienie, obecnym i przyszłym odbiorcom, nie-zbędnych dostaw mocy i energii elektrycznej o wysokim standardzie,
  - ograniczenie niekorzystnego wpływu elektroenergetycznych linii napowietrznych na ciągłość struktury miasta i atrakcyjność krajobrazu miejskiego, poprzez zmianę tras istniejących sieci elektroenergetycznych lub ich kablowanie,
  - minimalizacja kosztów ponoszonych przez miasto na oświetlenie miejsc publicznych, ulic, placów i dróg stanowiących mienie komunalne,
  - osiągnięcie ogólnopolskich, a następnie europejskich wskaźników liczby abonentów telefonii przewodowej.
- w zakresie ciepłownictwa:
  - racjonalizacja zużycia energii cieplnej.

- w sferze gospodarowania zasobami naturalnymi i dziedzictwem kulturowym

C-7

Utrzymanie i przywracanie wysokiej jakości środowiska w zakresie czystości powietrza, wód, gleb i klimatu akustycznego zapewniającej korzystne zdrowotne warunki życia, atrakcyjność turystyczną miasta oraz korzystne warunki dla inwestowania.

C-8

Zachowanie i rozbudowa systemu przyrodniczego miasta w oparciu o dolinę Sanu, przyrodniczą północną część miasta oraz system powiązanych ze sobą terenów zieleni urządzonej i nieurządzonej.

C-9

Zachowanie tożsamości kulturowej Sanoka po-przez utrzymanie i wyeksponowanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu miasta oraz kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych śródmieścia.

Cele przyjęte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Sanoka ściśle korelują z wyżej wymienionymi.

2.9. Dokumenty dotyczące polityk w różnych sektorach społeczno - gospodarczych

Mieszkalnictwo: W tym zakresie uchwalany jest raz na 5 lat Program Gospodarowania Mieszkaniami Komunalnymi. Należy jednak mieć na uwadze, że własność komunalna gminy miejskiej to zaledwie ok. 10% wszystkich zasobów mieszkaniowych.

Infrastruktura i usługi komunalne: Istnieją plany dotyczące sieci wod.-kan. oraz gospodarki odpadami.

W zakresie **gospodarowania gruntami** nie ma wyodrębnionych programów.

Polityka komunikacji społecznej – znajduje odzwierciedlenie w funkcjonowaniu Biuletynu Informacji Publicznej oraz w działalności pełnomocnika Burmistrza ds. Informacji, jednakże nie jest ona jak dotąd zadokumentowana.

Polityka transportu – nie ma na razie zadokumentowanych programów dotyczących rozwoju komunikacji miejskiej.

Polityka społeczna związana z przeciwdziałaniem patologii społecznej:

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (przyjmowany corocznie w drodze uchwały,
- Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii (uchwalany co 3 lata, obecny obejmuje okres 2006 – 2009).

2.10. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Istnieją dokumenty planistyczne dwojakiego rodzaju dla wybranych obszarów, są to:

- Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego, obejmują one powierzchnię ok. 600 ha, dalszych 200 ha jest w toku opracowywania,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

3. Streszczenie nietechniczne oceny oddziaływania programu na środowisko

Burmistrz Miasta Sanoka wystąpił pismem z dnia 03.09.2009r. oraz pismem z 22.10.2009r. do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie w sprawie wyrażenia opinii dotyczącej przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka”.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie po uwzględnieniu wymienionych w Programie zamierzeń, uznał, że aktualizowany „Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka na lata 2009 – 2015” nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (, RDOŚ- 18-WOŚ-7048–2-40/09/bk, z dnia 28.09.2009r.; RDOŚ-18-WOOS-7048-2-40/09/is, z dnia 03.11.2009r.).

4. Założenia programu rewitalizacji

Biorąc pod uwagę politykę regionalną wynikającą ze Strategii Rozwoju Województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, dokumenty planistyczne opracowane dla Miasta Sanoka oraz specyfikę Miasta posiadającego duży odsetek terenów przemysłowych i powojkowych, proponuje się ustanowienie następujących celów dla dokumentu Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka jako narzędzia zarządzania rewitalizacją:

- skuteczne rozwiązywanie problemów obszaru rewitalizowanego,
- sprawne zarządzanie realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji przez władze miasta i wszystkich partnerów,
- efektywne wykorzystanie środków miasta i środków pomocowych przeznaczanych na cele społeczne,
- uzyskanie szerokiego poparcia społecznego dla przyjętych w programie działań,
- uzyskiwanie wysokiego poziomu konsensusu uczestników/partnerów programu w okresie jego tworzenia i realizacji,
- stymulowanie współdziałania mieszkańców obszaru rewitalizowanego,
- wspieranie i rozwijanie inicjatyw związanych z organizowaniem się mieszkańców obszarów rewitalizowanych wokół wspólnych idei i celów,
- skuteczne pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych (szczególnie UE),
- wzmacnianie poczucia tożsamości z miastem.

*Na tej podstawie przyjęto cele szczegółowe rewitalizacji i działania na obszarach rewitalizowanych. Zostały one zawarte w podrozdziale **Plan działań przestrzennych w okresie 2007-2013**.*

4.1. Okres programowania

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka wpisuje się w okres programowania funduszy Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013 i obejmuje okres 2009 – 2013.

Dla tego okresu przewiduje się opracowanie szczegółowego programu rewitalizacji.

4.2. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru (wyznaczenie granic) i uzasadnienie

Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru

We wstępie niniejszego opracowania podano jedną z możliwych definicji rewitalizacji. Można również powiedzieć, iż rewitalizacja jest reakcją na stan kryzysowy, który przejawia się nie tylko w degradacji substancji, ale także – a nawet przede wszystkim – w degradacji funkcji i przestrzeni. A zatem rewitalizacja to działania o charakterze naprawczym w sferze architektoniczno-urbanistycznej (substancja), społecznym i gospodarczym (funkcja) oraz ekologiczno-przestrzennym.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Sanoka” uchwalone przez Radę Miasta Sanoka Uchwałą Nr XV/109/99 z dnia 29 czerwca 1999 r. określa wizję przestrzennego rozwoju miasta. Zaproponowane w Studium kierunki zagospodarowania przestrzennego wyodrębniają strefy polityki przestrzennej o zróżnicowanych zasadach zagospodarowania i kierunkach działania. Na tej podstawie rewitalizowany obszar miasta podzielony został na dziesięć stref:

Po przeprowadzonej analizie i dokonanej identyfikacji stanu istniejącego, na podstawie wskazań zawartych w Studium, na spotkaniu warsztatowym w dniu 22.04.2009 roku Zespołu Zadaniowego ds. opracowania projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka przyjęto obszar rewitalizacji z podziałem na 10 stref (oznaczone od I do X) ze względu na ich odrębną specyfikę.

Strefa I - (powierzchnia 97ha)

Teren położony w Sanoku w dzielnicy Śródmieście i Dąbrówka pomiędzy ulicą Podgórze, rzeką San, ulicami: Królowej Bony, Mickiewicza, Szopena, 2 Pułku Strzelców Podhalańskich, Kiczury, Głogową, Dąbrowiecką, Rymanowską, Dmowskiego, Matejki, Kościuszki, Sienkiewicza, torami kolejowymi i potokiem Płowieckim.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Podgórze – cała,
- Orzeszkowej – cała,
- Plac św. Jana – cała,
- Plac św. Michała – cała,
- Żydowska – cała,
- Grunwaldzka – cała,
- F. Gieli – cała,
- Boczna – cała,
- Winna – cała,
- Królowej Bony – 23 i 24,
- Mickiewicza – cała,
- Szopena – cała,
- Kiczury - od 8 do 12,
- Głogowa - cała,
- Rymanowska 40 i 54,
- Dmowskiego – 15,
- Matejki – cała,
- Kościuszki – cała,
- Sienkiewicza – cała,
- Słowackiego - od 5 do 31; od 6 do 18,
- Daszyńskiego – cała,
- Wąska – cała,
- Jagiellońska - 1 do 35,
- 3 Maja – cała,
- Kazimierza Wielkiego – cała,
- Piłsudskiego – cała,

- Grzegorza – cała,
- Wałowa – cała,
- Franciszkańska – cała,
- Grodka - cała
- Rynek - cała
- Modrzewskiego - cała
- Łazienna – cała,
- Cerkiewna – cała,
- Jana III Sobieskiego – cała,
- Schody Zamkowe – cała,
- Schody Franciszkańskie – cała,
- Schody Balowskie – cała,
- Schody Serpentyń- cała,
- Lenartowicza – cała,
- Emilii Plater – cała,
- Berka Joselewicza – cała,
- Rybacka – cała,
- Sanowa – cała,
- Żwirki i Wigury - od 8 do 28, od 5 do 9,
- Zamkowa – cała,
- Parkowa – cała,
- Pułku Strzelców Podhalańskich - od 26 do 32,,
- Dąbrowiecka- cała.

Strefa II - (powierzchnia 76ha)

Strefa obejmuje Muzeum Budownictwa Ludowego – Skansen i brzegi rzeki San.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Rybickiego – cała,
- Biała Góra – od 1 do 1A,
- Gajowa 35.

Strefa III - (powierzchnia 116ha)

Teren po byłej Jednostce Wojskowej położony w Sanoku w dzielnicy Olchowce.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Gajowa – bez numerów,
- Witkiewicza – cała,
- Korczaka – od 2 do 6; od 1 do 5,
- Wyspiańskiego – od 34 do 38; od 39 do 45,
- Przytulna – cała,
- Nastrojowa – cała,
- Rumiankowa – cała,
- Świętojańska – cała,
- Poetycka – cała.

Strefa IV - (powierzchnia 3,27ha)

Teren po Jednostce Wojskowej położony w Sanoku w dzielnicy Śródmieście pomiędzy ulicami: Szopena, Mickiewicza, Żwirki i Wigury.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Żwirki i Wigury – cała,
- Mickiewicza – 21,
- Szopena – cała.

Strefa V - (powierzchnia 26,5ha)

Teren położony w Sanoku w dzielnicy Posada w rejonie ulicy Robotniczej i Lipińskiego.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Robotnicza - od 4 do 80; od 5 do 25,
- Lipińskiego - od 48 do 128,
- Stróżowska - od 3 do 5; od 4 do 40,
- Kościelna – cała,
- Rzemieślnicza - od 3 do 27; od 4 do 20,
- Wolna - od 5 do 23; od 8 do 12,
- Posady Olchowskiej – cała,
- Topolowa - cała,
- Stawowa – od 1 do 3; od 2 do 26.

Strefa VI - (powierzchnia 30,75ha)

Teren położony w Sanoku w dzielnicy Posada pomiędzy ulicami: Lipińskiego, Macieja Kluski, Okrzei, torami kolejowymi, rzeką San i ulicą Beksińskiego.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Lipińskiego - od 109 do 113,
- Macieja Kluski – cała,
- Okrzei – cała,
- Beksińskiego – cała,
- Dworcowa – cała.

Strefa VII - (powierzchnia 24,5ha)

Teren obejmuje brzegi rzeki San, po stronie lewobrzeżnej.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Traugutta – 54,
- Białogórska – 2,
- Mickiewicza – od 38 do 50,
- Królowej Bony – od 4 do 10,
- Podgórze – cała.

Strefa VIII - (powierzchnia 78ha)

Teren położony w Sanoku w dzielnicy Dąbrówka w rejonie ulicy Okulickiego i Bema.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Okulickiego – cała,
- Bema – cała,
- II Armii Wojska Polskiego – cała,
- Stankiewicza – cała,
- Naftowa – cała,
- Targowa – cała.

Strefa IX - (powierzchnia 9,5ha)

Teren obejmuje obszary ograniczone ulicami: Dworcową, Reymonta, Zieloną oraz granica przedsiębiorstwa „Stomil-Sanok” S.A.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

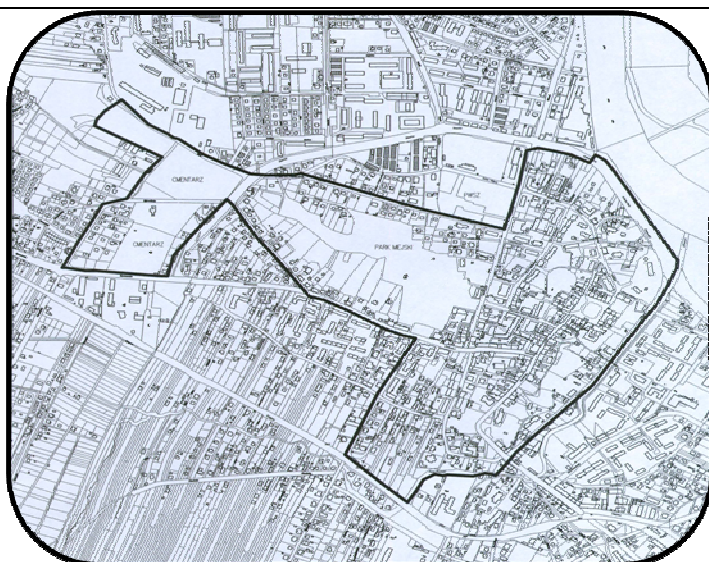
- Dworcowa - od 1 do 15,
- Prugara Ketlinga - od 14 do 24,
- Reja – cała,
- Reymonta,
- Lwowska - od 1 do 11; od 6 do 24,
- Zielona - od 3 do 33; od 6A do 10A,
- Przelotowa – cała,
- Spokojna – cała.

Strefa X - (powierzchnia 2,4ha)

Teren położony w Sanoku w dzielnicy Zatorze pomiędzy torami kolejowymi i ulicami: Konarskiego i Szklaną.

W granicach obszaru znajdują się następujące ulice i budynki:

- Konarskiego, - od 29 do 37,
- Szklana. – od 4 do 12.

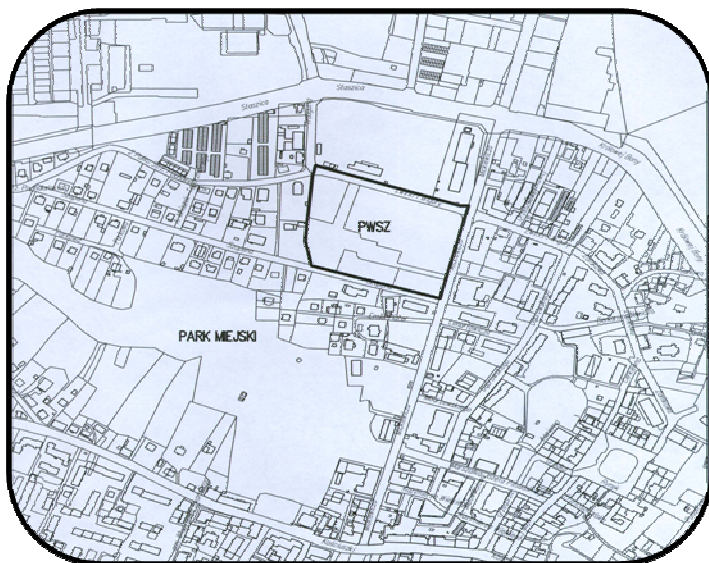
• Strefa I

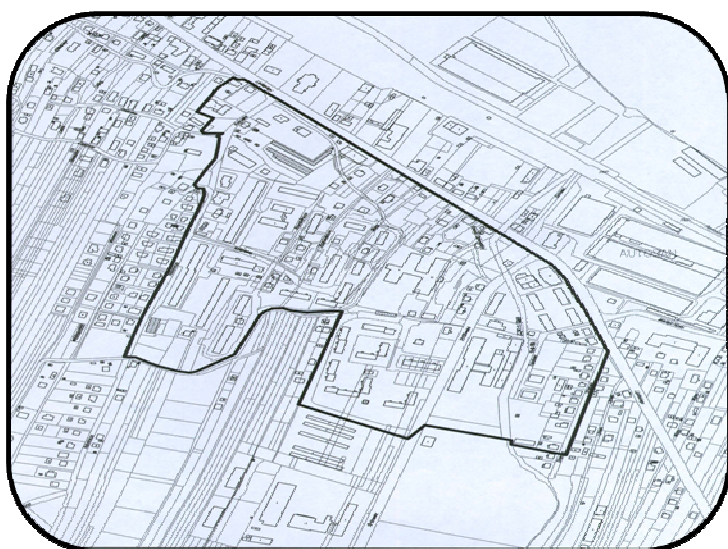
• Strefa II

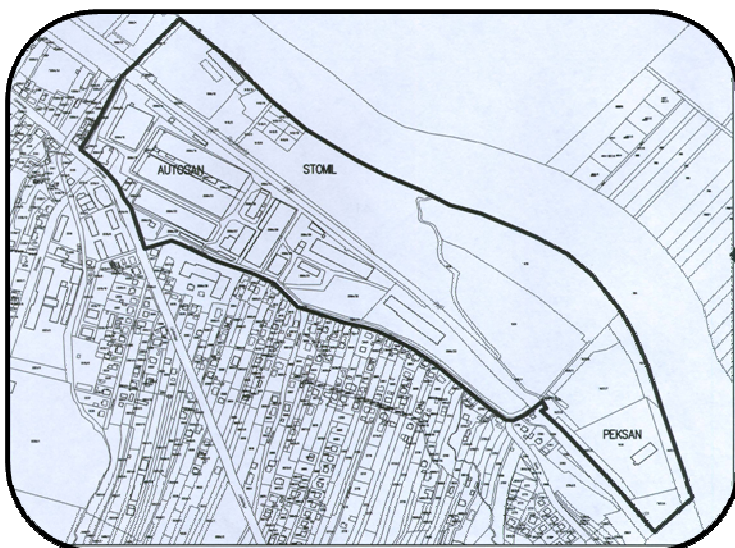
• Strefa III

• Strefa IV

• Strefa V

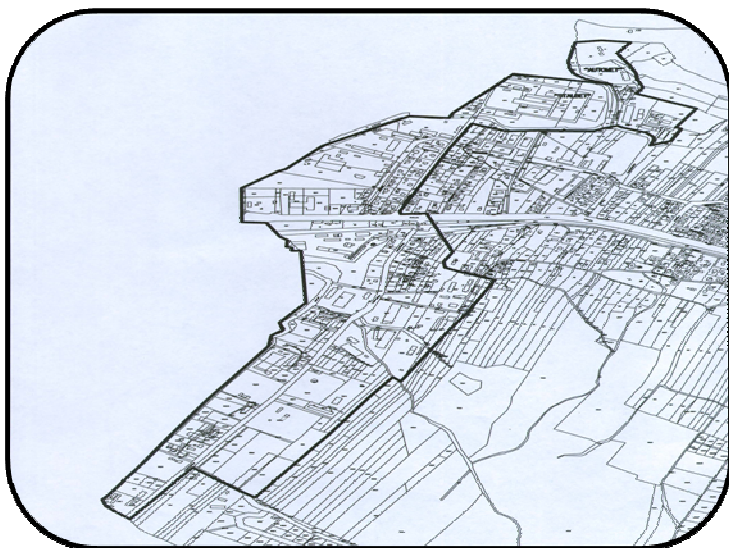

• Strefa VI

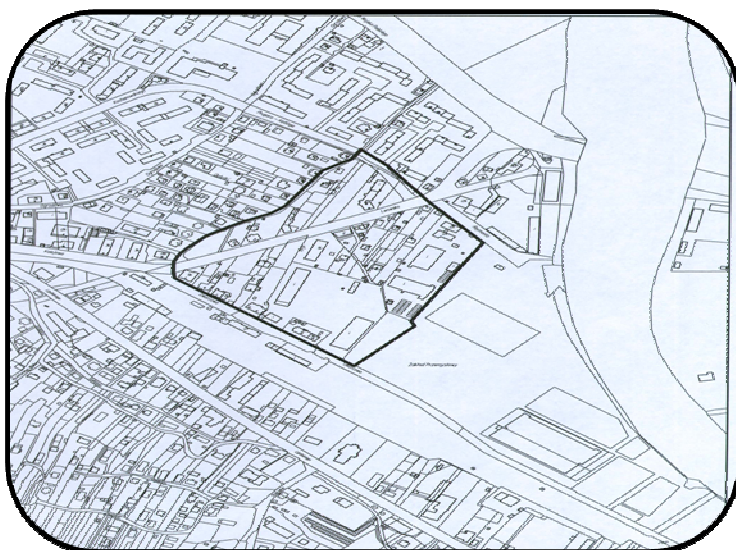

• Strefa VII

• Strefa VIII

• Strefa IX

Uzasadnienie wyboru obszaru rewitalizacji

W projekcie „Wytycznych w zakresie przygotowania lokalnych programów rewitalizacji” (Załącznik nr 4 - Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na Lata 2007-2013 Zarząd Województwa Podkarpackiego) zawarte są kryteria wyboru obszarów. Są one następujące:

Kryteria ogólne

Inwestycje w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich (Działanie 7.1) i zdegradowanych (Działanie 7.2), mogą być realizowane wyłącznie na określonych w Lokalnym Programie Rewitalizacji obszarach. Samorząd lokalny podczas wyznaczania obszarów wymagających rewitalizacji powinien kierować się kryteriami określonymi w art. 47 ust. 1 Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. tj.:

- wysokim poziomem ubóstwa i wykluczenia,
- wysoką stopą długotrwałego bezrobocia,
- wysokim poziomem przestępczości i wykroczeń,
- niskim wskaźnikiem prowadzenia działalności gospodarczej,
- porównywalnie niskim poziomem wartości zasobu mieszkaniowego.

Kryteria wyboru obszarów wsparcia w zakresie mieszkalnictwa

Kryteria wyboru obszarów wsparcia w zakresie mieszkalnictwa zostaną określone po uzgodnieniu stosownych wskaźników przez Rząd RP z Komisją Europejską.

Tabela 21. Dane statystyczne charakteryzujące strefy rewitalizacji w Sanoku wg stanu na dzień 31.12.2006 r.

Wyszczególnienie	Strefa I	Strefa II	Strefa III	Strefa IV	Strefa V	Strefa VI	Strefa VII	Strefa VIII	Strefa IX	Strefa X
Powierzchnia obszaru objętego strefą ochrony konserwatorskiej (w ha)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Powierzchnia obszaru objętego programem rewitalizacji (w ha)	97,00	76,00	116,00	3,27	26,5	30,75	24,5	78,00	9,50	2,40
Długość sieci drogowej (w km)	11,51	1,89	5,73	2,01	3,21	0,75	3,810	1,75	2,03	1,823
Długość sieci kanalizacji sanitarnej (w km)	8,151	0	0	0	1,545	0	0	0	0	0,154
Długość sieci kanalizacji deszczowej (w km)	6,836				1,855	0	0	0	0	0,088
Długość sieci wodociągowej (w km)	7,818	0	0	0	2,112	0	0	0	0	0,130
Liczba podmiotów gospodarczych	289	1	8	39	87	43	58	43	33	9
Liczba mieszkańców miasta	39 381									
Liczba mieszkańców obszaru rewitalizowanego	6178	250	344	673	4908	858	1303	453	1019	547
Liczba osób wymagających wsparcia	lista osób oczekujących na mieszkania komunalne to 178 os., w tym osoby zagrożone bezdomnością to 27, w tym: - 21 gospodarstw jednoosobowych, - 2 gospodarstwa dwuosobowe, - 3 gospodarstwa 3 osobowe,									
Liczba osób bezrobotnych*	297	9	20	24	263	56	61	37	110	31
Liczba osób długotrwale bezrobotnych	26	0	0	0	21	1	1	0	4	0
Struktura wiekowa mieszkańców miasta: 0-14 lat 15-19 20-29 30-39 40-49 50-59 60-64 65lat i więcej	5184 2378 7104 5998 4886 6719 2453 4994									
Liczba przestępstw (w roku)	198	0	26	8	60	12	5	15	35	37
Liczba osób zagrożonych zjawiskiem alkoholizmu w mieście	3%									
Liczba osób zagrożonych zjawiskiem narkomanii	3%									
Średni dochód w rodzinie	626,80 zł									
Wskaźnik ubóstwa	496	20	28	54	394	69	105	36	82	44
Liczba zdegradowanych obiektów majątku trwałego o wartości kulturowej	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Liczba organizacji pozarządowych	35	0	0	0	3	1	4	2	1	0
Wartość zasobu mieszkaniowego	103 102 200,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	191 035 620 zł	1 544 880 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	4 335 570 zł

Źródło: dane Urzędu Miasta Sanoka

Tabela 22. Kryteria ogólne wyboru obszarów – wartości wskaźników w poszczególnych strefach

	Kryterium	Wskaźnik	Definicja	Źródło	Wartość referencyjna wskaźnika dla województwa podkarpackiego	Wartość dla obszarów objętych wsparciem		Wynik porównania
I	Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1000 ludności	Osoby, które zgodnie z ustawą z 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.) są uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej).	MOPS	83	S I	445 na 1000 ludności 72	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S II	0 na 1000 ludności 0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S III	33 na 1000 ludności 95	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S IV	15 na 1000 ludności 22	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej

						S V	287 na 1000 ludności 58	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VI	79 na 1000 ludności 92	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S VII	34 na 1000 ludności 26	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VIII	82 na 1000 ludności 181	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S IX	179 na 1000 ludności 150	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S X	3 na 1000 ludności 5	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
II	Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia	Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	Stopę bezrobocia długotrwałego rozumie się jako stosunek liczby osób bezrobotnych powyżej 12 miesięcy do liczby osób w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni 18-64).	GUS, PUP, WUP,	5,8	S I	0,006	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S II	0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S III	0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S IV	0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S V	0,006	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VI	0,002	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VII	0,001	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VIII	0,001	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej

						S IX	0,005	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S X	0,001	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
III	Wysoki poziom przestępczości i wykroczeń	Liczba przestępstw na 1000 ludności	Ilość stwierdzonych przestępstw ogółem	Rejestry policyjne	19,7	S I	32,0	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S II	0,0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S III	75,6	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S IV	11,9	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S V	6,9	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VI	14,00	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VII	3,8	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VIII	33,1	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S IX	34,3	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S X	7,3	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
		Czyny karalne osób nieletnich na 1000 nieletnich	Ilość czynów karalnych popełnionych przez nieletnich, przy czym za nieletniego uważa się osobę, która w chwili popełnienia czynu miała ukończone 13 lat, ale nie ukończyła 17 lat		10,2	S I	15,2	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S II	0,0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S III	35,9	Odchylenie powyżej wartości

								referencyjnej
						S IV	5,6	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S V	10,3	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S VI	6,6	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VII	1,8	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VIII	15,7	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S IX	16,3	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S X	10,4	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
IV	Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	US, GUS	6,7	S I	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 289 4,7	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S II	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 1 0,4	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S III	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 8 2,32	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S IV	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 39 5,79	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej

						S V	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 87 1,77	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VI	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 43 5,01	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VII	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 58 4,45	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VIII	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 43 9,49	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S IX	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 33 3,23	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S X	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 9 1,64	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
V	Porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego	Udział budynków bez wodociągów do ogólnej liczby budynków (w%)	Budynek wyposażony w wodociąg – budynek w którym wszystkie, bądź niektóre mieszkania posiadają kran z bieżącą wodą (bez względu na to czy jest to zimna czy ciepła woda), lub jest on poza mieszkaniem – ale wewnątrz tego budynku, np. w korytarzu. Według długości przewodów rozdzielczych doprowadzających wodę od źródła (ujęcia wody) do budynku rozróżnia się instalację jako: sieciową urządzenie lokalne	Dane administracyjne	9,1	S I	1,0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S II	1,5	Odchylenie powyżej/poniżej wartości referencyjnej
						S III	1,3	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S IV	1,5	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej

						S V	1,5	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VI	1,5	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VII	1,0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S VIII	0,5	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S IX	1,0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S X	0,7	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
		Liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989/ do ogólnej liczby budynków (w %)	Ilość budynków mieszkalnych powstałych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych	Dane administracyjne	83,8	S I	372, w tym 368 powstałych przed 1989 98,9	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S II	3 budynki wszystkie powstałe przed 1989 100	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S III	7 budynków wszystkie powstałe przed 1989 100	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S IV	0	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S V	124 budynki, w tym 120 powstałych przed rokiem 1989 96,8	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

						S VI	2 budynki wszystkie powstałe przed 1989 100	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S VII	6 budynków wszystkie powstałe przed 1989 100	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						S VIII	64 budynki, w tym 51 powstałych przed rokiem 1989 79,7	Odchylenie poniżej wartości referencyjnej
						S IX	18 budynków, w tym 16 powstałych przed rokiem 1989 88,9	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej
						SX	9 budynków – wszystkie powstałe przed 1989 100	Odchylenie powyżej wartości referencyjnej

Źródło: dane Urzędu Miasta Sanoka

Krótką analizę wartości wskaźników charakteryzujących strefy

Ad. I Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia

O ubóstwie mówi się w sytuacji, kiedy człowiek nie jest w stanie spełnić swoich podstawowych potrzeb. Żyje poniżej przyjętego poziomu w danym społeczeństwie, brak mu wystarczających środków finansowych do życia. Ubóstwo wielokrotnie wynika z bezrobocia, czy wielodzietności rodziny, gdy trudno jest zapewnić wszystkim jej członkom minimum socjalne. Tak niski poziom życia prowadzi do rozwoju patologii w społeczeństwie, objawiających się w różnorodny sposób. To może być alkoholizm, czy też wzrost przestępczości, ale warto również zwrócić uwagę na fakt, że gdy poziom ubóstwa się podwyższa, w społeczeństwie pojawiają się poważne problemy międzyludzkie. Bo ubóstwo to nie tylko brak pieniędzy - pierwsze skojarzenie, które przychodzi nam na myśl, ale również wykluczenie społeczne.

Poziom ubóstwa i wykluczenia w wyznaczonych w Sanoku strefach rewitalizacji przedstawia się następująco:

Strefa I	– 72;
Strefa II	– 0;
Strefa III	– 95;
Strefa IV	– 22;
Strefa V	– 58;
Strefa VI	– 92;
Strefa VII	– 26;
Strefa VIII	– 181;
Strefa IX	– 150;
Strefa X	– 5.

Strefy: III, VI, VIII i IX charakteryzują wartości powyżej wskaźnika referencyjnego, są one niekorzystne i mogą doprowadzić do niebezpiecznych w skutkach konsekwencji jakie niesie ze sobą życie w ubóstwie i wykluczeniu społecznym.

W pozostałych Stefach poziom ubóstwa i wykluczenia jest niższy od analizowanego wskaźnika na poziomie województwa podkarpackiego, aczkolwiek wartości te są bardzo zróżnicowane.

Ad. II Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia

Bezrobocie należy do najbardziej palących problemów społecznych współczesnego świata. Wynika to z różnorodnych, dalekosiężnych skutków bezrobocia, odczuwalnych zarówno przez osoby bezrobotne, jak i przez całe społeczeństwo. Mają one swój wymiar ekonomiczny, w tym finansowy, ale również społeczny, zwłaszcza socjologiczny i psychologiczny. Wielowymiarowość następstw bezrobocia sprawia, iż zjawisko to jest traktowane jako problem globalny a nie tylko jednostkowy.

W wyznaczonych na terenie miasta Sanoka strefach stopa długotrwałego bezrobocia przedstawia się następująco:

Strefa I	– 0,006;
Strefa II	– 0,0;
Strefa III	– 0,0;
Strefa IV	– 0,0;
Strefa V	– 0,006;
Strefa VI	– 0,002;
Strefa VII	– 0,001;

Strefa VIII – 0,001;
Strefa IX – 0,005;
Strefa X – 0,001.

Powyższe wartości są znacząco niższe niż wskaźnik referencyjny.

Ad. III Wysoki poziom przestępczości i wykroczeń

Na podstawie sporządzonej *Analizy realnych zagrożeń przestępstwami i wykroczeniami w Sanoku* stwierdzono, że w latach 2006, 2007 zauważalny jest ogólny spadek liczby przestępstw na terenie miasta Sanoka. W strukturze popełnionych przestępstw najliczniej popełniane są przestępstwa przeciwko mieniu, czyli m.in. kradzieże i rozboje. W 2006 roku stanowiły one 47% wszystkich ujawnionych przestępstw. Natomiast w pierwszych trzech kwartałach 2007 roku 44% i uznane zostały jako jedne z najbardziej uciążliwych społecznie. Przyczyn tego rodzaju przestępstw upatruje się przede wszystkim w:

- zubożeniu społeczeństwa,
- społecznej znieczulicy w stosunku do osób popełniających przestępstwa i wykroczenia,
- braku edukacji w dziedzinie bezpieczeństwa publicznego,
- sprzyjających popełnianiu przestępstw i wykroczeń warunków w mieście, takich, jak brak dostatecznego oświetlenia czy obecności odpowiedniej liczby patroli mundurowych na ulicach.

Powyższe elementy mają ewidentny wpływ na poziom bezpieczeństwa w Sanoku.

Skala występowania poszczególnych typów przestępstw na terenie miasta Sanoka przedstawia się następująco:

Tabela 23. Skala występowania poszczególnych typów przestępstw na terenie miasta Sanoka

Wyszczególnienie	I-XII 2006	I-IX 2007
Ilość stwierdzonych przestępstw łącznie	1214	632
Kradzież cudzej rzeczy	212	88
Kradzież z włamaniem	166	62
Zabójstwo	1	1
Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	9	13
Bójka i pobicie	24	7
Zgwałcenie	3	1
Kradzieże samochodów	7	4
Rozbój, kradzież rozbójnicza i wymuszenie rozbójnicze	10	9
Uszkodzenie rzeczy	62	38
Przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym	53	35
Przestępstwa narkotykowe	54	28
Przestępstwa jazdy w stanie nietrzeźwości	220	108

Źródło: Analizy realnych zagrożeń przestępstwami i wykroczeniami w Sanoku

Poziom przestępczości i wykroczeń w poszczególnych strefach przedstawia się następująco:

Strefa I – 198;
Strefa II – 0;
Strefa III – 26;
Strefa IV – 8;
Strefa V – 34;

Strefa VI – 12;
 Strefa VII – 5;
 Strefa VIII – 15;
 Strefa IX – 35;
 Strefa X – 4.

Ad. IV Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej

LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH	
S I	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 289 4,7
S II	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 1 0,4
S III	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 8 2,32
S IV	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 39 5,79
S V	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 87 1,77
S VI	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 43 5,01
S VII	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 58 4,45
S VIII	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 43 9,49
S IX	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 33 3,23
S X	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 9 1,64

Podmioty działające na lokalnym rynku w większości skupione są w Sanoku. Taka lokalizacja uwarunkowana jest najlepiej rozwiniętą tu infrastrukturą około biznesową. Kierunki prowadzonej działalności oparte są na ocenie lokalnej bazy surowcowej oraz analizie potencjalnych rynków zbytu. Przedstawione powyżej wartości wskaźnika

prowadzenia działalności gospodarczej w są niższe od wartości referencyjnej, co świadczy o niskim potencjale gospodarczym analizowanego obszaru, za wyjątkiem Strefy VIII.

AD. V Porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego

Wartość zasobu mieszkaniowego uzależniona jest od rozwoju gospodarki, który jest cykliczny, stąd charakteryzuje się wahaniem. W okresie recesji inwestycje mieszkaniowe maleją, w okresie poprawy rosną.

W chwili obecnej wartość zasobu mieszkaniowego w wyznaczonych na terenie miasta Sanoka strefach przedstawia się następująco:

Strefa I	– 103 102 200,00 zł;
Strefa II	– 0,00 zł;
Strefa III	– 0,00 zł;
Strefa IV	– 0,00 zł;
Strefa V	– 191 035 620,00 zł;
Strefa VI	– 1 544 880,00 zł;
Strefa VII	– 0,00 zł;
Strefa VIII	– 0,00 zł;
Strefa IX	– 0,00 zł;
Strefa X	– 4 335 570 zł.

Ze względu na zagospodarowanie przestrzenne i specyfikę Miasta Sanoka w Programie Rewitalizacji wyodrębniono 10 stref rewitalizowanych. Spośród nich **trzy strefy tj. strefa I, strefa V i strefa X, to strefy kwalifikujące się do wsparcia w zakresie mieszkalnictwa**. Ilustrują to wskaźniki/kryteria zawarte w Tabeli 22 - Kryteria ogólne wyboru obszarów – wartości wskaźników w poszczególnych strefach. W strefach tych zlokalizowane są osiedla mieszkaniowe należące do spółdzielni mieszkaniowych. Osiedla te powstawały wraz z rozwojem gospodarczym miasta, szczególnie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ub. stulecia.

Przywołane wskaźniki w odniesieniu do wartości zasobu mieszkaniowego oraz pozostałe wskazują na potrzebę interwencji na tym obszarze. Podobnie zdiagnozowane podczas warsztatów diagnostyczno-projektowych problemy wskazują, że w strefach tych oprócz problemów natury technicznej (znaczna dekapitalizacja zasobów mieszkaniowych) mają miejsce niekorzystne zjawiska społeczne i gospodarcze.

Oznacza to, że bez konkretnych działań – projektów nie będzie możliwe wyprowadzenie tych obszarów z niekorzystnego stanu, a niepożądane zjawiska i procesy będą się nasilać. Pominięcie któregośkolwiek z tych osiedli w programie oznaczałoby dalszą marginalizację i poczucie nierównego traktowania u mieszkańców

Ujęcie tych obszarów w programie daje szansę na realizację zintegrowanych projektów, które w sposób spójny i kompleksowy będą oddziaływać na zdiagnozowane problemy, przyczyniając się równocześnie do aktywizacji społecznej osób zamieszkujących w tych strefach.

Zasoby mieszkaniowe lokalnych spółdzielni i ich wartość przedstawia poniżej zaprezentowane zestawienie.

Spółdzielnia Mieszkaniowa "Śródmieście"			
Własność spółdzielni		Zarządzanie zewnętrzne	
Ulica	Nr budynku	Ulica	Nr budynku
Cegielniana	14	Kolejowa	13
Cegielniana	16	Ogrodowa	7
Cegielniana	18	Kochanowskiego	1
Cegielniana	20		
Cegielniana	22		

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

Sadowa	13				
Sadowa	15				
Sadowa	15a				
Sadowa	18				
Jana Pawła II	35a				
Sierakowskiego	5				
Sierakowskiego	7				
Daszyńskiego	2/1				
Daszyńskiego	2/2				
Daszyńskiego	2/3				
Daszyńskiego	3				
Dworcowa	1				
Spółdzielnia Mieszkaniowa "Nasz dom"					
LP.	Ulica	Nr budynku	Powierzchnia mieszkań m ²	Cena za m ²	Wartość rynkowa
1	Cerkiewna	7	1804,97	3 000,00 zł	5 414 910,00 zł
2	Zamkowa	3	2672,31	3 000,00 zł	8 016 930,00 zł
3	Zamkowa	26	1089,16	3 000,00 zł	3 267 480,00 zł
4	Orzeszkowej	3	1085,65	3 000,00 zł	3 256 950,00 zł
5	Sadowa	13a	2520,45	3 000,00 zł	7 561 350,00 zł
6	Sadowa	30	1560,17	3 000,00 zł	4 680 510,00 zł
7	Gorazdowskiego	2	2815	3 000,00 zł	8 445 000,00 zł
				Razem	40 643 130,00 zł
Budynki w zarządzie SM AUTOSAN					
Lp.	Budynek	Powierzchnia mieszkań	Wartość rynkowa (3 000 zł/m ²)		
1	Wolna 8	1 122,80	3 368 400		
2	Wolna 8a	1 122,80	3 368 400		
3	Wolna 10	1 132,10	3 396 300		
4	Wolna 12	2 518,00	7 554 000		
5	Rzemieśnicza 6	1 698,15	5 094 450		
6	Rzemieśnicza 17	1 826,50	5 479 500		
7	Rzemieśnicza 23	1 698,15	5 094 450		
8	Rzemieśnicza 27	2 518,00	7 554 000		
9	Stróżowska 20	2 026,74	6 080 220		
10	Stróżowska 20a	938,91	2 816 730		
11	Stróżowska 20b	1 132,20	3 396 600		
12	Stróżowska 22	2 037,78	6 113 340		
13	Stróżowska 24	1 730,76	5 192 280		
14	Stróżowska 26	1 951,95	5 855 850		
15	Stróżowska 28	1 402,70	4 208 100		
16	Stróżowska 30	1 154,43	3 463 290		
17	Stróżowska 32	1 143,55	3 430 650		
18	Stróżowska 34	1 084,80	3 254 400		
19	Stróżowska 36	1 576,00	4 728 000		
20	Topolowa 15	1 504,64	4 513 920		
21	Topolowa 11	1 416,15	4 248 450		

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

22	Stróżowska 38	1 613,80	4 841 400
23	Stróżowska 40	1 047,60	3 142 800
24	Robotnicza 5	1 831,86	5 495 580
25	Robotnicza 9	2 178,60	6 535 800
26	Robotnicza 13	5 293,60	15 880 800
27	Robotnicza 21	4 304,80	12 914 400
28	Robotnicza 23	5 370,65	16 111 950
29	Rzemieśnicza 13	1 714,90	5 144 700
30	Rzemieśnicza 15	1 121,75	3 365 250
31	Stróżowska 5	1 146,55	3 439 650
32	Topolowa 7	798,11	2 394 330
33	Topolowa 9	791,14	2 373 420
34	Lipińskiego 118	908,61	2 725 830
35	Lipińskiego 120	932,13	2 796 390
36	Lipińskiego 122	902,44	2 707 320
37	Lipińskiego 124	890,13	2 670 390
38	Konarskiego 29	323,67	971 010
39	Konarskiego 31	324,70	974 100
40	Konarskiego 33	118,78	356 340
41	Konarskiego 35	338,96	1 016 880
42	Konarskiego 37	339,08	1 017 240
43	Topolowa 3	94,76	284 280
44	Dworcowa 39	254,06	762 180
45	Dworcowa 41	260,90	782 700
	Razem	65 638,69	196 916 070,00

Wspólnoty mieszkaniowe - dane z SPGM

LP.	Ulica	Nr budynku	Powierzchnia mieszkań (m ²)	Cena za m ²	Wartość rynkowa
1	Kościuszki	6	875,90	2 500,00 zł	2 189 750,00 zł
2	Kościuszki	8	284,73	2 500,00 zł	711 825,00 zł
3	Kościuszki	10	628,27	2 500,00 zł	1 570 675,00 zł
4	Kościuszki	12	1433,96	2 500,00 zł	3 584 900,00 zł
5	Kościuszki	34	1542,41	2 500,00 zł	3 856 025,00 zł
6	Wałowa	1	1561,27	2 500,00 zł	3 903 175,00 zł
7	Kazimierza Wielkiego	3	1162,54	2 500,00 zł	2 906 350,00 zł
8	Kazimierza Wielkiego	5	843,76	3 000,00 zł	2 531 280,00 zł
9	Piłsudskiego	1	283,75	2 500,00 zł	709 375,00 zł
10	Piłsudskiego	7	394,89	2 500,00 zł	987 225,00 zł
11	Sobieskiego	2	299,92	3 000,00 zł	899 760,00 zł
12	Sienkiewicza	3	487,04	2 500,00 zł	1 217 600,00 zł
13	Sienkiewicza	7	1591,19	3 000,00 zł	4 773 570,00 zł
14	Słowackiego	18	897,91	3 000,00 zł	2 693 730,00 zł
15	Mickiewicza	18	967,06	3 000,00 zł	2 901 180,00 zł
16	Mickiewicza	30	955,46	3 000,00 zł	2 866 380,00 zł
17	Żwirki i Wigury	28	1218,68	3 000,00 zł	3 656 040,00 zł
18	Szopena	1	863,24	3 000,00 zł	2 589 720,00 zł

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

19	3 Maja	3	239,12	3 000,00 zł	717 360,00 zł
20	Rynek	12	605,13	3 000,00 zł	1 815 390,00 zł
21	Rynek	22	368,14	3 000,00 zł	1 104 420,00 zł
22	Jagiellońska	14	1038,92	3 000,00 zł	3 116 760,00 zł
23	Daszyńskiego	10	1590,49	3 000,00 zł	4 771 470,00 zł
24	Daszyńskiego	15	1143,82	3 000,00 zł	3 431 460,00 zł
				Razem	59 505 420,00 zł

Źródło: dane UM Sanoka

Zasoby mieszkaniowe Sanockiej Spółdzielni Mieszkaniowej mają łączną powierzchnię użytkową 236 325,94 m² o średniej wartości rynkowej 638 080,00 tys. złotych.

Wykaz budynków	powierzchnia
SSM w Sanoku	[m ²]
OSIEDLE TRAUGUTTA I II	
ul. Armii Krajowej 20	1 783,20
ul. Armii Krajowej 18	1 786,90
ul. Armii Krajowej 16	1 780,00
ul. Armii Krajowej 14	1 784,70
ul. Armii Krajowej 12	1 777,90
ul. Armii Krajowej 10	1 774,00
ul. Armii Krajowej 11	1 842,50
ul. Armii Krajowej 13	1 850,00
ul. Armii Krajowej 15	1 855,00
ul. Armii Krajowej 17	1 854,20
ul. Traugutta 21	4 316,50
ul. Traugutta 17a	592,00
ul. Langiewicza 1	3 696,70
ul. Langiewicza 3	2 464,50
ul. Langiewicza 5	2 467,50
ul. Langiewicza 7	2 440,50
ul. Langiewicza 9	4 896,70
ul. Kopernika 4	2 142,00
ul. Kopernika 6	2 153,50
ul. Kopernika 8	1 543,90
ul. Kopernika 10	4 312,00
ul. Cegielniana 26	1 079,50
ul. Cegielniana 34	4 311,00
ul. Heweliusza 1	4 297,50
ul. Krasińskiego 21	2 723,00
OSIEDLE TRAUGUTTA III	
ul. Cegielniana 62	1 087,00
ul. Cegielniana 64	2 174,00
ul. Sadowa 14	1 329,00
ul. Sadowa 16	2 161,00
ul. Sadowa 18a	2 630,00
ul. Sadowa 18b	2 160,00
ul. Sadowa 18c	2 752,00
ul. Sadowa 4	2 153,00
ul. Sadowa 34	1 702,30
ul. Sadowa 39	1 311,50
ul. Sadowa 37	1 087,00
ul. J. Pawła II 31 c, d, e	2 653,50

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

ul. J. Pawła II 31 a	398,20
ul. J. Pawła II 31 b	306,80
ul. J. Pawła II 39	1 082,00
ul. J. Pawła II 41	3 241,85
ul. J. Pawła II 45	2 679,10
ul. J. Pawła II 47	2 171,90
ul. J. Pawła II 49	2 202,00
ul. J. Pawła II 51	2 157,00
ul. J. Pawła II 53	2 434,00
ul. J. Pawła II 53a	2 220,00
ul. J. Pawła II 53b	3 243,00
ul. Dembowskiego 10	2 166,00
ul. Sierakowskiego 9	2 144,00
ul. Śliwowa 1	2 153,00
ul. Kiczury 14	1 886,80
ul. Sadowa 18d	355,50
OSIEDLE SŁOWACKIEGO	
ul. Kościuszki 41	2 420,00
ul. Kościuszki 43	2 522,00
ul. Kościuszki 45	1 281,70
ul. Krzywa 2,4,6	2 024,30
ul. Krzywa 1,3,5	2 780,70
ul. Jasna 2	881,30
ul. Jasna 3	1 300,20
ul. Jasna 9	1 055,80
ul. Stara 1,3,5	1 682,40
ul. Stara 4,6,8	2 593,90
ul. Słowackiego 34	2 266,70
ul. Słowackiego 36	1 462,30
ul. Sikorskiego 6	1 263,90
ul. Sikorskiego 6a	1 977,40
ul. Sikorskiego 8	1 651,50
ul. Rymanowska 1	1 221,20
ul. Rymanowska 8	646,20
ul. Daszyńskiego 7	809,50
ul. Wąska 7	809,50
ul. Sobieskiego 14	2 150,42
ul. Sobieskiego 18	1 686,05
ul. Sobieskiego 20	524,20
ul. Sobieskiego 22	2 208,00
ul. Zamkowa 13	1 013,00
ul. Zamkowa 15	975,00
ul. Berka Joselewicza 10	1 105,40
ul. Berka Joselewicza 12	1 284,00
ul. Cerkiewna 17	1 360,50
ul. Mickiewicza 6	1 097,10
ul. Mickiewicza 20	419,30
OSIEDLE BŁONIE	
ul. I A.W.P 1	1 043,90
ul. I A.W.P 2	1 029,60
ul. I A.W.P 3	773,20
ul. I A.W.P 4	1 120,90

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

ul. I A.W.P 6	821,97
ul. I A.W.P 7	1 394,80
ul. I A.W.P 8	797,70
ul. I A.W.P 9	792,80
ul. I A.W.P 10	800,00
ul. I A.W.P 11	837,50
ul. I A.W.P 12	819,00
ul. I A.W.P 13	967,00
ul. I A.W.P 14	985,40
ul. I A.W.P 15	831,20
ul. I A.W.P 16	1 277,80
ul. Błonie 16	1 330,10
ul. Błonie 18	1 043,20
ul. Kochanowskiego 7	1 030,50
ul. Kochanowskiego 9	1 257,80
ul. Kochanowskiego 11	792,70
ul. Kochanowskiego 13	834,00
ul. Kochanowskiego 15	812,90
ul. Kochanowskiego 17	636,20
ul. Kochanowskiego 17a łącznik	71,40
ul. Kochanowskiego 19	1 040,80
ul. Kochanowskiego 28	1 244,00
ul. Kochanowskiego 30	1 025,50
ul. Kochanowskiego 32	829,00
ul. Kochanowskiego 34	1 010,40
ul. Kochanowskiego 38	1 059,80
ul. Kochanowskiego 40	1 105,90
ul. Kochanowskiego 18	1 009,50
ul. Kochanowskiego 42	1 020,60
ul. Kochanowskiego 6,8	2 117,80
ul. Kochanowskiego 10	1 050,10
ul. Kochanowskiego 12	1 315,30
ul. Kochanowskiego 16	835,20
ul. Kochanowskiego 20	1 275,00
ul. Ogrodowa 17	836,30
ul. Ogrodowa 19	1 023,10
ul. Ogrodowa 21	847,81
ul. Ogrodowa 13	846,90
ul. Ogrodowa 15	817,70
ul. Aleje W.P 34,36,38,40,42	4 071,20
ul. Aleje Prug. Ketl. 2,4	2 677,60
ul. Aleje Prug. Ketl. 6,8,10, Zielona 41	3 812,34
ul. Aleje Prug. Ketl. 12	1 351,60
ul. Aleje Prug. Ketl. 14,16	2 153,30
ul. Aleje Prug. Ketl. 18,20	3 643,50
ul. Aleje Prug. Ketl. 22, 24	1 141,60
ul. Aleje Sz wajc. 2	1 064,70
ul. Aleje Sz wajc. 4 łącznik	87,30
ul. Aleje Sz wajc. 6	1 064,20
ul. Aleje Sz wajc. 16,14,12,10,8	4 027,70
ul. Zielona 30	3 656,70
ul. Zielona 28	946,00

ul. Jagiellońska 68	630,60
ul. Wolności 34 Zagórz	2 176,00
ul. Aleje W.P 4	1 369,20
Ogólna pow. dla całej Spółdzielni	236 325,94

Źródło: dane UM Sanoka

Większość budynków będących w zasobach spółdzielni mieszkaniowych została poddana termomodernizacji. Spółdzielnia Mieszkaniowa Śródmieście posiada 15 budynków ocieplonych, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom” – 2 budynki ocieplone, pozostałe 3 są w trakcie docieplania, a ich dokończenie zaplanowano w 2009 roku.

Wspólnoty mieszkaniowe zarządzane przez SPGM - na 147 budynków mieszkaniowo-usługowych (żaden nie jest w 100% usługowy) ocieplonych jest 23 budynki całkowicie, natomiast 16 jest częściowo ocieplonych.

Sanocka Spółdzielnia Mieszkaniowa dotychczas dociepliła 125 budynków mieszkalnych wielorodzinnych i 4 budynki usługowe, z tego 37 budynków docieplono w latach 80-tych i budynki te planowane są do ponownej termorenowacji.

Do ocieplenia pozostało jeszcze 7 budynków mieszkalnych wielorodzinnych i 4 budynki usługowe. Budynki mieszkalne wybudowane w nowej technologii nie wymagają docieplenia, budynki usługowe będą docieplane w najbliższych latach w zależności od posiadanych środków.

Cały obszar miasta charakteryzują najczęściej korzystne w porównaniu do innych miast Podkarpacia wskaźniki ekonomiczno-społeczne. Poniżej przytoczono niektóre z nich.

Tabela 24. Porównanie wskaźników ekonomiczno-społecznej kondycji miasta w porównaniu do miast Podkarpacia (dane za rok 2007)

Kryterium	Wskaźnik	Sanok	Krosno	Jasło	Jarosław
trendy demograficzne	przyrost naturalny	66	43	23	33
	wskaźnik obciążenia demograficznego (nieprodukcyjni na 100 produkcyjnych)	49,0	51,1	53,4	51,6
	starzenie się społeczeństwa (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)	14,2	15,8	15,7	15,2
	saldo migracji - w ruchu wew. - zagranica	104 8	-340 -17	-110 -99	-228 -9
	imigracja	8	31	32	12
poziom wykształcenia	struktura wykształcenia:				
	wyższe,	4370*	6729*	4200*	4258*
	podstaw. ukończone, nieukończone i bez wykształcenia	8730*	950*	660*	911*
	liczba uczniów na 1000 mieszkańców	266,85	190,65	208,85	198,20

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

wskaznik prowadzenia działalności gospodarczej	liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	3623	5174	3510	4535
	niski poziom aktywności gospodarczej	92,37	108,97	93,99	112,61
	wskaźnik samozatrudnienia (stosunek osób pracujących na własny rachunek/ogół pracujących)	0,18	0,14	0,16	0,25
	wskaźnik zatrudnienia (pracujący/mieszkańców)	0,37	0,55	0,42	0,34
poziom wartości zasobu mieszkaniowego	powierzchnia użytkowa mieszkań na osobę	21,2	23,7	21,0	21,8
	mieszkania oddane do użytku po 1990r.	818	1530	870	1004
poziom bezrobocia	bezrobotni na ludność w wieku produkcyjnym	0,06	0,05	0,11	0,11
	długotrwale bezrobotni na ludność w wieku produkcyjnym	**	**	**	**
Mieszkania wyposażone w instalację techniczno-sanitarną	wodociąg	12921	16001	11809	12567
	łazienka	12544	15650	11653	12070
	centralne ogrzewanie	11639	13309	10033	10851
	ustęp	12672	15756	11695	12173
	ilość postępowań eksmisyjnych i eksmisji z lokali mieszkalnych	3	10	5	2

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS

* Dane są dostępne dla 2002 roku

** Brak informacji dotyczących liczby bezrobotnych ogółem i długotrwale bezrobotnych niektórych miast ponieważ na stronach Powiatowych Urzędów Pracy nie zamieszczono takich szczegółowych danych (są tylko dla gmin i powiatów razem).

4.3. Podział na projekty i zadania inwestycyjne

Tabela 25. Lista i harmonogram realizacji projektów

Lp.	Nazwa Projektu	Okres realizacji
1.	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Miasta Sanoka*	2010r. – 2012r.
1a.	Rewitalizacja infrastruktury ciepłowniczej przemysłowego osiedla dzielnicy Posada w Sanoku	V 2010r. – IX 2011r.
1b.	Rewitalizacja zdegradowanych pozakładowych budynków wielomieszkaniowych osiedla Konarskiego w Sanoku	VII - XII 2010r – I - VI 2011r.
1c.	Rewitalizacja byłego żłobka zakładowego na osiedlu SM AUTOSAN w Sanoku	2010r. – 2012r.
1d.	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Dzielnicy Posada	2010r. – 2012r.
2.	Rewitalizacja budynku Domu Kultury „CARITAS” wraz z poszerzeniem funkcji obiektu	VI 2010r. – X 2013r.
3.	Przebudowa i rozbudowa kompleksu PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku przy ulicy Mickiewicza 21 o Centrum Sportowo-Dydaktyczne	X 2009r. – IX 2011r.
4.	Remont pokrycia dachowego kościoła Przemienienia Pańskiego w Sanoku	2010r. – 2011r.
5.	Rozbudowa Muzeum Historycznego w Sanoku	I 2010 r. – XII 2013 r.
6.	Festiwal im. Adama Didura w Sanoku	Wrzesień – październik 2010r.
7.	Renowacja i ocieplenie ścian budynków A i B oraz remont dróg i placów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	IV 2008r. – IX 2011r.
8.	Rozbudowa, przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Reymonta 6 na cele dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	II 2008r. – IX 2009r.
9.	Remont i termomodernizacja budynków Wspólnot mieszkaniowych	2009r. – 2013r.
10.	Sanocki Park Dziedzictwa Kulturowego etap VII – Rewitalizacja Placu św. Michała, ul. Piłsudskiego, Wałowej i Grzegorza	2009r. – 2013r.
11.	Zaadaptowanie budynku przy ulicy Sienkiewicza 5 dla celu użyteczności publicznej	I 2010 – XII 2012
12.	Czas na aktywność w Gminie Miejskiej Sanok	od 01 maja 2008 roku do 31 grudnia 2013 roku

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Tabela 26. Lista i harmonogram realizacji zadań inwestycyjnych

Lp.	Nazwa Zdania Inwestycyjnego	Okres realizacji
1.	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Miasta Sanoka*	2010r. – 2012r.
1a.	Rewitalizacja infrastruktury ciepłowniczej przemysłowego osiedla dzielnicy Posada w Sanoku	V 2010r. – IX 2011r.
1b.	Rewitalizacja zdegradowanych pozakładowych budynków wielomieszkaniowych osiedla Konarskiego w Sanoku	VII - XII 2010r. –

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa Zdania Inwestycyjnego	Okres realizacji
		I - VI 2011r.
1c	Rewitalizacja byłego żłobka zakładowego na osiedlu SM AUTOSAN w Sanoku	2010r. – 2012r.
1d	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Dzielnicy Posada	2010r. – 2012r.
2.	Rewitalizacja budynku Domu Kultury „CARITAS” wraz z poszerzeniem funkcji obiektu	VI 2010 r. – X 2013r.
3.	Przebudowa i rozbudowa kompleksu PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku przy ulicy Mickiewicza 21 o Centrum Sportowo-Dydaktyczne	X 2009 r. – IX 2011r.
4.	Remont pokrycia dachowego kościoła Przemienienia Pańskiego w Sanoku	2010 – 2011r.
5.	Rozbudowa Muzeum Historycznego w Sanoku	I 2010 r. – XII 2013r.
6.	Renowacja i ocieplenie ścian budynków A i B oraz remont dróg i placów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	IV 2008 r. – IX 2011r.
7.	Rozbudowa, przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Reymonta 6 na cele dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	II 2008 - IX 2009r.
8.	Remont i termomodernizacja budynków Wspólnot mieszkaniowych	2009r. – 2013r.
9.	Sanocki Park Dziedzictwa Kulturowego etap VII – Rewitalizacja Placu św. Michała, ul. Piłsudskiego, Wałowej i Grzegorza	2009r. – 2013r.
10.	Zaadaptowanie budynku przy ulicy Sienkiewicza 5 dla celu użyteczności publicznej	I 2010 – XII 2012

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta i Gminy

* Podstawowym projektem do realizacji przez Spółdzielnię Mieszkaniową AUTOSAN jest projekt pt.: „Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Miasta Sanoka”, przy czym możliwa jest realizacja tego zadania w formie odrębnych projektów tj.:

- Rewitalizacja infrastruktury ciepłowniczej przemysłowego osiedla dzielnicy Posada w Sanoku,
- Rewitalizacja zdegradowanych pozakładowych budynków wielomieszkaniowych osiedla Konarskiego w Sanoku,
- Rewitalizacja byłego żłobka zakładowego na osiedlu SM AUTOSAN w Sanoku
- Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Dzielnicy Posada.

4.4. Kryteria wyboru pilotażu i kolejność realizacji

Przyjęto 12 kryteriów oceny projektów. Każde kryterium ma określoną wagę (ważność kryterium), przy czym: 1 = waga najniższa, 2 = waga średnia i 3 = waga najwyższa. Suma wag musi być równa 24. Każdy projekt/zadanie inwestycyjne jest oceniany w ramach przyjętych kryteriów. Ocena dokonywana jest w skali pięciostopniowej, przy czym 0 = ocena bardzo niska, 1 = ocena niska, 2 = ocena średnia, 3 = ocena wysoka i 4 = ocena bardzo wysoka. Ostateczny wynik w ramach danego kryterium jest iloczynem przyporządkowanej do kryterium wagi oraz dokonanej oceny.

Suma wyników wszystkich kryteriów stanowi ocenę rankingową projektu i jest wyrażona punktowo. Maksymalna liczba punktów możliwych do uzyskania wynosi 96.

Tabela 27. Kryteria oceny projektów

Nr	Kryteria	Waga	Ocena	Wynik
1.	Zgodność z celami Strategii Rozwoju Miasta Sanoka	1		
2.	Zaawansowanie przygotowania projektu (dokumentacja techniczna itp.)	3		
3.	Stopień akceptacji społecznej	2		
4.	Powiązanie z innymi projektami	2		
5.	Wpływ rezultatów projektu na zwiększenie atrakcyjności społecznej Miasta (jego funkcji społecznych, edukacyjnych i kulturalnych), jako miejsca zamieszkania	2		
6.	Wpływ rezultatów projektu na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej (w tym turystycznej) i inwestycyjnej Miasta	2		
7.	Możliwość uzyskania współfinansowania ze źródeł zewnętrznych	3		
8.	Wpływ na ochronę środowiska i politykę energetyczną	2		
9.	Wpływ na rozwój społeczeństwa informacyjnego	1		
10.	Wpływ na realizację polityki równych szans	2		
11.	Wpływ na podniesienie poziomu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizowanym	2		
12.	Zasięg oddziaływania rezultatów projektu (liczba mieszkańców, którzy będą mogli korzystać z rezultatów)	2		
Razem		24		

Źródło: opracowanie własne

Szczegółowy harmonogram realizacji projektów oraz wskaźniki produktu i rezultatu prezentuje tabela w następnym podrozdziale.

4.5. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć

Realizacja działań podjętych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka przyczyni się do poprawy sytuacji społecznej i gospodarczej rewitalizowanych obszarów.

Przyjęto dwa rodzaje wskaźników:

- wskaźniki produktu,
- wskaźniki rezultatu.

Produkt - oznacza konkretne przedsięwzięcia zrealizowane w ramach danego programu lub projektu.

Przez **produkt** należy rozumieć wszystkie rzeczy materialne i usługi, które otrzymuje beneficjent w trakcie realizacji programu lub projektu ze środków finansowych przeznaczonych

na dany program lub projekt, przy wykorzystaniu zasobów ludzkich, materialnych i organizacyjnych. Produkty mierzone są w jednostkach fizycznych lub finansowych.

Wskaźnikami produktu mogą być np.:

- powierzchnia zdegradowanych obszarów miejskich poddanych rewitalizacji,
- długość zmodernizowanych dróg i chodników w obszarach objętych rewitalizacją,
- długość wybudowanych dróg,
- powierzchnia zmodernizowanej lokalnej bazy edukacyjnej, kulturalnej, turystycznej i sportowej,
- liczba nowych obiektów infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej, turystycznej i sportowej,
- powierzchnia odrestaurowanych i zrewitalizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego,
- powierzchnia wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym,
- tereny objęte monitoringiem wizyjnym,
- liczba wybudowanych budynków socjalnych.

Rezultat - oznacza bezpośrednie i natychmiastowe efekty programu lub projektu.

Rezultat dostarcza informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia programu lub projektu u bezpośrednich beneficjentów pomocy, bezpośrednio po przekazaniu tej pomocy. Wskaźniki rezultatu mogą przybierać formę wskaźników fizycznych, np.:

- zwiększenie powierzchni terenów inwestycyjnych, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu,
- poprawa komunikacji na rewitalizowanym terenie,
- wzrost liczby podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na zrewitalizowanym terenie,
- stworzone nowe miejsca pracy,
- wzrost znaczenia rewitalizowanych dzielnic na tle miasta i regionu,
- zwiększenie oferty programowej w zakresie edukacji, kultury, sportu i turystyki,
- wzrost poziomu bezpieczeństwa,
- zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców,
- zmniejszenie liczby osób dotkniętych problemem uzależnień od alkoholu i narkotyków,
- podniesienie kwalifikacji oraz umiejętności personalnych mieszkańców rewitalizowanych osiedli,
- wielkość zainwestowanego kapitału prywatnego.

Poszczególne projekty inwestycyjne zgłoszone do wpisania na listę zamieszczoną w Lokalnym Programie Rewitalizacji w przypadku podjęcia do realizacji będą na potrzeby Programu analizowane przy użyciu narzędzi, jakimi są wskaźniki produktów i rezultatów.

Tabela 28. Przykładowe wskaźniki osiągnięć dla procesu rewitalizacji

Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	miara
Produkt	Długość wybudowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	km
Produkt	Długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	km
Produkt	Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury drogowej	szt.
Produkt	Liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury drogowej	szt.
Produkt	Powierzchnia wybudowanych obiektów infrastruktury drogowej	m ²
Produkt	Powierzchnia zmodernizowanych obiektów infrastruktury drogowej	m ²
Produkt	Powierzchnia wybudowanych „plomb” w zabudowie	m ²
Produkt	Liczba budynków poddanych renowacji	szt.
Produkt	Powierzchnia budynków poddanych renowacji	m ²
Produkt	Liczba budynków poddanych termomodernizacji	szt.
Produkt	Powierzchnia budynków poddanych termomodernizacji	m ²
Produkt	Liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej	szt.
Produkt	Powierzchnia budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej	m ²
Produkt	Długość wybudowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska	km
Produkt	Długość przebudowanej/wyremontowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska	km
Produkt	Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	m ²
Produkt	Liczba projektów walki z przestępczością i poprawy bezpieczeństwa mieszkańców	szt.
Produkt	Powierzchnia usługowa w wybudowanych „plombach”	m ²
Produkt	Powierzchnia usługowa w budynkach poddanych renowacji	m ²
Produkt	Liczba budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne	szt.
Produkt	Powierzchnia budynków zmodernizowanych na cele edukacyjno/społeczne	m ²
Produkt	Liczba budynków zmodernizowanych na inkubatory przedsiębiorczości	szt.
Produkt	Powierzchnia budynków zmodernizowanych na inkubatory przedsiębiorczości	m ²
Produkt	Powierzchnia zmodernizowanej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	m ²
Produkt	Liczba wybudowanych lokalnych punktów informacji kulturalnej i turystycznej	szt.
Produkt	Liczba zmodernizowanych lokalnych punktów informacji kulturalnej i turystycznej	szt.
Produkt	Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	m ²
Produkt	Liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	szt.
Produkt	Powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	m ²
Produkt	Liczba systemów zabezpieczeń w obiektach dziedzictwa kulturowego	szt.
Produkt	Liczba nowych miejsc noclegowych	szt.
Produkt	Powierzchnia zmodernizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego	m ²
Produkt	Powierzchnia usługowa na zrewitalizowanych terenach po-przemysłowych i po-wojskowych	m ²
Produkt	Powierzchnia wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym	m ²
Rezultat	Liczba przestępstw w mieście	szt.
Rezultat	Wskaźnik wykrywalności przestępstw	%
Rezultat	Liczba przedsięwzięć zlokalizowanych na terenie zrewitalizowanym	szt.
Rezultat	Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki	szt.
Rezultat	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	szt.
Rezultat	Liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych	szt.
Rezultat	Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	osoby
Rezultat	Powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana	m ²
Rezultat	Liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych	szt.

Źródło: opracowanie własne

Suma wartości wskaźników dla poszczególnych projektów złoży się na ocenę wskaźnikową Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Tabela 29. Wskaźniki realizacji projektów

Lp.	Nazwa Projektu	Wskaźniki		Lata			
1.	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Miasta Sanoka	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji	szt.	0			6
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji (użytkowa)*	m ²	0			3 850,8
		Liczba budynków poddanych termomodernizacji	szt.	0			6
		Powierzchnia budynków poddanych termomodernizacji (użytkowa)*	m ²	0			3 850,8
		Liczba budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne*	szt.	0			2
		Powierzchnia budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne*	m ²	0			1 741,8
		Liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne*	szt.	0			1
		Powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne*	m ²	0			299,7
		Powierzchnia nowego pokrycia dachowego*	m ²	0			810
		Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rewitalizacji	m ²	0			140 000
		Długość przebudowanej/wyremontowanej infrastruktury komunalnej (sieć ciepłownicza)	km	0			0,6
		Liczba budynków poddanych remontowi / przebudowie instalacji technicznej	szt.	0			2
		Powierzchnia budynków poddanych remontowi / przebudowie instalacji technicznej	m ²	0			2 223,9
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2012 r.	2013 r.
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię ciepłą na cele ogrzewania budynków i systemu ciepłowniczego*	GJ	29 365,6			25 897,1
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na moc ciepłą na sieć i na cele ogrzewania budynku*	kW	5 174,4			4 867,8
		Obniżenie rocznego kosztu ogrzewania	zł	1 475 838,9			1 254 110,1
		Zmniejszenie opłaty za ogrzanie 1 m ² powierzchni użytkowej budynków (średnia)*	zł /m ²	6,33			2,19

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

		Oszczędności w zużyciu gazu ziemnego na cele ogrzewania budynków Konarskiego 29,31,35,37*	m ³ /rok	60 786			22 578
		Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej*	osoba/rok	0			6 000
		Liczba osób objętych projektem*	osoba/rok	5 000			7 000
		Zmniejszenie emisji CO*	Mg/rok	1,72346			1,24959
		Zmniejszenie emisji CO ₂ *	Mg/rok	868,08			590,591
		Zmniejszenie emisji SO ₂ *	Mg/rok	4,63290			3,37849
		Zmniejszenie emisji NO _x *	Mg/rok	1,43907			1,02209
		Zmniejszenie emisji Pyłu*	Mg/rok	3,44661			2,51432
1a	Rewitalizacja infrastruktury ciepłowniczej przemysłowego osiedla dzielnicy Posada w Sanoku	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Długość zmodernizowanej sieci ciepłowniczej	km		0,6		
		Liczba zmodernizowanych systemów ciepłowniczych	szt.		1		
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię cieplną systemu ciepłowniczego*	GJ	25 112,8		24 202,2	
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na moc cieplną sieci ciepłowniczej*	kW	4 729,5		4 691,9	
		Obniżenie rocznego kosztu wytworzenia ciepła	zł	1 192 002		1 156 030	
		Liczba osób objętych projektem*	osoba/rok	6 000		6 000	
		Zmniejszenie emisji CO*	Mg/rok	1,38904		1,13037	
		Zmniejszenie emisji CO ₂ *	Mg/rok	611,18		497,364	
		Zmniejszenie emisji SO ₂ *	Mg/rok	3,77820		3,07461	
		Zmniejszenie emisji NO _x *	Mg/rok	1,11124		0,90430	
		Zmniejszenie emisji Pyłu*	Mg/rok	2,81281		2,28901	
1b	Rewitalizacja zdegradowanych pozakładowych budynków wielomieszkaniowych osiedla Konarskiego w Sanoku	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji	szt.	0		4	
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji (użytkowa)*	m ²			1 626,9	
		Liczba budynków poddanych termomodernizacji*	szt.	0		4	
		Powierzchnia budynków poddanych termomodernizacji (użytkowa)*	m ²	0		1 626,9	
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię cieplną na cele ogrzewania budynków Konarskiego 29,31,35,37*	GJ	2 066,7			767,7

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na moc cieplną na cele ogrzewania budynków Konarskiego 29,31,35,37*	kW	197,6			73,2
		Obniżenie rocznego kosztu ogrzewania*	zł	106 676			39 605
		Zmniejszenie opłaty za ogrzanie 1 m2 powierzchni użytkowej średnio dla budynków*	zł /m ²	5,46			2,03
		Oszczędności w zużyciu gazu ziemnego na cele ogrzewania budynków Konarskiego 29,31,35,37*	m ³ /rok	60 786			22 578
		Liczba osób objętych projektem*	osoba/rok	64			80
		Zmniejszenie emisji CO*	Mg/rok	0,02188			0,00812
		Zmniejszenie emisji CO2*	Mg/rok	119,383			44,344
		Zmniejszenie emisji SO2*	Mg/rok	0,00460			0,00170
		Zmniejszenie emisji NOx*	Mg/rok	0,07780			0,02891
		Zmniejszenie emisji Pyłu*	Mg/rok	0,00091			0,00034
1c	Rewitalizacja byłego żłobka zakładowego na osiedlu SM AUTOSAN w Sanoku	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji	szt.	0			1
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji (użytkowa)	m ²	0			1 263,9
		Liczba budynków poddanych termomodernizacji	szt.	0			1
		Powierzchnia budynków poddanych termomodernizacji (użytkowa)*	m ²	0			1 263,9
		Liczba budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne*	szt.	0			1
		Powierzchnia budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne*	m ²	0			781,8
		Liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne	szt.	0			1
		Powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne*	m ²	0			299,7
		Powierzchnia nowego pokrycia dachowego*	m ²	0			810
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2011 r.	2012 r.	2013 r.
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię cieplną na cele ogrzewania budynku	GJ	968,1			400,2
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na moc cieplną na cele ogrzewania budynku	kW	89,3			36,9
		Obniżenie rocznego kosztu ogrzewania	zł	62 889			25 994
		Zmniejszenie opłaty za ogrzanie 1 m2 powierzchni	zł /m ²	5,44			2,25

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

		użytkowej budynku					
		Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej	osoba/rok	0			6 000
		Liczba osób objętych projektem	osoba/rok	4 000			6 000
		Zmniejszenie emisji CO	Mg/rok	0,31254			0,11110
		Zmniejszenie emisji CO2	Mg/rok	137,517			48,883
		Zmniejszenie emisji SO2	Mg/rok	0,85010			0,30218
		Zmniejszenie emisji NOx	Mg/rok	0,25003			0,08888
		Zmniejszenie emisji Pyłu	Mg/rok	0,63289			0,22497
1d	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Dzielnicy Posada	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2012 r.	2013 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji	szt.	0		5	
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji (użytkowa)	m ²	0		2 890,80	
		Liczba budynków poddanych termomodernizacji	szt.	0		5	
		Powierzchnia budynków poddanych termomodernizacji (użytkowa)*	m ²	0		2 890,80	
		Liczba budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne*	szt.	0		1	
		Powierzchnia budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne*	m ²	0		781,80	
		Liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne*	szt.	0		1	
		Powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne*	m ²	0		299,7	
		Powierzchnia nowego pokrycia dachowego*	m ²	0		810	
		Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rewitalizacji	m ²	0		140 000	
		Długość przebudowanej/wyremontowanej infrastruktury komunalnej (sieć ciepłownicza)	km	0		0,6	
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2012 r.	2013 r.
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię cieplną na cele ogrzewania budynków i systemu ciepłowniczego*	GJ	28 147,6			25 370,1
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na moc cieplną na sieć i na cele ogrzewania budynku*	kW	5 016,4			4 802

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

		Obniżenie rocznego kosztu ogrzewania*	zł	1 361 567			1 221 629
		Zmniejszenie opłaty za ogrzanie 1 m ² powierzchni użytkowej budynków (średnia)*	zł /m ²	5,45			2,14
		Oszczędności w zużyciu gazu ziemnego na cele ogrzewania budynków Konarskiego 29,31,35,37*	m ³ /rok	60 786			22 578
		Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej*	osoba/rok	0			6 000
		Liczba osób objętych projektem*	osoba/rok	4 000			6 500
		Zmniejszenie emisji CO*	Mg/rok	1,72346			1,24959
		Zmniejszenie emisji CO ₂ *	Mg/rok	868,08			590,591
		Zmniejszenie emisji SO ₂ *	Mg/rok	4,63290			3,37849
		Zmniejszenie emisji NO _x *	Mg/rok	1,43907			1,02209
		Zmniejszenie emisji Pyłu*	Mg/rok	3,44661			2,51432
2.	Rewitalizacja budynku Domu Kultury „CARITAS” wraz z poszerzeniem funkcji obiektu	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2012 r.	2013 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji	szt.				1
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji	m ²				1295
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2011 r.	2013 r.	2014 r.
		Liczba mieszkańców korzystających z obiektu objętego renowacją *	osoba/rok				5 000
		Liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych	szt.				12
		Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki	liczba/rok				30
3.	Przebudowa i rozbudowa kompleksu PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku przy ulicy Mickiewicza 21 o Centrum Sportowo-Dydaktyczne	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba wzniesionych nowych obiektów	szt.			1	
		Liczba obiektów o poprawionej wydajności energetycznej i/lub zwiększonej wydajności produkcji, transmisji oraz dystrybucji ciepła i elektryczności	szt.			1	
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy	szt.				4
		Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów	os.				1400

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

		Powierzchnia użytkowa budynku	m ²				4503
4.	Remont pokrycia dachowego kościoła Przemienienia Pańskiego w Sanoku	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji				1	
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba mieszkańców korzystających z obiektu objętego renowacją *					10000
5.	Renowacja zabytkowego nagrobka Mateusza Beksińskiego	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba obiektów poddanych renowacji*			1		
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2012 r.
		Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami				1	
6.	Rozbudowa Muzeum Historycznego w Sanoku	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2013 r.
		Liczba rozbudowanych i udostępnionych dla niepełnosprawnych instytucji kultury*	szt.				1
		Powierzchnia zmodernizowanej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	m ²				4693,26
		Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	m ²				8926
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2012 r.	2013 r.	2014 r.
		Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	osoby				60 000
7.	Renowacja i ocieplenie ścian budynków A i B oraz remont dróg i placów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2013 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji	szt.			2	
		Liczba obiektów poddanych termomodernizacji	szt.			2	
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2013 r.
		Powierzchnia wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym	ha			0,45	
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji	m ²			3702	
		Powierzchnia budynków poddanych termomodernizacji	m ²			3702	
8.	Rozbudowa, przebudowa	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2011 r.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

	i adaptacja budynku przy ulicy Reymonta 6 na cele dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	Liczba budynków poddanych renowacji	szt.		1		
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji	m ²		1 342,26		
		Liczba obiektów o poprawionej wydajności energetycznej i/lub zwiększonej wydajności produkcji, transmisji oraz dystrybucji ciepła i elektryczności*	szt.		1		
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2011 r.
		Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy*	szt.			2	
		Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów*	os.			248	
9.	Remont i termomodernizacja budynków Wspólnot mieszkaniowych	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2013 r.
		Liczba obiektów poddanych termomodernizacji	szt.				24
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2012 r.	2013 r.	2014 r.
		Oszczędność w ogrzewaniu budynków	GJ				60%
10.	Sanocki Park Dziedzictwa Kulturowego etap VII – Rewitalizacja Placu św. Michała, ul. Piłsudskiego, Wałowej i Grzegorza	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2010 r.	2011 r.	2013 r.
		Liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej	szt.				1
		Długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	km				0,93
		Długość wybudowanej kanalizacji deszczowej	km				0,87
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2012 r.	2013 r.	2014 r.
		Liczba osób korzystających z infrastruktury powstałej w wyniku realizacji projektu *	os.				4300
11.	Zaadaptowanie budynku przy ulicy Sienkiewicza 5 dla celu użyteczności publicznej	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2011 r.
		Liczba budynków poddanych renowacji	szt.				1
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2012 r.
		Bezpośredni beneficjenci*	os.	102/75000			102/92000
		Średni czas załatwienia sprawy*	dzień	14			10

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

			roboczy				
12.	Czas na aktywność w Gminie Miejskiej Sanok	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2011 r.
		Liczba zrealizowanych projektów	szt.	0	1		
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2011 r.
		Liczba klientów instytucji pomocy społecznej objętych kontraktami socjalnymi w ramach realizowanych projektów*	os.		124**		
		Liczba klientów instytucji pomocy społecznej, którzy zakończyli udział w projekcie dotyczącym aktywnej integracji *	os.		45**		
		Liczba klientów instytucji pomocy społecznej, którzy kontynuują udział w projekcie dotyczącym aktywnej integracji*	os.		76**		
13.	Festiwal im. Adama Didura w Sanoku	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2011 r.
		Liczba zorganizowanych wydarzeń kulturalnych*	szt.			11	
		Liczba artystów zaangażowanych w projekt*	os.			420	
		Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.	2010 r.	2011 r.
		Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych*	os.			4000	
		Liczba debiutów w ramach zadania*	szt.			2	
		Liczba premier w ramach zadania*	szt.			2	

Źródło: opracowanie na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka *wskaźniki autorskie

*wskaźniki autorskie

** Wskaźniki mierzalne – rezultaty podano tylko te które planuje się osiągnąć w okresie od dnia 01 maj 2008 do dnia 31 grudnia 2009 roku.

4.6. Plan działań przestrzennych w okresie 2007-2013

Cel jest definiowany jako stan, który chcemy osiągnąć w przyszłości.

Cele strategiczne związane są z określaniem tego jakim miastem/społecznością chcemy być, co się powinno robić lub czego nie powinno się robić w mieście. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi alokacji zasobów i potencjałów miasta.

Cele strategiczne **wyznaczają zasadniczy kierunek rozwoju** miasta jako całości. Są one sformułowane ogólnie jako cele funkcjonalne, tzn. wyrażające pożądane funkcje (potrzeby), które winny zostać zrealizowane (zaspokojone) w określonym horyzoncie czasu. Pomimo swej ogólności cele strategiczne są związane z konkretną rzeczywistością – zostały sformułowane na podstawie diagnozy sytuacji w mieście – problemów i potrzeb oraz związane są z prognozą zmian w przyszłości.

Należy je traktować w kategoriach celów - **procesów rozwojowych**, służących lepszemu zaspokajaniu różnorodnych potrzeb społecznych mieszkańców i gospodarki oraz przyczyniających się do wzrostu konkurencyjności i rangi miasta w regionie.

Miasto jest systemem dynamicznym, stale rozwijającym się, w którym dokonują się wielorakie przekształcenia, w tym działania rewitalizacyjne. Dlatego bardziej adekwatnym jest dynamiczny model wyobrażania przyszłości miasta, w którym podstawę stanowią cele strategiczne, czyli cele - procesy rozwoju.

Realizacja zapisów celów strategicznych nie jest aktem jednorazowym, lecz **długotrwałym procesem stałego wzrostu jakości życia ludności oraz atrakcyjności inwestycyjnej miasta**. Wynika z nich, że intencją władz samorządowych jest dążenie do tego, aby Miasto Sanok stało się gminą wielofunkcyjną, przedsiębiorczą, nowoczesną i zamożną, przy zachowaniu walorów i zasobów środowiska przyrodniczego oraz kulturowego, a więc taką, w której występowanie niekorzystnych zjawisk społecznych jest zminimalizowane.

Cele strategiczne wykraczające poza statutowe cele i zadania Gminy Miasta Sanoka będą realizowane przez innych partnerów: podmioty i instytucje posiadające odpowiednie kompetencje jak np. spółdzielnie mieszkaniowe, uczelnie, jednostki samorządu terytorialnego.

Poniżej prezentowane są **cele szczegółowe rewitalizacji** w poszczególnych obszarach tematycznych. Celom przyporządkowano **działania dotyczące rozwoju**, które są planowane do realizacji do roku 2013 przez Miasto i innych partnerów. Są to konkretne, przemyślane i przygotowane projekty.

W niektórych przypadkach cele nie mają zaproponowanych działań, co oznacza, że przykładą się ogromną wagę do ich realizacji, a w miarę posiadanych możliwości będą podejmowane działania by te cele realizować.

4.6.1. Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie infrastruktury technicznej i kształtowania systemu przyrodniczego:

- ✓ Poprawa stanu technicznego dróg, chodników, placów, parkingów, dostosowanie ich do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- ✓ Dostępne nowe miejsca parkingowe.
- ✓ Rozwinięte, nowoczesne sieci oraz zmodernizowane wyeksploatowane odcinki sieci infrastruktury technicznej (energetycznej, ciepłowniczej, w tym szczególnie przemysłowej, kanalizacyjnej, wodociągowej, telefonicznej, internetowej).
- ✓ Poprawa stanu technicznego i stopnia doinwestowania budynków i budowli oraz obiektów zabytkowych.
- ✓ Ograniczona energochłonność budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej.
- ✓ Dostępne obiekty i tereny sportowo-rekreacyjne oraz place zabaw dla dzieci.
- ✓ Wysoki stopień wykorzystania wolnych powierzchni (strychów) na cele mieszkalne.
- ✓ Zagospodarowane brzegi Sanu.
- ✓ Nowoczesne oświetlenie uliczne.
- ✓ Wzrost dbałości o estetykę miasta - ukwiecenie placów i budynków.
- ✓ Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.
- ✓ Rozwinięty system selektywnej zbiórki odpadów.
- ✓ Rozwiązany problem zbierania i składowania odpadów budowlanych.

Działania dotyczące rozwoju infrastruktury technicznej i kształtowania systemu przyrodniczego:

Lp.	Nazwa zadania	Sanocki Park Dziedzictwa Kulturowego etap VII – Rewitalizacja Placu św. Michała, ul. Piłsudskiego, Wałowej i Grzegorza	
1.	Czas realizacji	2009r. – 2013r.	
2.	Oczekiwane rezultaty	Liczba osób korzystających z infrastruktury powstałej w wyniku realizacji projektu	4300 osób
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Gmina Miasta Sanoka Starostwo Powiatowe w Sanoku	
4.	Nakłady do poniesienia	6 797 000,00 zł	

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Zaadaptowanie budynku przy ulicy Sienkiewicza 5 dla celu użyteczności publicznej			
1.	Czas realizacji	X 2009r. – XII 2012r.			
2.	Oczekiwane rezultaty	Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2012 r.
		Bezpośredni beneficjenci	os.	102/ 75000	102/ 92000
		Średni czas załatwienia sprawy*	dzień roboczy	14	10
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Powiat Sanocki			
4.	Nakłady do poniesienia	10 050 000,00 zł			

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie rozwoju transportu i łączności:

- ✓ Organizacja komunikacji miejskiej dostosowana do aktualnych potrzeb.
- ✓ Organizacja ruchu zapewniająca sprawne poruszanie się w mieście ze szczególnym uwzględnieniem sezonu turystycznego.
- ✓ Rozwinięta sieć bezprzewodowa hot-spot.

Działania dotyczące rozwoju transportu:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie restrukturyzacji przemysłu:

- ✓ Wyższy stopień wykorzystania gospodarczego potencjału strefy przemysłowej.
- ✓ Poprawa stanu technicznego obiektów przemysłowych, poprzemysłowych i powojkowych i stopnia ich uzbrojenia w infrastrukturę techniczną.
- ✓ Wysoki poziom wykorzystania budynków powojkowych, poprzemysłowych do celów społeczno-gospodarczych, kulturalnych i innych.
- ✓ Wzrost dbałości właścicieli o estetykę zakładów produkcyjnych.

Działania dotyczące restrukturyzacji przemysłu:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie remontu i renowacji istniejących zasobów mieszkaniowych (strefa osadnicza):

- ✓ Dążenie do zmniejszenia rozproszenia zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.

- ✓ Budynki dostosowane do lokalnych warunków klimatycznych.
- ✓ Podwyższony standard domów wielorodzinnych.
- ✓ Zapewnione mieszkania komunalne i socjalne.
- ✓ Uregulowany stan prawny budynków, w tym udziały właścicieli w całości budynku.
- ✓ Poprawa jakości wykonanych prac budowlano-remontowych na obiektach rewitalizowanych.

Działania dotyczące remontu i renowacji istniejących zasobów mieszkaniowych (strefa osadnicza):

Lp.	Nazwa zadania	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Miasta Sanoka (w tym podprojekty: 1a, 1b, 1c, 1d)			
1.	Czas realizacji	2010r. – 2012r.			
2.	Oczekiwane rezultaty	Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2013 r.
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię cieplną na cele ogrzewania budynków i systemu ciepłowniczego	GJ	29 365,6	25 897,1
		Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na moc cieplną na sieć i na cele ogrzewania budynku	kW	5 174,4	4 867,8
		Obniżenie rocznego kosztu ogrzewania	zł	1 475 838,9	1 254 110,1
		Zmniejszenie opłaty za ogrzanie 1 m ² powierzchni użytkowej budynków (średnia)	zł /m ²	6,33	2,19
		Oszczędności w zużyciu gazu ziemnego na cele ogrzewania budynków Konarskiego 29,31,35,37	m ³ /rok	60 786	22 578
		Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej	osoba/rok	0	6 000
		Liczba osób objętych projektem	osoba/rok	5 000	7 000
		Zmniejszenie emisji CO	Mg/rok	1,72346	1,24959
		Zmniejszenie emisji CO ₂	Mg/rok	868,08	590,591
		Zmniejszenie emisji SO ₂	Mg/rok	4,63290	3,37849
		Zmniejszenie emisji NO _x	Mg/rok	1,43907	1,02209
		Zmniejszenie emisji Pyłu	Mg/rok	3,44661	2,51432
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Spółdzielnia Mieszkaniowa AUTOSAN, Gmina Miasta Sanoka (bez podprojektów: 1a, 1b, 1c, 1d)			
4.	Nakłady do poniesienia	3 649 947,00zł			

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Remont i termomodernizacja budynków Wspólnot mieszkaniowych
1.	Czas realizacji	2009r. – 2013r.
2.	Oczekiwane rezultaty	Oszczędność w ogrzewaniu budynków 60%
3.	Instytucje i	Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Sp. z o.o. w

	podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Sanoku oraz: wspólnota mieszkaniowa przy ul. Kościuszki 6 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Kościuszki 8 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Kościuszki 10 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Kościuszki 12 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Kościuszki 34 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Wałowej 1 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Kazimierza Wielkiego 3 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Kazimierza Wielkiego 5 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Piłsudskiego 1 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Piłsudskiego 7 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Sobieskiego 2 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Sienkiewicza 3 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Sienkiewicza 7 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Słowackiego 18 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Mickiewicza 18 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Mickiewicza 30 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Żwirki i Wigury 28 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Szopena 1 wspólnota mieszkaniowa przy ul. 3 Maja 3 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Rynek 12 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Rynek 22 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Jagiellońskiej 14 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Daszyńskiego 10 wspólnota mieszkaniowa przy ul. Daszyńskiego 15
4.	Nakłady do poniesienia	3 885 000,00 zł

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie budowy nowych mieszkań:

- ✓ Zapewnione uzbrojone tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe.
- ✓ Rozwinięta infrastruktura na osiedlach mieszkalnych (place zabaw dla dzieci, mała architektura, parkingi).
- ✓ Utrzymany wysoki poziom porządku na osiedlach.

Działania dotyczące budowy nowych mieszkań:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej, kulturalnej, turystycznej:

- ✓ niewystarczająca oferta zorganizowanego wypoczynku i rozwoju emocjonalnego młodzieży;
- ✓ niewykorzystane możliwości organizacji „wymiany” międzynarodowej dzieci i młodzieży;
- ✓ niski poziom zainteresowania doskazywaniem i przekwalifikowaniem zawodowym;

- ✓ Poprawa poziomu wyposażenia bazy oświatowej w sprzęt dydaktyczny.
- ✓ Poprawa dostępu do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.
- ✓ Rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna.
- ✓ Wzrost ogólnodostępnych miejsc rekreacji ruchowej np. ścieżek rowerowych.
- ✓ Dobrze rozwinięta baza turystyczna.
- ✓ Rozwinięty monitoring w miejscach szczególnie zagrożonych.
- ✓ Rozwinięta infrastruktura komunikacyjna sprzyjająca zapewnieniu bezpieczeństwa.
- ✓ Poprawa dojazdu służb ratowniczych na osiedlach w sytuacjach kryzysowych.
- ✓ Wzrost liczby miejsc pożytecznego spędzania wolnego czasu dla młodzieży.
- ✓ Poprawa dostępności leczenia podstawowego.
- ✓ Poprawa wyposażenia technicznego w Szpitalu SP ZOZ w Sanoku.
- ✓ Wyeliminowane bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych szczególnie w komunikacji i w dostępie do instytucji kultury.
- ✓ Zapewniona odpowiednia liczba miejsc w przedszkolach.

Działania dotyczące rozwoju infrastruktury społecznej, kulturalnej, turystycznej:

Lp.	Nazwa zadania	Rewitalizacja budynku Domu Kultury „CARITAS” wraz z poszerzeniem funkcji obiektu
1.	Czas realizacji	VI 2010r. – X 2013r.
2.	Oczekiwane rezultaty	Liczba mieszkańców korzystających z obiektu objętego renowacją 5 000 Liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych 12 Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki 30
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Parafia Rzymskokatolicka, ul. Lipińskiego 54; 38-500 Sanok
4.	Nakłady do poniesienia	6 045 000,00 zł

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Przebudowa i rozbudowa kompleksu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku przy ulicy Mickiewicza 21 o Centrum Sportowo-Dydaktyczne
1.	Czas realizacji	X 2009r. – IX 2011r.
2.	Oczekiwane rezultaty	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy 4 Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów 1400 Powierzchnia użytkowa budynku 4503
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku
4.	Nakłady do poniesienia	13 025 500,00 zł

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Rozbudowa, przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Reymonta 6 na cele dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	
1.	Czas realizacji	II 2008r. – IX 2009r.	
2.	Oczekiwane rezultaty	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy*	2
		Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów*	248
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku	
4.	Nakłady do poniesienia	7 973 787,00 zł	

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Remont pokrycia dachowego kościoła Przemienienia Pańskiego w Sanoku	
1.	Czas realizacji	2010r. – 2011r.	
2.	Oczekiwane rezultaty	Liczba mieszkańców korzystających z obiektu objętego renowacją *	10000
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego w Sanoku	
4.	Nakłady do poniesienia	1 693 962,26 zł	

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Rozbudowa Muzeum Historycznego w Sanoku	
1.	Czas realizacji	I 2010r. – XII 2013r.	
2.	Oczekiwane rezultaty	Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	60 000
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Muzeum Historyczne w Sanoku, Powiat Sanocki	
4.	Nakłady do poniesienia	18 600 000,00 zł	

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Renowacja i ocieplenie ścian budynków A i B oraz remont dróg i placów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	
1.	Czas realizacji	IV 2008r. – IX 2011r.	
2.	Oczekiwane rezultaty	Powierzchnia wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym	0,45
		Powierzchnia budynków poddanych renowacji	3702
		Powierzchnia budynków poddanych termomodernizacji	3702
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku	

4.	Nakłady do poniesienia	2 378 942,62 zł

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

4.7. Plan działań gospodarczych w okresie 2007-2013

4.7.1. Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie wspierania przedsiębiorczości:

- ✓ Zapewnione, uzbrojone tereny inwestycyjne dla przemysłu oraz sektora MSP.
- ✓ Poprawa promocji produktów i usług powstających w Sanoku.
- ✓ Zapewniony dostęp do podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych.

Działania dotyczące wspierania przedsiębiorczości:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie rozwoju turystyki bądź innych sektorów gospodarki lokalnej:

- ✓ Dobrze rozwinięty sektor turystyczny – wykorzystana „renta miejsca”.
- ✓ Szeroka oferta usług gastronomicznych.

Działania dotyczące rozwoju turystyki bądź innych sektorów gospodarki lokalnej:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie uruchamiania finansowych mechanizmów wsparcia (np. lokalny fundusz poręczeń):

- ✓ Zwiększony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie przedsiębiorczości.

Działania dotyczące uruchamiania finansowych mechanizmów wsparcia (np. lokalny fundusz poręczeń):

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie innych działań wynikających z programów pomocowych dotyczących rozwoju MŚP:

- ✓ Wzrost skuteczności przedsiębiorców w zakresie aplikowania o wsparcie z programów pomocowych.

Inne działania wynikające z programów pomocowych dotyczące rozwoju MŚP:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

4.8. Plan działań społecznych w okresie 2007-2013

4.8.1. Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie rozwoju zasobów ludzkich:

- ✓ Wysoki poziom zorganizowania społeczności lokalnej.
- ✓ Rozwinięta współpraca placówek kulturalnych i szkół na rzecz tworzenia oferty sprzyjającej rozwojowi zasobów ludzkich.
- ✓ Wysoka świadomość w zakresie dbałości o rozwój osobisty.

Działania dotyczące rozwoju zasobów ludzkich:

Lp.	Nazwa zadania	Festiwal im. Adama Didura w Sanoku	
1.	Czas realizacji	Wrzesień – październik 2010	
2.	Oczekiwane rezultaty	Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych	4000
		Liczba debiutów w ramach zadania	2
		Liczba premier w ramach zadania	2
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Sanocki Dom Kultury	
4.	Nakłady do poniesienia	350 000,00 zł	

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Lp.	Nazwa zadania	Czas na aktywność w Gminie Miejskiej Sanok			
1.	Czas realizacji	od dnia 01 maja 2008 roku do 31 grudnia 2013 roku (stałe)			
2.	Oczekiwane rezultaty	Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Rok „0”	2009 r.
		Liczba klientów instytucji pomocy społecznej objętych kontraktami socjalnymi w ramach realizowanych projektów*	os.		124
		Liczba klientów instytucji pomocy społecznej, którzy zakończyli udział w projekcie dotyczącym aktywnej integracji *	os.		45
		Liczba klientów instytucji pomocy społecznej, którzy kontynuują udział w projekcie dotyczącym aktywnej integracji*	os.		76
3.	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Gmina Miasta Sanok / Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej			
4.	Nakłady do poniesienia	946 080,00 zł			

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu:

- ✓ Wzrost udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.
- ✓ Poprawa relacji w kontaktach sąsiedzkich.
- ✓ Wyższa gotowość do ponoszenia ofiarności na rzecz innych.

- ✓ Szeroka profilaktyka chorób społecznych - depresji, szczególnie wśród osób młodych.

Działania dotyczące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie walki z patologiami społecznymi:

- ✓ Zmniejszona tolerancja społeczna dla osób nadużywających alkoholu.
- ✓ Bardzo ograniczone przypadki sprzedawania używek osobom niepełnoletnim.
- ✓ Zahamowanie zjawiska sięgania po używki przez osoby nieletnie.
- ✓ Poprawa opieki rodziców nad dziećmi w rodzinach patologicznych.
- ✓ Zapewniona opieka nad osobami w podeszłym wieku i osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Działania dotyczące walki z patologiami społecznymi:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie tworzenia równych szans:

- ✓ Zwiększony dostęp do edukacji młodzieży z uboższych środowisk lub środowisk zmarginalizowanych.
- ✓ Wyrównane szanse edukacyjne i przeciwdziałanie izolacji społecznej dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
- ✓ Zapewniona możliwość rozwijania swoich zdolności dla dzieci, młodzieży i dorosłych.
- ✓ Zapewnione poradnictwo dla osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin.

Działania dotyczące tworzenia równych szans:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie zapobiegania zjawisku bezrobocia:

- ✓ Wzrost poziomu zainteresowania doksztalcaniem i przekwalifikowaniem zawodowym.
- ✓ Zapewnione możliwości podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych.
- ✓ Zwiększona aktywność zawodowa osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej.

Działania dotyczące zapobieganiu zjawisku bezrobocia:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie zapobiegania zjawisku bezdomności:

- ✓ Dostępne mieszkania socjalne i chronione.
- ✓ Wzrost wykorzystania wolnych budynków lub ich części na cele mieszkaniowe.

Działania dotyczące zapobieganiu zjawisku bezdomności:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie aktywizacji środowisk dziecięcych i młodzieżowych:

- ✓ Upowszechnione pozytywne wzorce zachowań wśród młodzieży.
- ✓ Wzrost współpracy z grupami subkulturowymi w zakresie kultury i sportu.
- ✓ Upowszechnione pozytywne nawyki aktywnego wykorzystania wolnego czasu.
- ✓ Wzrost kreatywności młodzieży w zakresie rozwijającego zainteresowania sposobu spędzania wolnego czasu.
- ✓ Szerokie możliwości rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży po zajęciach lekcyjnych.
- ✓ Wysoki poziom aktywności społecznej młodzieży.

Działania na rzecz aktywizacji środowisk dziecięcych i młodzieżowych:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie

Cele szczegółowe rewitalizacji – wybór priorytetów w zakresie uruchamiania systemów grantów dla organizacji pozarządowych:

- ✓ Wzrost skuteczności organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu funduszy na działalność statutową.
- ✓ Wysoki stopień współpracy pomiędzy lokalnymi organizacjami pozarządowymi.

Działania dotyczące uruchamiania systemów grantów dla organizacji pozarządowych:

Aktualnie nie planuje się realizacji projektów w tym zakresie.

5. Plan finansowy realizacji rewitalizacji na lata 2007-2013

Tabela 30. Źródła finansowania programu rewitalizacji miasta Sanoka w okresie 2007-2013

Lp.	Nazwa Projektu	Źródła finansowania (w PLN)					
		Wartość całkowita	Budżet JST	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
1.	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Miasta Sanoka (w tym przedszkole)	3 649 947,00	144 548,40		402 943,65	3 102 454,95	
1a	Rewitalizacja infrastruktury ciepłowniczej przemysłowego osiedla dzielnicy Posada w Sanoku	1 094 441,00			164 166,15	930 274,85	
1b	Rewitalizacja zdegradowanych pozakładowych budynków wielomieszkaniowych osiedla Konarskiego w Sanoku	654 890,00			98 233,50	556 656,50	
1c	Rewitalizacja byłego żłobka zakładowego na osiedlu SM AUTOSAN w Sanoku	936 960,00			140 544,00	796 416,00	
1d	Rewitalizacja zdegradowanych obiektów przemysłowych dla rozwoju społeczności lokalnej Dzielnicy Posada (bez przedszkola) Suma 1a-1c	2 686 291,00			402 943,65	2 283 347,35	
2.	Rewitalizacja budynku Domu Kultury „CARITAS” wraz z poszerzeniem funkcji obiektu	6 045 000,00			906 750,00	5 138 250,00	
3.	Przebudowa i rozbudowa kompleksu PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku przy ulicy Mickiewicza 21 o Centrum Sportowo-Dydaktyczne	13 025 500,00		4 525 500,00		8 500 000,00	8 500 000 wartość maksymalna wsparcia

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sanoka

4.	Remont pokrycia dachowego kościoła Przemienienia Pańskiego w Sanoku	1 693 962,26			254 094,34	1 439 867,92	
5.	Renowacja zabytkowego nagrobka Mateusza Beksińskiego	10 960,00			10 960,00	0,00	250000 wartość minimalna kosztów kwalifikowalnych
6.	Rozbudowa Muzeum Historycznego w Sanoku	18 600 000,00	10 100 000,00			8 500 000,00	8500000 wartość maksymalna wsparcia
7.	Renowacja i ocieplenie ścian budynków A i B oraz remont dróg i placów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	2 378 942,62		356 841,39		2 022 101,23	
8.	Rozbudowa, przebudowa i adaptacja budynku przy ulicy Reymonta 6 na cele dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku	7 973 787,00		1 196 068,05		6 777 718,95	
9.	Remont i termomodernizacja budynków Wspólnot mieszkaniowych	3 885 000,00		582 750,00		3 302 250,00	
10.	Sanocki Park Dziedzictwa Kulturowego etap VII – Rewitalizacja Placu św. Michała, ul. Piłsudskiego, Wałowej i Grzegorza	6 797 000,00	1 019 550,00			5 777 450,00	
11.	Zaadaptowanie budynku przy ulicy Sienkiewicza 5 dla celu użyteczności publicznej	10 050 000,00	1 550 000,00			8 500 000,00	8500000 wartość maksymalna wsparcia
12.	Festiwal im. Adama Didura w Sanoku	350 000,00	52 500,00			297 500,00	
13.	Czas na aktywność w Gminie Miejskiej Sanok	946 080,00	141 912,00			804 168,00	
Razem		75 406 178,88	13 008 510,40	6 661 159,44	1 574 747,99	54 161 761,05	X

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Miasta Sanoka

6. System wdrażania – wybór prawnej formy zarządzającego programem

6.1. Główne instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu

Efekt ostateczny realizacji Programu jest sumą efektów pośrednich, jakie przyniesie wdrożenie składających się nań projektów. Beneficjenci mogą realizować poszczególne projekty przy udziale środków własnych, jak również ubiegać się o dofinansowanie zewnętrzne – z udziałem krajowych środków publicznych bądź środków dostępnych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Te ostatnie rozdysponowywane są na podstawie zapisów tzw. programów operacyjnych. W okresie programowania Unii Europejskiej określonym na lata 2007-2013 obowiązują dwa rodzaje programów operacyjnych:

- programy zarządzane na szczeblu centralnym:
  - ✓ Infrastruktura i Środowisko,
  - ✓ Innowacyjna Gospodarka,
  - ✓ Kapitał Ludzki,
  - ✓ Rozwój Polski Wschodniej,
  - ✓ Pomoc Techniczna,
  - ✓ Europejska Współpraca Terytorialna;
- programy zarządzane na szczeblu regionalnym – 16 programów operacyjnych dla poszczególnych województw.

Dla podmiotów biorących udział w procesie rewitalizacji Sanoka Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 będzie podstawowym potencjalnym zewnętrznym źródłem finansowania.

Aby Program mógł przynieść prognozowane efekty, konieczne jest jego wdrażanie poprzez skuteczne zarządzanie realizacją i monitorowanie przebiegu poszczególnych projektów inwestycyjnych.

W proces wdrażania Programu włączone będą bezpośrednio instytucje i organizacje odpowiedzialne za realizację wpisanych do LPR inwestycji oraz odpowiednie komórki Urzędu Miasta, odpowiedzialne za koordynację i nadzór projektów Miasta i realizowanych w partnerstwie.

Dla prawidłowego przebiegu realizacji zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji pomocne jest powołanie w każdej instytucji wnioskującej o dofinansowanie projektu koordynatora odpowiedzialnego za zarządzanie konkretnym projektem.

W miarę potrzeb Lokalny Program Rewitalizacji będzie podlegał systemowi okresowej aktualizacji zgodnie z pojawiającymi się trendami społeczno-ekonomicznymi. Miasto oczekuje na propozycje projektów ze strony potencjalnych beneficjentów środków unijnych, ale również od osób prywatnych, zainteresowanych wspomaganiem procesu rewitalizacji Sanoka. Zmiany proponowane przez lokalnych partnerów identyfikowane będą na podstawie

zainicjowanej konsultacji społecznej. Wszelkie prace dotyczące aktualizacji zapisów Programu będą w gestii pracowników Urzędu Miasta – Wydział Promocji, Rozwoju i Kultury. W przypadku zmian nie wpływających w sposób zasadniczy na całokształt dokumentu dopuszcza się wprowadzanie pojedynczych zapisów drogą uchwały aktualizującej tekst Programu.

6.2. Wybór prawnej formy zarządzającego programem

Zarządzającym programem w imieniu władz Miasta Sanoka będzie Zespół zadaniowy do opracowania aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka. Zespół został powołany Zarządzeniem Nr 18/2009, Burmistrza Miasta Sanoka z dnia 10 marca 2009r. w sprawie powołania Zespołu zadaniowego do opracowania aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka, zgodnie z którym:

„W celu opracowania projektu aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta Sanoka powołuję:

1. Koordynatora ds. Rewitalizacji – Pana Stanisława Czernka – któremu powierzam nadzór nad realizacją zarządzenia.
2. Zespół zadaniowy pracowników Urzędu Miasta w Sanoku oraz jednostek podległych w składzie:
  - 1) Waldemar Och – Sekretarz Miasta,
  - 2) Kazimierz Kot – Skarbnik Miasta,
  - 3) Zygmunt Borowski – Naczelnik Wydziału Inwestycji i Remontów Kapitałnych,
  - 4) Jacek Gomułka – Naczelnik Gospodarki Komunalnej, Lokalowej i Ochrony Środowiska,
  - 5) Marta Kopacz – Naczelnik Wydziału Geodezji, Architektury i Planowania Przestrzennego,
  - 6) Małgorzata Puchyr – Za-ca Naczelnika Wydziału Geodezji, Architektury i Planowania Przestrzennego,
  - 7) Irena Penar – Naczelnik Wydziału Edukacji i Kultury Fizycznej,
  - 8) Leszek Tomaszewicz – Główny Specjalista w Wydziale Promocji, Rozwoju i Kultury,
  - 9) Jerzy Sokołowski – Komendant Straży Miejskiej,
  - 10) Agata Jamka – Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych i Obrony Cywilnej,
  - 11) Dorota Wójcicka-Majda – Podinspektor w Biurze Pozyskiwania Środków Pomocowych (Wydział Promocji, Rozwoju i Kultury),
  - 12) Konrad Białas – Podinspektor w Biurze Pozyskiwania Środków Pomocowych (Wydział Promocji, Rozwoju i Kultury),
  - 13) Damian Delekta – Dyrektor Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji (MOSiR),
  - 14) Janusz Tworzydłak – Prezes Sanockiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. (SPGK),
  - 15) Czesław Bartkowski – Prezes Sanockiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. (SPGK),
  - 16) Andrzej Rychlicki – Kierownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej....”

Zgodnie z założeniami wdrażanie Programu będzie odbywało się poprzez realizację projektów wpisanych do LPR. Poszczególne inwestycje realizowane będą przez instytucje będące obecnie właścicielem majątku objętego projektami. Instytucje będą występowały jako

beneficjenci końcowi i będą odpowiedzialni za przygotowanie, realizację oraz finansowanie projektów w części przypadającej na udział własny. Jednostkami tymi będą:

- ✓ Miasto Sanok;
- ✓ Powiat Sanocki;
- ✓ Parafie Rzymskokatolickie z Gminy Miasta Sanoka:
  - Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego OO. FRANCISZKANIE;
  - Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa POSADA
  - Parafia pw. Przemienienia Pańskiego FARA
- ✓ Wspólnoty mieszkaniowe;
- ✓ Spółdzielnie Mieszkaniowe;
- ✓ organizacje pozarządowe i osoby prywatne.

W/w jednostki będą właścicielami majątku wytworzonego w wyniku realizacji projektów, będą również odpowiedzialne za późniejszą eksploatację i zapewnienie trwałości realizowanych projektów. Podmioty te będą organizowały przetargi na wykonanie prac objętych poszczególnymi projektami, będą również płatnikami w stosunku do dostawców, wykonawców oraz nadzoru.

Gmina Miasta Sanoka będzie pełniła funkcję zarówno beneficjenta projektów w zakresie projektów, które będzie realizować w ramach LPR, jak również funkcję instytucji odpowiedzialnej za koordynację wdrażania i monitorowanie efektów realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Gmina będąca jednostką samorządu terytorialnego posiada wszelkie struktury organizacyjne oraz doświadczenie umożliwiające połączenie tych dwóch funkcji. W zakresie koordynacji wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji istotnym zadaniem Gminy będzie współdziałanie z beneficjentami poszczególnych projektów w zakresie przygotowania wniosków i realizacji zadań. Dodatkowo do zadań Gminy będzie należało monitorowanie prac nad przygotowaniem i realizacją oraz późniejszym monitorowaniem skutków – oddziaływania projektów. Monitoring ten będzie odbywać się za pomocą analizy wykonania wskaźników produktów i rezultatów poszczególnych projektów, których wartości beneficjenci będą przekazywali władzom Gminy.

Poza beneficjentami, którzy już zgłosili swoje projekty do ujęcia w Lokalnym Programie Rewitalizacji, do składania projektów w przyszłości (w przypadku aktualizacji LPR) upoważnione są również podmioty:

- związki, porozumienia i stowarzyszenia jst,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (w tej kategorii mieści się również Skarb Państwa reprezentowany przez właściwe jednostki: dopuszczalnym beneficjentem jest na przykład policja, straż pożarna),
- szkoły wyższe,
- organizacje pozarządowe,

- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- spółdzielnie mieszkaniowe,
- wspólnoty mieszkaniowe,
- Towarzystwa Budownictwa Społecznego.

Poszczególni inwestorzy, których projekty zostały zgłoszone do Lokalnego Programu Rewitalizacji, przygotowani są do realizacji swoich zadań w zróżnicowanym stopniu. Szereg projektów posiada aktualną dokumentację techniczną, a nawet pozwolenie na budowę, inne są w trakcie przygotowania w/w dokumentów, jeszcze inne są na etapie zaawansowanych prac koncepcyjnych. Wreszcie znalazły się w Programie również projekty inwestycyjne na etapie pomysłów, które zaznaczają swoją obecność w ogólnym planie działań i będą doprecyzowywane w najbliższym okresie.

Stopień przygotowania projektów stał się punktem wyjścia dla przyjętego okresu realizacji poszczególnych zadań.

Każdy z beneficjentów odpowiedzialny jest za realizację swojej listy projektów i samodzielnie układa dla nich harmonogram wykonawczy.

7. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

7.1. System monitoringu programu rewitalizacji

1. Monitoring społeczny obejmuje zbieranie informacji poprzez:

- gromadzenie opinii i wniosków przekazywanych do władz Miasta z inicjatywy mieszkańców,
- przeprowadzanie, opracowywanie i udostępnianie wyników badań prowadzonych wśród mieszkańców przez/lub na zlecenie Burmistrza Miasta Sanoka,
- zbieranie opinii wśród mieszkańców w ramach bezpośrednich spotkań,
- zbieranie opinii wśród mieszkańców w ramach spotkań prowadzonych przez Zespół Zadaniowy ds. opracowania projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka” w trakcie przygotowywania, realizacji i oceny przedsięwzięć realizowanych przez Miasto lub z jej udziałem.

2. Wskaźniki monitorowania

Procedura monitorowania obejmuje:

- zdefiniowanie wskaźników dla poszczególnych części programu rewitalizacji,
- określenie procedury monitorowania,
- wyznaczenie referatów i osób odpowiedzialnych za pozyskiwanie, przetwarzanie i udostępnianie poszczególnych grup wskaźników,
- koordynowanie przez Koordynatora Zespołu Zadaniowego ds. opracowania projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka” procesu monitorowania i administrowania bazą danych.

Tabela 31. Zakresy odpowiedzialności – monitorowanie wskaźników

L.p.	Grupa wskaźników	Odpowiedzialny	Pion
1	Infrastruktura drogowa	WliRK, WGKLiOŚ, SPGK	Z-ca Burmistrza ds. Gospodarki Komunalnej i Architektury
2	Infrastruktura wodno-kanalizacyjna i ciepłownicza	WliRK, WGKLiOŚ, SPGK, SMA Autosan	Z-ca Burmistrza ds. Gospodarki Komunalnej i Architektury
3	Gospodarka przestrzenna	WGAiPP	Z-ca Burmistrza ds. Gospodarki Komunalnej i Architektury
4	Utylizacja odpadów, środowisko naturalne	WGKLiOŚ, SPGK	Z-ca Burmistrza ds. Gospodarki Komunalnej i Architektury
5	Infrastruktura społeczna, kultura, sport, turystyka	WPRIK, SDK, MBP, MOSiR	Z-ca Burmistrza ds. Społecznych i Oświaty
6	Oświata	WEiKF	Z-ca Burmistrza ds. Społecznych i Oświaty
7	Warunki życia mieszkańców	WSSiOC, MOPS, SPMZPOZ,	Z-ca Burmistrza ds. Społecznych i Oświaty
8	Sprawy społeczne, aktywność mieszkańców	WSSiOC, WPRIK	Z-ca Burmistrza ds. Społecznych i Oświaty
9	Przedsiębiorczość, działalność pozarolnicza	WSSiOC	Z-ca Burmistrza ds. Społecznych i Oświaty

- WEiKF – Wydz. Edukacji i Kultury Fizycznej
- WGKLiOŚ – Wydz. Gospodarki Komunalnej, Lokalowej i Ochrony Środowiska
- WIiRK – Wydz. Inwestycji i Remontów Kapitałnych
- WGAiPP – Wydz. Geodezji, Architektury i Planowania Przestrzennego
- WPRIK – Wydz. Promocji, Rozwoju i Kultury
- WSSiOC – Wydz. Spraw Społecznych i Obrony Cywilnej
- SPGK – Sanockie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej
- MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- MOSiR – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
- SPMZPOZ – Samodzielny Publiczny Miejski Zespół Podstawowej Opieki Zdrowotnej

7.2. Sposoby oceny programu rewitalizacji

Ocena skuteczności wdrażania programu prowadzona będzie na podstawie wskaźników finansowych i rzeczowych w odniesieniu do realizacji poszczególnych projektów, a także na podstawie innych informacji będących w posiadaniu Urzędu Miasta Sanoka.

Ocena efektywności wdrażania obejmie przede wszystkim: wpływ realizacji poszczególnych zadań i projektów na sytuację społeczno-gospodarczą miasta, efektywność i skuteczność wykorzystania środków na realizację projektów i zadań, efektywność i skuteczność wszystkich działań instytucji wdrażającej program, beneficjentów i partnerów biorących udział w realizacji projektów.

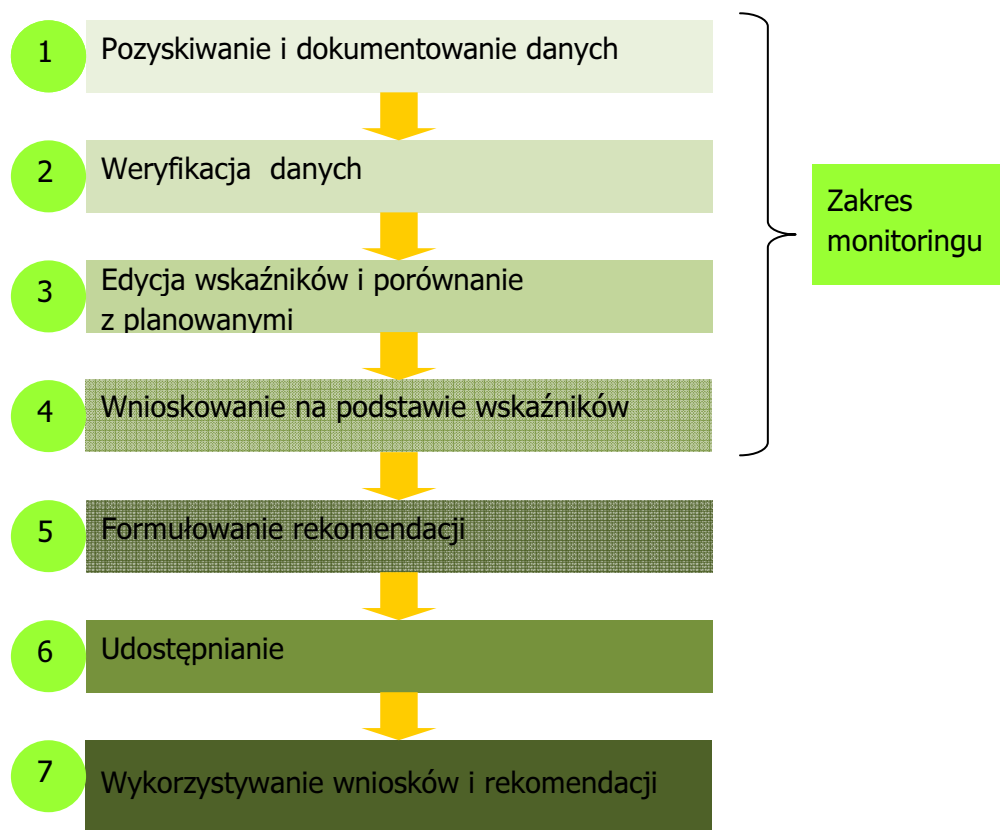
Głównymi wskaźnikami będą:

- wzrost nakładów inwestycyjnych na obszarze objętym programem w stosunku do roku bazowego, za który przyjmuje się rok poprzedzający rozpoczęcie inwestycji,
- wzrost liczby podmiotów gospodarczych w stosunku do roku bazowego,
- spadek liczby osób pozostających bez pracy w stosunku do roku bazowego,
- spadek ilości przestępstw pospolitych w stosunku do roku bazowego,
- wzrost liczby osób uzależnionych objętych pomocą i różnymi programami profilaktycznymi,
- spadek ilości wypadków i kolizji drogowych w stosunku do roku bazowego.

System monitorowania i kontroli będzie skierowany na :

- analizę postępów w realizacji programu,
- kontrolę terminów wykonania poszczególnych zadań.

Rysunek 3. Proces monitorowania, oceny i wykorzystania wyników

Źródło: opracowanie własne

Niezależnie od powyższych wskaźników ilościowych istotny jest także opis zmian jakościowych – znacznie trudniejszy do wykazania. Podstawą oceny zmian jakościowych mogą jednak być badania opinii publicznej.

Ustala się, że dla potrzeb niniejszego Programu konieczne jest coroczne dokonywanie oceny wskaźników ilościowych, w terminie wynikającym z publikacji danych statystycznych. Podstawą monitoringu Programu będzie opracowana przez Koordynatora Zespołu Zadaniowego lista efektów rzeczowych i wartość zaangażowanych środków publicznych i prywatnych na poszczególne cele i działania opracowana na podstawie tych danych. Natomiast badania opinii publicznej na temat oceny zmian jakościowych powinny być dokonywane nie częściej niż raz na cztery lata, o ile to możliwe w pierwszej połowie kadencji samorządowej. Przemawia za tym zarówno koszt przeprowadzenia badań, jak i niechęć ankietowanych do zbyt częstych badań, a także wymóg ich obiektywności poza kontekstem kampanii politycznych. Jeśli istnieją przesłanki do uznania wskaźników ilościowych za wystarczające, można zrezygnować z badania opinii publicznej.

Roczne sprawozdanie z realizacji Programu po przedłożeniu Radzie Miasta zostanie opublikowane w Internecie i w lokalnej prasie (skrót). Propozycje zmian wymagających uchwały Rady Miasta przygotowuje i przedkłada do uchwalenia Koordynator Zespołu Zadaniowego.

7.3. Komunikacja społeczna i inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

1. Cele komunikacji społecznej:

- Zwiększenie udziału społeczności w działaniach na rzecz rozwoju Miasta i poprawy warunków życia mieszkańców.
- Zwiększenie poczucia tożsamości mieszkańców z Miastem.
- Zbieranie opinii i wniosków niezbędnych przy podejmowaniu decyzji przez władze Miasta.
- Wysoki poziom zaufania mieszkańców do działań podejmowanych przez władze Miasta.

2. Formy komunikacji społecznej

W celu utrzymania stałego kontaktu ze społeczeństwem będą stosowane:

- środki komunikacji społecznej bezpośredniej:
  - spotkania mieszkańców z urzędnikami podczas załatwiania spraw,
  - spotkania Burmistrza z mieszkańcami w czasie przyjęć interesantów,
  - spotkania Burmistrza oraz radnych Rady Miejskiej z mieszkańcami,
  - spotkania konsultacyjne, warsztaty projektowe,
  - Forum Społeczności Lokalnej - spotkania władz z mieszkańcami,
  - konferencje, seminaria, imprezy promocyjne,
  - ankiety,
  - przesyłki pocztowe, poczta elektroniczna, rozmowy telefoniczne.
- środki komunikacji społecznej pośredniej:
  - relacje z dziennikarzami prasy, radia, telewizji, (informacja prasowa, konferencja, wywiady),
  - ulotki, biuletyny, informatory,
  - wydawnictwa (stałe, cykliczne i okazjonalne),
  - strona internetowa.

3. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi będzie stanowiła kontynuację pracy nad Lokalnym Programem Rewitalizacji, gdzie władze Miasta zaprosiły do współpracy wszystkie aktywne jednostki życia społeczno-gospodarczego z terenu Sanoka. Jest to jeden z warunków, jakie muszą zostać spełnione, aby realizacja celów Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sanoka miała sprawny przebieg. Stworzenie możliwości udziału wszystkich partnerów społecznych w jego realizacji będzie ściśle wiązać się z:

- wykorzystaniem potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników,

- optymalnym wykorzystaniem kompetencji i zasobów będących w dyspozycji miasta, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorstw,
- innowacyjnością proponowanych rozwiązań, wyrażającą się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym,
- istnieniem grupy lokalnych liderów.

Inicjowanie i podejmowanie współpracy pomiędzy sektorem publiczno-prywatnym, a organizacjami pozarządowymi będzie obejmowało m.in.:

- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o realizowanych przedsięwzięciach na obszarze rewitalizowanym,
- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania wsparcia w ramach funduszy strukturalnych dla wszystkich grup docelowych na terenie Miasta Sanoka,
- zapewnienie czytelnej informacji o kryteriach oceny i wyboru projektów oraz obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz środowisk lokalnych,
- koordynowanie działań organizacji społecznych, zawodowych i innych instytucji, podejmowanych na rzecz realizacji celów Programu,
- inicjowanie dodatkowych działań promocyjnych o zasięgu lokalnym.

7.4. Public Relations programu rewitalizacji

Promocję działań realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji i założeń samego programu będzie prowadzić Urząd Miasta zgodnie z zasadami informowania i promocji projektów współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych.

Materiały promocyjne będą określać cele realizacji poszczególnych projektów i zadań inwestycyjnych w ramach programu, planowane wskaźniki osiągnięć oraz źródła finansowania projektów. Celem działań związanych z promocją programu jest dotarcie do jak najszerszej grupy beneficjentów działań podejmowanych w ramach programu a także instytucji mogących być partnerami w realizacji inwestycji. Grupami tymi są:

- beneficjenci projektów/ mieszkańcy miasta,
- środowisko przedsiębiorców,
- organizacje pozarządowe,
- partnerzy społeczni.

W ramach promocji Lokalnego Programu Rewitalizacji podejmowane będą w szczególności takie działania jak:

- umieszczanie informacji na stronie internetowej Urzędu Miasta,
- organizacja spotkań informacyjnych z potencjalnymi partnerami społeczno-gospodarczymi,

- umieszczanie bilbordów (tablic reklamowych) w miejscach realizacji inwestycji infrastrukturalnych, informujących o zakresie realizowanych projektów,
- umieszczenie stałej tablicy pamiątkowej w miejscach powszechnie dostępnych, celem pozostawienia trwałej informacji o wsparciu inwestycji ze środków unijnych, publikacje w prasie, informacje w radiu i telewizji.

Spis tabel

Tabela 1. Lista mieszkańców, którzy uczestniczyli w konsultacjach społecznych	6
Tabela 2. Struktura przestrzenna miasta	17
Tabela 3. Typy funkcjonalne miast województwa podkarpackiego	18
Tabela 4. Zabytki zlokalizowane w Sanoku wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	20
Tabela 5. Struktura własności gruntów	23
Tabela 6. Struktura gruntów zabudowanych i zurbanizowanych	24
Tabela 7. Charakterystyka sieci wodociągowej miasta Sanoka	29
Tabela 8. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Sanoka	29
Tabela 9. Jednostki zarejestrowane w systemie REGON - procentowy udział według sekcji (2008) ..	34
Tabela 10. Stopa bezrobocia na dzień 31.12.2004-2008 i 30.04.2009 w powiecie sanockim na tle województwa i kraju [%]	38
Tabela 11. Liczba osób bezrobotnych w Sanoku w latach 2004-30.04.2009r.	38
Tabela 12. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych (stan na 30.04.2009r.)	39
Tabela 13. Aktywność zawodowa ludności	39
Tabela 14. Pracujący według form własności i płci	39
Tabela 15. Pracujący według sektorów	40
Tabela 16. Powody przyznania pomocy	45
Tabela 17. Typy rodzin objętych pomocą społeczną	45
Tabela 18. Gospodarstwa domowe według struktury dochodów	47
Tabela 19. Gospodarka	55
Tabela 20. Sfera społeczna	59
Tabela 21. Dane statystyczne charakteryzujące strefy rewitalizacji w Sanoku wg stanu na dzień 31.12.2006 r.	92
Tabela 22. Kryteria ogólne wyboru obszarów – wartości wskaźników w poszczególnych strefach	92
Tabela 23. Skala występowania poszczególnych typów przestępstw na terenie miasta Sanoka	100
Tabela 24. Porównanie wskaźników ekonomiczno-społecznej kondycji miasta w porównaniu do miast Podkarpacia (dane za rok 2007)	108
Tabela 25. Lista i harmonogram realizacji projektów	110
Tabela 26. Lista i harmonogram realizacji zadań inwestycyjnych	110
Tabela 27. Kryteria oceny projektów	112
Tabela 28. Przykładowe wskaźniki osiągnięć dla procesu rewitalizacji	114
Tabela 29. Wskaźniki realizacji projektów	115
Tabela 30. Źródła finansowania programu rewitalizacji miasta Sanoka w okresie 2007-2013	134
Tabela 31. Zakresy odpowiedzialności – monitorowanie wskaźników	140
Wykres 1. Struktura własności gruntów Miasta Sanoka	24
Wykres 2. Struktura gruntów zabudowanych i zurbanizowanych	25
Wykres 3. Struktura własności mieszkań	26
Wykres 4. Indywidualne gospodarstwa rolne według obszaru	37
Wykres 5. Gospodarstwa rolne według prowadzonej działalności	37
Wykres 6. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Sanoku w latach 2004 – 2008	38
Wykres 7. Zmiany liczby osób bezrobotnych w Sanoku w latach 2004-2009 (30.04.)	39
Wykres 8. Zmiany liczby ludności w Sanoku w latach 2004 - 2008	41
Wykres 9. Ruch naturalny ludności w Sanoku	42
Wykres 10. Udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie ludności zamieszkałej w Sanoku	42
Wykres 11. Struktura ludności według wykształcenia	43

Wykres 12. Powód trudnej sytuacji życiowej.....	46
Wykres 13. Struktura dochodów gospodarstw domowych.....	47
Rysunek 1. Zagospodarowanie Skansenu.....	16
Rysunek 2. Plan Miasta Sanoka	19
Rysunek 3. Proces monitorowania, oceny i wykorzystania wyników	142